

ΠΑΝ. Δ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Τ+Σ

ΑΠΛΗΣ

Καθαρευούσης

Τὰ μέρη τοῦ λόγου εἶναι..

Εἰς ΣΤ.
Δημοτικού

ΙΣΤ
ΝΕΑ
[19---?]

ΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.
ΗΝΑΙ — ΠΕΤΡΑΤΣΟΓΡΑΦΟΥ Σ. Σ. Π. ΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΑΝΑΓ. Δ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

55

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ 43
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ 43
(ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ) 43

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΩΝ Ε΄ ΚΑΙ ΣΤ΄ ΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ 52974/1950

17433

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ — ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 9 ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως.

Κωνσταντῆς

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

1. ΛΟΓΟΣ

“Όταν ὁμιλῶμεν ἢ γράφωμεν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἐκφράζομεν τὰς σκέψεις μας.

Ἡ ἐκφρασις τῶν σκέψεων μας λέγεται *λόγος* ἢ ὁμιλία.

Ἄς λόγος (ὁμιλία) εἶναι *προφορικὸς* καὶ *γραπτὸς*.

Τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον μᾶς διδάσκει νὰ ὁμιλῶμεν καὶ νὰ γράφωμεν χωρὶς σφάλματα, λέγεται *Γραμματικὴ*.

2. ΠΡΟΤΑΣΙΣ — ΛΕΞΕΙΣ — ΣΥΛΛΑΒΑΙ

Ἄς Θεὸς εἶναι πανάγαθος.

Τὸ ὄρος εἶναι ὑψηλόν.

Ἄς μαθητὴς πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον.

Πρότασις λέγεται ἡ ἐκφρασις μιᾶς τελείας σκέψεώς μας :

Ἄς — Θεὸς — εἶναι — πανάγαθος.

“Όταν ὁμιλῶμεν ἢ ὅταν γράφωμεν, μεταχειριζόμεθα *λέξεις* :

δι - δά - σκα - λος   μα - θη - τὴς

Κάθε λέξις ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρότερα τμήματα, τὰ ὁποῖα προφέρονται μὲ μίαν φωνὴν τὸ καθένα. Τὸ μέρος αὐτὸ τῆς λέξεως λέγεται *συλλαβή*.

3. ΦΘΟΓΓΟΙ — ΓΡΑΜΜΑΤΑ

μα - θη - τὴς   μ - α - θ - η - τ - ἡ - ς

Ἐκάστη συλλαβὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ *φθόγγου*.

Τὰ γραπτὰ σημεῖα τῶν φθόγγων λέγονται *γράμματα*.

Τὰ γράμματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι 24.

Μικρά : α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, τ, υ, φ, χ, ψ, ω.

Κεφαλαῖα : Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ, Η, Θ, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ, Υ, Φ, Χ, Ψ, Ω.

Ἐκ τούτων τὰ ἑπτὰ *α, ε, η, ι, ο, υ, ω* λέγονται *φωνήεντα*, διότι καὶ μόνα των προφερόμενα ἀποτελοῦν φωνήν.

Τὰ ἄλλα δέκα ἑπτὰ *β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ*, λέγονται σύμφωνα, διότι μόνα των προφερόμενα δὲν ἀποτελοῦν φωνήν, παρὰ ὅταν τὰ προφέρωμεν μαζὺ μὲ ἓν ἀπὸ τὰ ἑπτὰ φωνήεντα.

4. ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

Ἐκ τῶν ἑπτὰ φωνηέντων :

Τὰ *ε* καὶ *ο* λέγονται *βραχέα*.

Τὰ *η* καὶ *ω* λέγονται *μακρά*.

Τὰ *α, ε, υ*, λέγονται *δίχρονα*, διότι ἄλλοτε εἶναι μακρὰ καὶ ἄλλοτε βραχέα.

Σημεῖον τοῦ βραχέος χρόνου εἶναι τὸ σημεῖον (*˘*) καὶ τοῦ μακροῦ τὸ σημεῖον (*—*).

5. ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

Ἐκ τῶν δέκα ἑπτὰ συμφώνων :

τὰ μὲν ἑννέα *π, β, φ — κ, γ, χ — τ, δ, θ* λέγονται *ἄφωνα*, διότι, ὅταν προφέρωνται μόνα των, δὲν ἀποτελοῦν φωνήν, τὰ δὲ *λ, μ, ν, ρ, σ, ξ, ψ*, λέγονται *ἡμίφωνα*, διότι ὅταν προφέρωνται ἀποτελοῦν ἡμίσειαν φωνήν.

Τὰ *ἄφωνα*, ὡς πρὸς τὸ φωνητικὸν ὄργανον μὲ τὸ ὁποῖον προφέρονται, διαιροῦνται εἰς :

Οὐρανισκόφωνα, κ, γ, χ, διότι προφέρονται κυρίως μὲ τὸν οὐρανίσκον.

Χειλέφωνα, π, β, φ, διότι προφέρονται κυρίως μὲ τὰ χεῖλη.

Ὀδοντόφωνα, τ, δ, θ, διότι προφέρονται κυρίως μὲ τοὺς ὀδόντας.

Τὰ *ἄφωνα*, ἐκ τοῦ ποιοῦ τῆς πνοῆς, ἧτις τὰ συνοδεύει κατὰ τὴν προφορὰν των, διακρίνονται εἰς :

ψιλὰ, κ, π, τ,

μέσα, β, γ, δ καὶ

δασέα, χ, φ, θ.

Πίναξ διαίρεσεως συμφώνων.

α'. Ἄφωνα.

Ψιλὰ	Μέσα	Δασέα	
κ	γ	χ	Ὀργανισκόφωνα
π	β	φ	Χειλεόφωνα
τ	δ	θ	*Ὀδοντόφωνα

β'. Ἠμίφωνα.

ζ, ξ, ψ	Διπλᾶ
λ, ρ	*Υγρά
μ, ν	*Ἐνρινα
σ (ς)	Συριστικόν

*Ἀπὸ τὰ ὀκτώ ἡμίφωνα :

Τὰ λ, ρ λέγονται *ὕγρα*. Τὰ μ, ν *ἐνρινα*, καὶ τὸ σ *συριστικόν*.

Τὰ ζ, ξ, ψ λέγονται *διπλᾶ*, διότι γίνονται ἐκ τῆς ἐνώσεως δύο συμφώνων.

Τὸ ψ = π, β, φ, + σ.

Τὸ ξ = κ, γ, χ, + σ.

Γύμνασμα. Γράψατε : α) χωριστὰ τὰ φωνήεντα καὶ χωριστὰ τὰ σύμφωνα. β) 5 λέξεις νὰ ἔχωσιν ὕγρον σύμφωνον, 5 ἔνρινον καὶ 5 διπλοῦν γράμμα.

6. ΔΙΦΘΟΓΓΟΙ

αὐλή, αἶμα
εἰκὼν, μυῖα

Δύο φωνήεντα, ὅταν προφέρωνται μὲ μίαν φωνήν, λέγονται **δίφθογγοι**.

Δίφθογγοι εἶναι αἱ ἐξῆς ὀκτώ :

αι, αυ, ει, ευ, οι, ου, υι, ηυ καὶ λέγονται **κύρια**.

Πολλάκις τὸ *ι* καὶ τὸ *υ* τῶν διφθόγγων εἰς πολλὰς λέξεις προφέρονται χωριστὰ καὶ δὲν ἀποτελοῦν δίφθογγον. Τότε πρὸς διάκρισιν λαμβάνουν ἄνωθεν δύο στιγμὰς (·). Αἱ δύο αὐταὶ στιγμαὶ λέγονται **διαλυτικὰ σημεῖα**. Π.χ. **ἄ·υπνος, εὐ·φυῖα**.

Πότε τὸ υ τῶν διφθόγγων προφέρεται ὡς β καὶ πότε ὡς φ.

Τὸ υ τῶν διφθόγγων εἰς ἄλλας λέξεις προφέρεται ὡς β καὶ εἰς ἄλλας ὡς φ, π.χ. εὐγενής, αὐτός.

Προφέρεται ὡς β, ὅταν κατόπιν αὐτοῦ εἶναι φωνῆεν ἢ δίφθογγος ἢ ἔν ἀπὸ τὰ σύμφωνα β, γ, δ, ζ, λ, μ, ν, ρ, π.χ. εὐεργετῶ, εὐαίσθητος, Εὐβοία, εὐγενής, αὐγή, εὐδαίμων, εὐλογία, ρεῦμα, εὐζωνος, εὐνοϊκός.

Προφέρεται ὡς φ, ὅταν κατόπιν αὐτοῦ εἶναι ἔν ἀπὸ τὰ ἄλλα σύμφωνα, π.χ. εὐκολία, εὐπιστος, εὐτυχής κλπ.

Γύμνασμα. Γράψατε τὰς διφθόγγους.

Σημειώσατε τὰς διφθόγγους τῶν ἐξῆς λέξεων διὰ γραμμῆς κάτωθεν :

Αἶμα, οἰκία, εὐχομαι, εἰκόν, νίος, ἠΰξησα, οὐρά, αὐλή.

Νὰ ἀντιγραφοῦν ἀπὸ τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως 10 σειραὶ καὶ νὰ σημειωθοῦν διὰ γραμμῆς κάτωθεν αἱ δίφθογγοι.

7. ΣΥΛΛΑΒΑΙ

φῶς = φῶς

κῆπος = κῆ-πος

ἀετός = ἀ-ε-τός

βιβλιοπώλης = βι-βλι-ο-πώ-λης

Ἐκάστη λέξις ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν ἢ περισσοτέρας φωνάς. Αἱ φωναὶ αὐταί, εἰς τὰς ὁποίας ἠμπορεῖ νὰ χωρισθῇ μία λέξις, λέγονται συλλαβαί.

Συλλαβή εἶναι τὸ μέρος τῆς λέξεως, τὸ ὁποῖον προφέρεται μὲ μίαν φωνήν, π.χ. μα-θη-τής.

Καὶ ἔν μόνον φωνῆεν ἢ μία δίφθογγος ἀποτελοῦν συλλαβήν, π.χ. ἀ-ε-τός, εὐ-χή.

Ἡ λέξις, ἢ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν συλλαβήν, λέγεται **μονοσύλλαβος**, π.χ. πῦρ, φῶς.

Ἡ λέξις, ἢ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο συλλαβάς, λέγεται **δισύλλαβος**, π.χ. κῆ-πος.

Ἡ λέξις, ἢ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς συλλαβάς, λέγεται **τρिसύλλαβος**, π.χ. πρῶ-βα-τον.

Ἡ λέξις, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ περισσοτέρας τῶν τριῶν συλλαβῶν, λέγεται **πολυσύλλαβος**, π. χ. βι-βλι-ο-πό-λης.

Ἡ τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως λέγεται **λήγουσα**. Ἡ πρὸ πῆς ληγουσῆς λέγεται **παραλήγουσα**, ἡ πρὸ τῆς παραληγουσῆς λέγεται **προπαραλήγουσα**, π. χ. εἰς τὴν λέξιν πο-τα-μὸς :

$$\text{ποταμὸς} \left\{ \begin{array}{l} \text{μὸς} = \text{λήγουσα} \\ \text{τα} = \text{παραλήγουσα} \\ \text{πο} = \text{προπαραλήγουσα.} \end{array} \right.$$

Γύμνασμα. Εὔρωτε ἐκ τοῦ σημερινοῦ μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως 5 λέξεις μονοσυλλάβους, 5 δισυλλάβους, 5 τρισυλλάβους καὶ 5 πολυσυλλάβους.

8. ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΟΣ

Ὁ χωρισμὸς τῶν λέξεων εἰς συλλαβάς λέγεται **συλλαβισμὸς**.

Ὅταν φθάνωμεν εἰς τὸ τέλος τῶν σειρῶν τοῦ βιβλίου ἢ τετραδίου κατὰ τὴν γραφὴν καὶ δὲν χωρῆ ὀλόκληρος ἡ λέξις, τότε τὴν χωρίζομεν. Ἐκεῖ ὅπου χωρίζεται ἡ λέξις, θέτομεν ἓν σημεῖον (-) τὸ ὁποῖον λέγεται **ἐνωτικὸν** ἢ **συνέχεια** καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος γράφομεν εἰς τὴν ἐπομένην σειράν.

Ὁ συλλαβισμὸς γίνεται κατὰ τοὺς ἐξῆς κανόνας :

1. Ἐν σύμφωνον εὐρισκόμενον μεταξὺ δύο φωνηέντων συλλαβίζεται μὲ τὸ δεύτερον φωνῆεν, π.χ. **νό-μος**, **ἐ-λεύ-θε-ρος**, **εὐ-δαί-μων**.
2. Δύο σύμφωνα εὐρισκόμενα μεταξὺ δύο φωνηέντων συλλαβίζονται μὲ τὸ δεύτερον φωνῆεν ἂν ἀπ' αὐτὰ ἀρχίζη λέξις ἑλληνικὴ, π.χ. **κα-πνὸς** (πνέω), **ἀ-πρό-σε-κτος** (κτῆμα).

Ἄλλως χωρίζονται, π.χ. **ἄρ-τος**, **ἀλ-μυ-ρός**.

Ὅμοίως χωρίζονται καὶ τὰ δύο ὅμοια σύμφωνα, π. χ. **ἄμ-μος**, **γλῶσ-σα**.

Τὰ σύμφωνα **χμ**, **θμ**, **φν**, **γμ**, **τν**, κατὰ τὸν συλλαβισμὸν συλλαβίζονται μὲ τὸ δεύτερον φωνῆεν· π.χ. **δρα-χμή**, **βα-θμός**, **δά φνη**, **πρᾶγμα**, **φά-τνη**.

3. Τρία σύμφωνα εὐρισκόμενα μεταξὺ δύο φωνηέντων συλλαβίζονται μὲ τὸ δεύτερον φωνῆεν, ἂν ἀπ' αὐτὰ ἢ ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα ἀρχίζη λέξις ἑλληνικὴ, π. χ. **ἀ-στρα πῆ** (στρατός), **ἐ-χθροὶ** (χιθές), ἄλλως

χωρίζονται, π.χ. ἄν-θρω-πος. Τὸ πρῶτον συλλαβίζεται μετὰ τὴν προηγουμένην συλλαβὴν.

4. Δύο ἢ τρία σύμφωνα χωρίζονται, ὅταν τὸ πρῶτον εἶναι ὑγρὸν (**λ, ρ**) ἢ ἔνρινον (**μ, ν**), π. χ. **ψάλ-της, χαρ-τό-δε-μα, Πέμ-πτη; ἀν-δρεῖ-ος.**

Σύνθετοι λέξεις. Ὅταν μία λέξις ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο λέξεις ἀπλᾶς ἠνωμένας, λέγεται **σύνθετος** λέξις. π. χ. **προλέγω** (προ-λέγω), **Ἑλλήσποντος** (Ἑλλης-πόντος). Αἱ σύνθετοι λέξεις χωρίζονται εἰς τὰ μέρη των, π. χ. ἐξέρχομαι (ἐξ-έρχομαι).

Γύμνασμα. *Νὰ χωρισθῶσιν εἰς συλλαβὰς αἱ κάτωθι λέξεις:* μαθητής (μα-θη-τής), κάμηλος, ὄρος, βιβλίον, ἀγρός, ἀκρίς, ἀρνίον, κορμός, ἔχθρος, ἀστραπή, αἰσχρός, ἄλλος, ψάλλω, θάλασσα, προσφέρω, εἰσέρχομαι, συνάδελφος.

9. ΜΑΚΡΑΙ ΚΑΙ ΒΡΑΧΕΙΑΙ ΣΥΛΛΑΒΑΙ

νέ - ος,   πό - νος
ζώ - νη,   ἦ - ρως
εὐ - χή,   αὐ - λή

Αἱ συλλαβαί, αἱ ὁποῖαι ἔχουν βραχὺ φωνῆεν (**ε ἢ ο**), λέγονται **βραχεῖαι** συλλαβαί.

Αἱ συλλαβαί, αἱ ὁποῖαι ἔχουν μακρὸν φωνῆεν (**η ἢ ω**) ἢ δίφθογγον, λέγονται **μακρᾶι** συλλαβαί.

Ὅλαι αἱ δίφθογγοι εἶναι μακρᾶι (κανὼν)

Αἱ δίφθογγοι **αι** καὶ **οι**, ὅταν εὐρίσκονται εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως, εἶναι βραχεῖαι, π. χ. **κῆ-ποι, χῶ-ραι.**

Σημ. Ὅταν μία συλλαβὴ ἔχη βραχὺ φωνῆεν καὶ εὐρίσκεται πρὸ δύο ἢ τριῶν συμφώνων ἢ διπλοῦ γράμματος, λογαριάζεται ὡς μακρά, π. χ. **δ-πλον, ε-χθρός, δό-ξα.**

Γύμνασμα. Ἀντιγράψατε τὰς κατωτέρω λέξεις καὶ σημειώσατε ἀπὸ κάτω τὰς μακρὰς μετὰ τὸ σημεῖον (—) καὶ τὰς βραχεῖας μετὰ τὸ σημεῖον (—): **καίω, ἦρος, μῆλον, ὄραι, δοῦλοι, φοῦρονος, κῆπος, χοῖρος, χαίρω, μήτηρ, ποιηταί.**

10. ΤΟΝΟΙ

λό-γος, κή-πος, μή-λον

Κατὰ τὴν προφορὰν τῶν λέξεων, μία συλλαβὴ ἐκάστης λέξεως προφέρεται δυνατώτερα τῶν ἄλλων, καὶ ἐπάνω εἰς τὸ φωνῆεν τῆς συλλαβῆς αὐτῆς βάζομεν ἓν σημεῖον τὸ ὁποῖον λέγεται **τόνος**. Οἱ τόνοι εἶναι δύο: ἡ **ὄξεϊα** (´) καὶ ἡ **περισπωμένη** (˘).

Εἰς τὰς διφθόγγους ὁ τόνος τίθεται εἰς τὸ δεύτερον φωνῆεν, π.χ. παῖζω.

Ποῦ τίθεται ἡ ὄξεϊα.

κα-λός, λό-γος, ἄν-θρωπος

α) Ἡ ὄξεϊα τίθεται εἰς τὴν λήγουσαν, εἰς τὴν παραλήγουσαν καὶ εἰς τὴν προπαραλήγουσαν.

β) Ὄταν ἡ ὄξεϊα τίθεται εἰς τὴν λήγουσαν, ἡ λέξις λέγεται **ὄξύ-τονος**, π.χ. κα-λός. Ὄταν τίθεται εἰς τὴν παραλήγουσαν, λέγεται **παροξύτονος**, π.χ. λό-γος. Καὶ ὅταν τίθεται εἰς τὴν προπαραλήγουσαν, λέγεται **προπαροξύτονος**, π.χ. ἄν-θρω-πος.

Ποῦ τίθεται ἡ περισπωμένη.

ἀ-γα-πῶ, κή-πος

Ἡ περισπωμένη τίθεται: α) Εἰς τὴν λήγουσαν καὶ τότε ἡ λέξις λέγεται **περισπωμένη**, π.χ. ἐ-κεῖ καὶ β) εἰς τὴν παραλήγουσαν καὶ λέγεται **προπερισπωμένη**, π.χ. κή-πος.

Σημ. Βαρύτονος λέγεται μία λέξις, ὅταν ἔχη ὄξεϊαν εἰς τὴν παραλήγουσαν, π.χ. λό-γος.

Γύμνασμα. Ἀντιγράψατε ἀπὸ τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως, εἰς χωριστὰς στήλας, 5 λέξεις ὄξυτόνους, 5 παροξύτόνους, 5 προπαροξύτόνους, 5 περισπωμένας καὶ 5 προπερισπωμένας.

11. ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ

Πότε θέτομεν ὄξεϊαν.

κα-λός, νέ-ος, μή-τηρ, ἄν-θρωπος

Ἄξεϊαν θέτομεν: α) Ἐπάνω εἰς βραχεῖαν συλλαβὴν. β) Εἰς τὴν παραλήγουσαν, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρά. γ) Εἰς τὴν προπαραλήγουσαν.

Πότε θέτομεν περιοπωμένην.

Κῆ-πος, βα-σι-λεῦ, οὐ-ρα-νοῦ

Περιοπωμένην θέτομεν : α) Εἰς τὴν μακρὰν παραλήγουσαν, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχεῖα. β) Εἰς τὴν λήγουσαν, ὅταν ἡ λέξις λήγῃ εἰς **αυ**, **ευ** ἢ **ου**, πλὴν τοῦ **ιδού** καὶ **πού**, ὅταν δὲν φανερώνη τόπον.

Μερικαὶ λέξεις : οὔτε, μήτε, εἴτε, ὥστε, εἴθε λαμβάνουν ὄξειαν, διότι εἶναι δύο λέξεις.

Γύμνασμα. Ἀντιγράψατε καὶ τονίσατε ὀρθῶς τὰς ἐξῆς λέξεις :

Καλὸς, λογος, πτωχος, ζώνη, μητηρ, χελωνη, σημερον, ηλιος, πα-
ραθυρον, μηλον, σχολειον, κηποι, ιερευ, πανταχου.

12. ΑΤΟΝΟΙ ΛΕΞΕΙΣ

ὁ μαθητῆς γράφει, οἱ μαθηταὶ γυμνάζονται,
ἡ μαθήτρια πλέκει, αἱ μαθήτρια κτενίζονται,
μένω ἐν Ἀθήναις, πηγαίνω εἰς ἐκδρομὴν,
ἔρχομαι ἐξ Ἀγρινίου, ἔρχομαι ἐκ Πατρῶν.

Μερικαὶ λέξεις δὲν τονίζονται καὶ λέγονται **ἀτονοὶ** λέξεις.

Ἄτονοι λέξεις εἶναι αἱ ἐξῆς :

α) Οἱ τέσσαρες τύποι τῶν ἄρθρων **ὁ, ἡ, οἱ, αἱ**.

β) Αἱ τρεῖς προθέσεις : **ἐν, εἰς, ἐκ** (ἐξ).

γ) Αἱ λέξεις **ὡς, οὐ, εἰ**.

Γύμνασμα. Νὰ θέσετε κατάλληλον τόνον εἰς τὰς ἄνευ τόνου λέ-
ξεις τῆς ἐπομένης ἀσκήσεως :

Μοῦ ἀρεσκει νὰ ἐπισκεπτιωμαι τοὺς κηπους. Τὸ δῶρον τοῦτο
εἶναι πολὺν εὐχαριστον εἰς ἐμε. Χθες μετέβην εἰς τὸν κηπον τοῦ σχο-
λειου. Ὁ σχολικος αὐτος κηπος εἶναι πολὺν ὠραιος. Τὰ μηλα τοῦ κη-
που εἶναι ὠριμα καὶ πολὺν εὐγευστα.

13. ΠΝΕΥΜΑΤΑ

ἔξοχος, οἰκία, ὄπλον, ὕδωρ.

Ὅσαι λέξεις ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆν ἢ δίφθογγον, λαμβάνουν ἐν
σημεῖον εἰς τὴν ἀρχήν, τὸ ὁποῖον λέγεται **πνεῦμα**.

Τὰ πνεύματα εἶναι δύο : ἡ **ψιλὴ** (Ψ) καὶ ἡ **δασεῖα** (Ψ').

Εἰς τὰς διφθόγγους τὸ πνεῦμα τίθεται εἰς τὸ δεύτερον φωνῆεν. Αἱ περισσότεραι λέξεις παίρνουν ψιλὴν. Δασεῖαν παίρνουν :

- α) Ὅσαι λέξεις ἀρχίζουσι ἀπὸ *υ*, π.χ. *ὑπνος, ὑψηλός*.
β) Οἱ τέσσαρες τύποι τοῦ ἄρθρου : *ὀ, ἦ, οἶ, αἶ*.
γ) Τὰ ἀριθμητικά : *εἷς, ἕν, ἕξ, ἐπτά, ἑκατὸν* καὶ ὅσαι παράγονται ἕξ αὐτῶν : *ἐνικός, ἕκτος, ἑβδομος, ἑκατοστός*.
δ) Αἱ λέξεις *ἕως, ὥς, ἔνεκα, ἔνεκεν, ἵνα, ὅπως, ὅμως, ὅτι, ὅποταν, ὅποτε*.

ε) Αἱ παρακάτω λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουσι :

1. Ἐπὶ *α* : Ἅγιος, ἄγνος, αἷμα, Ἄδης, ἄλας, ἄλμυρός, ἄμαξα, ἀρπάζω, ἀπαλός, ἁμαρτία, ἄμιλλα, ἀπλοῦς, ἄρμα, αἶρω.

2. Ἐπὶ *ε* : Ἐδρα, Ἑλλάς, Ἑλλην, Ἑλένη, Ἑλλη, Ἑλικών, ἔορτή, ἔρπετόν, ἔλος, ἔρμηνεῖα, ἔσπερα, εὐρίσκω, ἔτοιμάζω, ἔλκω, ἔστια, ἑταῖρος, ἑταιρεία, ἑαυτοῦ.

3. Ἐπὶ *η* : Ἐφαιστος, ἠγεμών, ἠμέρα, ἠμερος, ἠσυχος, ἠδονή, ἠδύς, ἠλικία, ἠλιος, ἠρως, Ἡρακλῆς, ἠμισυς.

4. Ἐπὶ *ι* : Ἰδρώς, ἰδρῶν, ἱερός, ἱκανός, ἱερεὺς, ἱστός, ἱστορία, ἵππος, ἱκετεύω, ἱμάτιον.

5. Ἐπὶ *ο* : Ὀδός, Ὀμηρος, ὀμαλός, ὀμοιος, ὀμοῦ, ὄπλον, ὄρκος, ὄστις, ὄρμη, ὄριον, ὄρος (ὄ), ὄσιος.

6. Ἐπὶ *ω* : Ὦρα, ὦς, ὦριμος, ὦραιος.

7. Ἐπὶ *υ* : Υἱός.

Γύμνασμα. α) Νὰ ἀντιγράψετε καὶ νὰ ἀποστηθίσετε ὅλας τὰς ἀνωτέρω δασυνομένας λέξεις.

β) Νὰ γράψετε ἀπὸ τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως ὅλας τὰς δασυνομένας λέξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

14. ΠΑΘΗ ΤΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ

Πολὺ συχνὰ κατὰ τὴν ὁμιλίαν μας παρουσιάζονται δύο φωνήεντα, τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου, πού ἀνήκουσι εἰς δύο λέξεις καὶ τὰ ὁποῖα, ὅταν προφέρωνται, ἀποτελοῦν κακοφωνίαν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, τὸ

ὁποῖον λέγεται *χασμωδία*, ἀποφεύγεται μὲ τὴν *ἔκθλιψιν*, τὴν *κρᾶσιν* καὶ τὴν *συναίρεσιν*.

α) Ἐκθλιψις.

Ὁ Θεὸς φροντίζει διὰ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους (δι' ὄλους).

Κατὰ ἔτος προβιβάζομαι (κατ' ἔτος).

Πληρώνομαι κατὰ ἑβδομάδα (καθ' ἑβδομάδα).

Ἔρχομαι ἐπὶ ἀμάξης (ἐφ' ἀμάξης).

Ὅταν μία λέξις λήγῃ εἰς φωνῆεν βραχὺ καὶ ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίξῃ ἀπὸ φωνῆεν, τότε τὸ τελευταῖον φωνῆεν τῆς πρώτης ἀποβάλλεται χάριν εὐφωνίας, εἰς δὲ τὴν θέσιν του τίθεται ἡ ἀπόστροφος (°), ἡ ὁποία ὁμοιάζει μὲ τὴν ψιλήν.

Ἐπὶ ἀμάξης=ἐπ' ἀμάξης=ἐφ' ἀμάξης, κατὰ ἑβδομάδα=κατ' ἑβδομάδα=καθ' ἑβδομάδα.

Ἐὰν μετὰ τὴν ἔκθλιψιν μείνῃ τὸ σύμφωνον π ἢ τὸ τ καὶ ἡ ἐπομένη λέξις δασύνεται, τότε τρέπεται τὸ π εἰς φ καὶ τὸ τ εἰς θ. Ἐξαιροῦνται αἱ λέξεις μεθαύριον (μετὰ-αὔριον) μετ' αὔριον = μεθαύριον καὶ ἐφέτος (ἐπὶ ἔτος) = ἐπ' ἔτος = ἐφέτος.

παρὰ + ἔχω = παρέχω

διὰ + ἔρχομαι = διέρχομαι

κατὰ + ὁδὸς = κάθοδος.

Ἐκθλιψις γίνεται καὶ εἰς τὰς συνθέτους λέξεις, ἀπόστροφος ὅμως δὲν τίθεται.

Πρὸ ὀλίγου ἀνεχώρησεν ὁ Πέτρος.

Περὶ αὐτοῦ ὠμίλησα σήμερον.

Τὸ φωνῆεν τῶν προθέσεων *πρὸ* καὶ *περὶ* δὲν ἐκθλίβεται.

Γύμνασμα. Νὰ γίνῃ ἔκθλιψις εἰς τὰ κάτωθι :

α) Κατὰ ἐκείνου, κατὰ αὐτῶν, κατὰ ἡμέραν, κατὰ ἐκάστην, μετὰ ἡμῶν, ὑπὸ ἡμῶν, ὑπὸ ἐτέρου, πρὸ ἡμῶν, περὶ ἡμῶν.

β) Νὰ τεθοῦν τὰ ἐκθλιβέντα φωνήεντα εἰς τὰς ἐξῆς λέξεις : Καθ' ἑβδομάδα, μεθ' ἡμῶν, ἀφ' ἑαυτοῦ, κατ' ἀρχάς, παρ' ὄλα.

γ) Νὰ γίνῃ ἡ σύνθεσις τῶν ἐξῆς λέξεων, ἀφοῦ κάμετε τὴν ἔκθλιψιν : Διὰ—αἴρεσις, ἀπὸ—δρμή, κατὰ—ἡσυχάζω, ὑπὸ—ὑπουργός, ἐπὶ—ἴππος.

β) Κράσις.

τὸ ἐναντίον = τούναντιον

τὰ ἄλλα = τᾶλλα

θὰ ἔχω = θᾶχω

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ τελευταῖον φωνῆν τῆς προηγουμένης λέξεως συγχωνεύεται μὲ τὸ ἀρχικὸν φωνῆν τῆς ἐπομένης. εἰς ἓν φωνῆν ἢ μίαν δίφθογγον καὶ αἱ δύο λέξεις γίνονται μία.

Ἡ συγχώνευσις αὕτη λέγεται *κράσις*. Σημεῖον τῆς κράσεως εἶναι ἡ *κορωνίς* ('), τὸ ὁποῖον τίθεται εἰς τὸ μέρος, πού ἐγινεν ἡ κράσις.

Γύμνασμα. *Νὰ γίνῃ κράσις εἰς τὰς ἐπομένας λέξεις:*

τὸ αὐτό, τὸ ἐλάχιστον, τὰ ἄστρο, τοῦ οὐρανοῦ.

γ) Συναίρεσις.

νικά ω = νικῶ, ποιέ ω = ποιῶ, ἀγαπά ει = ἀγαπᾶ

Ἄθηνά α = Ἄθηνᾶ, Ἑρμέ ας = Ἑρμῆς, ποιέ ουν = ποιοῦν

Ἡ συγχώνευσις δύο φωνηέντων ἢ φωνήεντος καὶ δίφθογγου εἰς τὴν ἰδίαν λέξιν εἰς ἓν μακρὸν φωνῆν ἢ μίαν μακρὰν δίφθογγον λέγεται *συναίρεσις*.

Αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἐγιναν ἀπὸ συναίρεσιν, λέγονται *συνηρημέναι*.

Ἐοσαί συνηρημέναι λέξεις τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν περισπῶνται.

Γύμνασμα. *Νὰ γίνῃ συναίρεσις τῶν ἐξῆς λέξεων: τιμάεις, νικάω, ποιέομαι, γαλέα.*

2) *Νὰ γράψετε δέκα συνηρημένας λέξεις μὲ τὸν ἀσυναίρετον τύπον.*

15. ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΕΩΣ

(Ὁρθογραφικὰ σημεῖα).

Οἱ τόνοι, τὰ πνεύματα, ἡ ἀπόστροφος καὶ τὸ ἐνωτικὸν ἢ συνέχεια εἶναι σημεῖα τὰ ὁποῖα μεταχειριζόμεθα, ὅταν γράφωμεν.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ χρησιμοποιοῦμεν καὶ μερικά ἄλλα σημεῖα. Τὰ σημεῖα αὐτὰ λέγονται *σημεῖα στίξεως* ἢ *ὀρθογραφικὰ σημεῖα*. Εἶναι δὲ τὰ ἐξῆς:

α) *Τὸ κόμμα (,)*, τὸ ὁποῖον χωρίζει τὰς λέξεις ἢ τὰς προτάσεις,

π. χ. ἡ ἐλαία, ἡ μηλέα καὶ ἡ ροδακινέα εἶναι δένδρα. Ἑγόρασα μῆλα, ροδάκινα καὶ ἐλαίας.

β) **Ἡ τελεία (.)**, ἡ ὁποία τίθεται ὅταν τελειώνη τὸ νόημα τοῦ γραπτοῦ λόγου, π. χ. ὁ Πέτρος ἐμελέτησε σήμερον τὰ μαθήματά του. Αὐριον θὰ ταξιδεύσῃ εἰς Κόρινθον.

γ) **Ἡ ἄνω τελεία (·)**, ἣτις χωρίζει δύο ἢ περισσότερα τμήματα μιᾶς περιόδου.

δ) **Τὸ ἐρωτηματικὸν (;)**, τὸ ὁποῖον τίθεται εἰς τὸ τέλος τῆς προτάσεως, ὅταν ἐρωτῶμεν.

ε) **Τὸ θαυμαστικὸν (!)**, τὸ ὁποῖον τίθεται, ὅταν θαυμάζωμεν ἢ ἀποροῦμεν ἢ λυπούμεθα, π. χ. τί ὄμορφο πλοῖο!

στ) **Ἡ παρένθεσις ( )**, ἣτις τίθεται, ὅταν θέλωμεν νὰ ἐπεξηγήσωμεν μίαν ἢ περισσοτέρας λέξεις.

ζ) **Τὰ εἰσαγωγικά (« »)**, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα κλείομεν ἐκεῖνα ποῦ λέγει ἄλλο πρόσωπον, ὅπως ἀκριβῶς τὰ εἶπε, π. χ. ὁ Χριστὸς εἶπεν: «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους».

η) **Τὰ ἀποσιωπητικά (...)**. Τὰ μεταχειριζόμεθα, ὅταν παραλείπωμεν ἢ ἀποσιωπῶμεν λέξεις τινὰς ἢ φράσεις τὰς ὁποίας δὲν θέλωμεν νὰ εἴπωμεν εἴτε ἔνεκα φόβου ἢ ἐντροπῆς εἴτε ὡς εὐκόλως ἐννοούμενα κλπ.

θ) **Αἱ δύο στιγμαὶ (:)**, αἵτινες τίθενται, ὅταν πρόκειται νὰ ἐπεξηγηθῇ μία λέξις ἢ πρότασις παρακάτω.

Γύμνασμα. Νὰ προσέξετε εἰς τὸ κείμενον τοῦ ἀναγνωστικοῦ σας, εἰς αὐτὸ θὰ συναντήσετε τὰ περισσότερα σημεῖα τῆς σίξεως.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΙΚΟΝ

---

16. ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Λόγος, ὅπως εἵπομεν, εἶναι ἡ ἔκφρασις τῶν σκέψεών μας. Ὁ λόγος ἀποτελεῖται ἀπὸ λέξεις.

Τὰ διάφορα εἶδη τῶν λέξεων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελεῖται ὁ λόγος, λέγονται *μέρη τοῦ λόγου*.

Τὰ μέρη τοῦ λόγου εἶναι *δέκα*:

Ἄρθρον, ὄνομα οὐσιαστικόν, ὄνομα ἐπίθετον, ἀντωνυμία, ρῆμα, μετοχή, τὰ ὅποια, ἐπειδὴ κλίνονται, ἦτοι ἀλλάζουν μορφήν, λέγονται *κλιτὰ* μέρη τοῦ λόγου.

Προθέσεις, ἐπίρρημα, σύνδεσμος καὶ ἐπιφώνημα, τὰ ὅποια, ἐπειδὴ δὲν κλίνονται, λέγονται *ἄκλιτα* μέρη τοῦ λόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

17. ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Προθέσεις.

Πηγαίνω *εἰς* τὸ σχολεῖον.

Εὐρίσκομαι *ἐν* τῇ οἰκίᾳ.

Ἔρχομαι *ἐκ* Πατρῶν.

Ἀναβαίνω *εἰς* Ἀθήνας.

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται πρὸ τῶν κλιτῶν λέξεων ἢ ἐνώνονται μὲ αὐτὰς εἰς μίαν σύνθετον λέξιν, φανερώνουν διαφόρους σχέσεις καὶ λέγονται *προθέσεις*.

Αἱ προθέσεις εἶναι 18.

Αἱ προθέσεις εἶναι *κύριαι* καὶ *καταχρηστικαί*.

Κύριαι προθέσεις εἶναι : *Ἐξ μονοσύλλαβοι*:

ἐν, εἰς, ἐκ (ἐξ), σύν, πρὸς, πρὸ.

Δώδεκα δισύλλαβοι : ἀνά, κατά, διά, μετά, (μὲ) παρά, ἀντί, ἐπί, περί, ἀμφί, ἀπό, ὑπό, ὑπέρ.

Καταχρηστικαὶ εἶναι : ἄνευ, χωρὶς, ἔνεκα, ἔνεκεν, ἄχρι, μέχρι

Σημ. Ἡ πρόθεσις ἐκ γίνεται ἐξ, ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν, π.χ. ἔρχομαι ἐξ Αἰγίου.

Σύνθετοι λέξεις μετὰ προθέσεων.

διά + ἔρχομαι = διέρχομαι
πρὸ + τρέχω = προτρέχω
περὶ + ἔρχομαι = περιέρχομαι

Πολλάκις αἱ προθέσεις ἐνάωνται μὲ ἄλλας λέξεις.

Ὅπως, διέρχομαι (διά + ἔρχομαι), περιπαίζω (περὶ + παίζω) καὶ λοιπά.

Τὸ τελικὸν φωνῆεν τῶν προθέσεων ἐκθλίβεται πλὴν τῶν προθέσεων *πρὸ* καὶ *περὶ*.

συν + πονῶ = συμπονῶ, ἐν + βάλλω = ἐμβάλλω
συν + φέρει = συμφέρει, συν + ψάλλω = συμψάλλω
ἐν + φυτὸν = ἐμφυτον, ἐν + πίπτω = ἐμπίπτω

Κανὼν. Τὸ *ν* τῶν προθέσεων ἐν καὶ σύν, πρὸ τῶν χειλεοφώνων *π*, *β*, *φ*, καὶ τοῦ *ψ*, μεταβάλλεται εἰς *μ*.

συν + κρίνω = συγκρίνω, συν + γράφω = συγγράφω,
συν + χαίρω = συγχαίρω, συν + ξέω = συγξέω,
ἐν + γάμος = ἐγγαμος, ἐν + χειρίζω = ἐγχειρίζω.

Κανὼν. Τὸ *ν* τῶν προθέσεων ἐν καὶ σύν, πρὸ τῶν οὐρανισκοφώνων *κ*, *γ*, *χ* καὶ τοῦ *ξ*, μεταβάλλεται εἰς *γ*.

συν + λαμβάνω = συλλαμβάνω, συν + ροή = συρροή,
συν + μαθητῆς = μαθητῆς = συμμαθητῆς.

Κανὼν. Ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ ὑγρὸν σύμφωνον (*ρ*) ἢ *μ*, ἀφομοιοῦται μὲ αὐτά.

Σημ. Τὸ *ν* τῆς προθέσεως ἐν πρὸ τοῦ *ρ* καὶ τοῦ *ξ* μένει ἀμετάβλητον, π.χ. ἔν-ρινος, ἔν-ζυμος.

συν + σιτῶ = συσσιτῶ, συν + στέλλω = συστέλλω

Κανὼν. Τὸ *ν* τῆς προθέσεως σύν, ὅταν ἀκολουθῇ λέξις, ἡ ὅποι

ἀρχίζει ἀπὸ σ, ἐὰν μετὰ τὸ σ ἀκολουθῇ φωνῆεν, μεταβάλλεται εἰς σ, ἄλλως ἀποβάλλεται.

Σημ. Ἐπίσης ἀποβάλλεται καὶ πρὸ τοῦ ζ· π.χ. σὺν + ζῶ = συζῶ.

Γύμνασμα. Νὰ ἐνώσετε τὰς προθέσεις μὲ τὰς ἐπομένας λέξεις:

σὺν + πολίτης, σὺν + φοιτητής, σὺν + βάλλω, ἐν + κρίνω, σὺν + κρίνω, σὺν + χαίρω, σὺν + γράφω, σὺν + πίπτω, ἐν + βάλλω, σὺν + ψάλλω, σὺν + μετέχω, ἐν + μένω, σὺν + λέγω, σὺν + χρόνος, μετὰ + ἔχω, σὺν + ζῶ.

2. Ἐπιρρήματα.

Ὁ Πέτρος εὐρίσκεται ἐκεῖ πλησίον.

Ὁ πατήρ μου ἦλθε σήμερον.

Ἐμελέτησα καλῶς τὰ μαθήματά μου.

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις ἐκεῖ, πλησίον, σήμερον, καλῶς, προσδιορίζουν τὸ ρῆμα καὶ λέγονται ἐπιρρήματα.

Τὰ ἐπιρρήματα φανερώνουν τόπον, χρόνον, τρόπον καὶ ποσόν.

Ἀναλόγως τῆς σημασίας των εἶναι:

α) **Τοπικά**, τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὸν τόπον (ποῦ;). Συνηθέστερα εἶναι: ἐδῶ, ἐκεῖ, κάτω, ἐπάνω, ἐντός, ἔξω, πλησίον, ἐμπρός, ὀπίσω κλπ.

β) **Χρονικά**, τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὸν χρόνον (πότε;): σήμερον, αὔριον, χθές, πέρυσι, ἄλλοτε, ἐνωρίς.

γ) **Τροπικά**, τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὸν τρόπον (πῶς;): καλῶς, δικαίως, τροχάδην, τοιουτοτρόπως κλπ.

Τὰ ἐπιρρήματα εἰς -ως τονιζόμενα εἰς τὴν λήγουσαν περισπῶνται· π.χ. καλῶς, κακῶς. Ἐξαιρεῖται τὸ καθῶς.

δ) **Ποσοτικά**, τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὸ ποσόν (πόσον;): πολὺ, ὀλίγον, σφόδρα, ἅπαξ, δις, πολλάκις.

ε) **Βεβαιωτικά** καὶ **ἄρνητικά**, τὰ ὁποῖα φανερώνουν βεβαίωσιν ἢ ἄρνησιν: ναί, μάλιστα, ὄχι, βεβαίως, οὐδόπως.

Γύμνασμα. Νὰ εὐρεθοῦν τὰ ἐπιρρήματα καὶ νὰ χωρισθοῦν εἰς στήλας:

— Χθὲς μετέβην εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ἐμεῖνα ἐκεῖ ὅλην τὴν ἡμέραν. Τὸ βράδυ ἐπέστρεψα βραδέως εἰς τὴν οἰκίαν μου. Μετέβην εἰς τὴν ἐξοχὴν, ὅπου παρέμεινα ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἐφέτος ἡ γεωργία δὲν εἶναι τόσο καλή, ὅσον πέρυσιν.

3. Σύνδεσμοι.

Ἐγὼ μὲν παίζω, σὺ δὲ μελετᾷς.

Πηγαίνω εἰς τὸ σχολεῖον, ἵνα μάθω γράμματα καὶ γίνω καλὸς ἄνθρωπος.

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις μὲν, δέ, ἵνα, αἱ ὁποῖαι συνδέουν μεταξὺ των λέξεις ἢ προτάσεις, λέγονται *σύνδεσμοι*.

Ἀναλόγως τῆς σημασίας των, συνηθέστεροι σύνδεσμοι εἶναι οἱ ἑξῆς :

- 1) *Συμπλεκτικοί* : καί, οὔτε, μήτε, οὐδέ, μηδέ.
- 2) *Διαζευκτικοί* : ἢ - ἢ, εἴτε - εἴτε.
- 3) *Ἀντιθετικοί* : μὲν, δέ, ἀλλά, ὅμως, καίτοι, ἐνῶ, μολονότι.
- 4) *Συμπερασματικοί* : λοιπόν, ὥστε, ἄρα, ἐπομένως, ὅθεν.
- 5) *Αἰτιολογικοί* : διότι, ἐπειδή.
- 6) *Ὑποθετικοί* : εἰάν, ἂν.
- 7) *Χρονικοί* : ὅτε, ὁπότε, ὅταν, ὁπόταν, ἀφοῦ, πρίν, ἅμα, μέχρι, μέχρις, ὅτου.

8) *Τελικοί* : ἵνα, ὅπως, νά.

9) *Εἰδικοί* : ὅτι.

Γύμνασμα. Νά ἀντιγράψετε καὶ νά ἀποστηθίσετε τοὺς συνδέσμονες. Νά εὑρετε ἀπὸ τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως ὄλους τοὺς συνδέσμονες.

4 Ἐπιφωνήματα.

Εὔγε, Γεώργιε.

Ἀλλοίμονον εἰς τοὺς ἀμελεῖς.

Αἱ ἄκλιτοι λέξεις, μὲ τὰς ὁποίας ἐκφράζομεν χαρὰν, λύπην, θαυμασμόν, ἐκπληξιν, φόβον κλπ., λέγονται *ἐπιφωνήματα*.

Συνηθέστερα ἀπὸ τὰ ἐπιφωνήματα εἶναι :

- 1) *Θαυμαστικά* : ὦ ! πωπῶ !
- 2) *Γελαστικά* : ἄ, ἄ , χά, χά.
- 3) *Ἐπαινετικά* : εὔγε, ζήτω.
- 4) *Λύπης* : πωπῶ !, ἀλλοίμονον !
- 5) *Εὐκτικά* : εἶθε, μακάρι.
- 6) *Κλητικόν* : ὦ !

Γύμνασμα. Νά εὑρετε ἀπὸ τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως ὄλα τὰ ἐπιφωνήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

18. ΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. ΟΝΟΜΑΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

*Ο Πέτρος εἶναι μαθητής.

*Ο λέων εἶναι ζῷον.

*Ο πίναξ εἶναι μαῦρος.

Αἱ λέξεις Πέτρος, λέων, πίναξ, με τὰς ὁποίας ὀνομάζομεν πρόσωπα, ζῷα, ἢ πράγματα, λέγονται *ὀνόματα οὐσιαστικά*.

Ὀνόματα οὐσιαστικά λέγονται καὶ αἱ λέξεις, πού φανερῶνουν τὴν ιδιότητα, τὴν ἐνέργειαν ἢ τὴν κατάστασιν αὐτῶν: π. χ. ἡ τιμή, ἡ ἀνδρεία, ἡ εὐτυχία.

α) Συγκεκριμένα καὶ ἀφηρημένα οὐσιαστικά.

ὁ πατήρ, ἡ ἀγέλας, τὸ θρανίον.

Τὰ οὐσιαστικά πού φανερῶνουν πρόσωπα, ζῷα ἢ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀντιλαμβανόμεθα με τὰς αἰσθήσεις μας ἢ τὰ νοοῦμεν, λέγονται *συγκεκριμένα*.

μελέτη (ἐνέργεια)

εὐτυχία (κατάστασις)

δειλία (ιδιότης).

Τὰ οὐσιαστικά, πού φανερῶνουν ἐνέργειαν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα, λέγονται *ἀφηρημένα*.

Γύμνασμα. α) Νὰ ἀντιγράψετε ἀπὸ τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως χωριστὰ τὰ ὀνόματα πού φανερῶνουν: πρόσωπα, ζῷα ἢ πράγματα.

β) Νὰ ἀντιγράψετε χωριστὰ τὰ συγκεκριμένα καὶ χωριστὰ τὰ ἀφηρημένα: ὁ ἄνθρωπος, τὸ πρόβατον, τὸ θρανίον, ἡ εὐσέβεια, ἡ σοφία, ἡ ἀρετή, ὁ αἰτός, ἡ καθαριότης.

β) Οὐσιαστικά κύρια καὶ προσηγορικά.

ὁ Σωκράτης, ὁ Βουκεφάλας, ὁ Ὀλυμπος

Τὰ οὐσιαστικά πού φανερῶνουν ἓν ὄρισμένον πρόσωπον, ζῷον ἢ πρᾶγμα, λέγονται *κύρια*.

Εἰς τὰ κύρια ὀνόματα τὸ ἀρχικὸν γράμμα εἶναι κεφαλαῖον.

Κύρια ὀνόματα εἶναι :

α) Τὰ ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων, τῶν πόλεων, τῶν ὁρέων, τῶν λιμνῶν, τῶν ποταμῶν, τῶν νήσων, τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν μηνῶν.

β) Τὰ ὀνόματα τῶν ἑορτῶν (Χριστούγεννα).

ὁ ἄνθρωπος, τὸ πρόβατον, τὸ βιβλίον

Τὰ οὐσιαστικά, πού φανεροῦν ὅλα τὰ πρόσωπα ἢ ζῶα ἢ πράγματα τοῦ αὐτοῦ εἴδους, λέγονται **προσηγορικά**.

Γύμνασμα. 1) *Νὰ χωρισθοῦν εἰς χωριστὰς στήλας τὰ συγκριμένα καὶ τὰ ἀφηρημένα :* τὸ παιδίον, ἡ ἀλώπηξ, τὸ θρανίον, ἡ ἀλήθεια, ἡ ἀρετή, ἡ εὐγένεια, ἡ εἰρήνη, τὸ ψεῦδος.

2) *Νὰ χωρισθοῦν εἰς χωριστὰς στήλας τὰ κύρια καὶ τὰ προσηγορικά :* ὁ Πλάτων, ὁ κύων, ὁ ἀετός, αἱ Πάτριαι, ἡ νῆσος, ὁ Πηγεῖος, ἡ Εὐβοία, τὸ Μαίναλον, ὁ Ἀσωπός, τὰ Καλάβρυτα.

19. ἈΡΘΡΑ ΚΑΙ ΓΕΝΗ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

ὁ μαθητής, ἡ μήτηρ, τὸ παιδίον.

Κάθε ὄνομα λαμβάνει ἔμπροσθεν μίαν ἀπὸ τὰς λέξεις **ὁ, ἡ, τό**.

Αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις **ὁ, ἡ, τό**, λέγονται **ἄρθρα**.

Ὅσα ὀνόματα λαμβάνουν τὸ ἄρθρον **ὁ** εἶναι **γένους ἀρσενικοῦ** π. χ. ὁ μαθητής.

Ὅσα λαμβάνουν τὸ ἄρθρον **ἡ**, εἶναι **γένους θηλυκοῦ** π. χ. ἡ μήτηρ.

Ὅσα λαμβάνουν τὸ ἄρθρον **τό**, εἶναι **γένους οὐδέτερου** π. χ. τὸ παιδίον.

Τὰ γένη λοιπὸν εἶναι **τρία** : **ἀρσενικόν, θηλυκόν καὶ οὐδέτερον**.

Γύμνασμα. *Νὰ εὑρετε ἀπὸ τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως 5 ὀνόματα ἀρσενικά, 5 θηλυκά καὶ 5 οὐδέτερα.*

20. ΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Ὁ ἄνθρωπος (εἷς), οἱ ἄνθρωποι (πολλοί).

Ἡ περιστερά (μία), αἱ περιστεραὶ (πολλαί)

Τὸ θρανίον (ἓν), τὰ θρανία (πολλά).

Οἱ ἀριθμοὶ τῶν ὀνομάτων εἶναι δύο : ὁ **ἐνικός** καὶ ὁ **πληθυντικός**.

Ὁ ἐνικός ἀριθμὸς φανερώνει ἓν πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα, ὁ δὲ πληθυντικός πολλά.

Γόμνασμα. *Νὰ σχηματίσετε τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν εἰς τὰ κάτωθι ὀνόματα :* (ὅπως ὁ ἄνθρωπος—οἱ ἄνθρωποι).

*Ὁ λόκος, ὁ δρόμος, ἡ πηγὴ, ἡ φωνή, τὸ μῆλον, τὸ δένδρον.

21. ΠΤΩΣΕΙΣ — ΚΛΙΣΕΙΣ

*Ὁ δρόμος εἶναι καθαρός.

Τοῦ δρόμου τὰ δένδρα εἶναι ὠραῖα.

*Ἐν τῷ δρόμῳ ὑπάρχουν δένδρα.

Τὸν δρόμον καθαρίζει ὁ ἄνθρωπος.

*Ὡ δρόμε, πόσον καθαρὸς εἶσαι!

Οἱ δρόμοι εἶναι καθαροί.

Τῶν δρόμων τὰ δένδρα εἶναι ὠραῖα.

*Ἐν τοῖς δρόμοις ὑπάρχουν δένδρα.

Τοὺς δρόμους καθαρίζουν οἱ ἄνθρωποι.

*Ὡ δρόμοι, πόσον καθαροὶ εἴσθε!

Τὰ ὀνόματα, ἀναλόγως τῆς σχέσεως ποῦ ἔχουν εἰς τὴν ὁμιλίαν ἢ γραφὴν αὐτῶν, μεταβάλλουν τὴν μορφήν των.

Αἱ μεταβολαὶ αὐταί, αἱ ὁποῖαι γίνονται καὶ εἰς τοὺς δύο ἀριθμοὺς, λέγονται *πτώσεις*.

Αἱ πτώσεις εἶναι 5 : *ὀνομαστική, γενική, δοτική, αἰτιατική* καὶ *κλητική*.

Ἡ ὀνομαστικὴ καὶ κλητικὴ λέγονται *ὀρθαὶ πτώσεις*, ἡ γενική, δοτικὴ καὶ αἰτιατικὴ λέγονται *πλάγια πτώσεις*.

*Ὀνομαστικὴ λέγεται ἡ πῶσις, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζομεθα, ὅταν ἀπαντῶμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν τίς ; καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων εἰς τὴν ἐρώτησιν τί ; Τίς κτυπεῖ τὴν θύραν ;—Ὁ Γεώργιος.

Γενικὴ λέγεται ἡ πῶσις, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζομεθα, ὅταν ἀπαντῶμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν τίνος ; Τίνος εἶναι τὸ τετράδιον ; — Τοῦ Πέτρου.

Δοτικὴ λέγεται ἡ πῶσις, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζομεθα, ὅταν ἀπαντῶμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν εἰς τίνα ; Εἰς τίνα ἔδωσες τὰ χρήματα ;— Τὰ ἔδωσα τῷ Δημητρίῳ (εἰς τὸν Δημήτριον).

Τὴν δοτικὴν μεταχειρίζομεθα περισσότερο, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ ὁ τόπος ἔνθα γίνεται τι· π.χ. ἐν Καλαβρύτοις, ἐν Ἀθήναις.

Αἰτιατικὴ λέγεται ἡ πῶσις, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζομεθα, ὅταν

ἀπαντῶμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν τίνα; καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων εἰς τὴν ἐρώτησιν τί; Τίνα ζητεῖς;—Τὸν Γεώργιον.

Κλητικὴ λέγεται ἡ πῶσις, τὴν ὁποῖαν μεταχειριζόμεθα, ὅταν θέλωμεν νὰ καλέσωμέν τινα.

Τὰ ὀνόματα, ὅταν κλίνονται εἰς τὰς διαφόρους πτώσεις, μεταβάλλουν μόνον τὸ τελευταῖον μέρος τῆς ληγούσης· π. χ. δρόμ-ος, δρόμ-ου, δρόμ-ω, δρόμ-ον, δρόμ-ε.

Τὸ μέρος τοῦ ὀνόματος, τὸ ὁποῖον μεταβάλλεται, λέγεται **κατάληξις**. Τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον μένει ἀμετάβλητον, λέγεται **θέμα** ἢ **ρίζα**. Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρ**· π. χ. ποταμός: ποταμ=θέμα, -ος=κατάληξις, -μ=χαρακτήρ.

Οἱ διάφοροι τρόποι, κατὰ τοὺς ὁποίους κλίνονται τὰ ὀνόματα, λέγονται **κλίσεις**.

Αἱ κλίσεις εἶναι τρεῖς: *πρώτη, δευτέρα καὶ τρίτη*.

22. ΚΛΙΣΙΣ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδέτ.
᾽Ον.	ὁ	ἡ	τὸ
Γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ
Δοτ.	τῷ	τῇ	τῷ
Αἰτ.	τὸν	τὴν	τὸ
Κλ.	ὦ	ὦ	ὦ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

᾽Ον.	οἱ	αἱ	τά
Γεν.	τῶν	τῶν	τῶν
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	τοῖς
Αἰτ.	τούς	τάς	τά
Κλ.	ὦ	ὦ	ὦ

Παρατηρήσεις. Τὰ ἄρθρα κλητικὴν δὲν ἔχουν· ἀντὶ τῆς κλητικῆς λαμβάνουν τὸ κλητικὸν ἐπιφώνημα ὦ.

Οἱ τύποι τῶν ἄρθρων *ὁ, ἡ, οἱ, αἱ* δασύνονται καὶ δὲν τονίζονται.

Γύμνασμα. Ἀντιγράψατε καὶ θέσατε τὸ κατάλληλον ἄρθρον εἰς τὸ κατωτέρω γύμνασμα εἰς τὴν θέσιν τῆς γραμμῆς:

*Αποφεύγετε — δκηρίαν και — κακάς συναναστροφάς. — Θεός
 ανταμείβει — τούς καλούς — δὲ κακούς τιμωρεῖ. Μέλη — κεφαλῆς
 εἶναι : — μέτωπον, — ὀφθαλμοί, — ὀφρύες, — βλέφαρα, — ρίς, — πα-
 ρειαί, — ὄτια, — στόμα, — χεῖλη, — σιαγὼν και — κόμη· — ὄνος, —
 ἵππος, — ἡμίονος και — κάμηλος εἶναι φορητὰ ζῶα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

23. ΚΛΙΣΙΣ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΗ ΚΛΙΣΙΣ

*Ο ταμίας, ὁ κριτής, ἡ θάλασσα, ἡ φωνή.

Κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν κλίνονται ὀνόματα ἄρσενικά εἰς -ας ἢ εἰς
 -ης γεν. -ου και θηλυκά εἰς -α ἢ εἰς -η, γεν. -ας ἢ -ης.

α) Ἄρσενικά εἰς -ης ἢ εἰς -ας

*Ενικός ἀριθμὸς

*Ον.	ὁ	εἰρηνοδίκ-ης	κριτ-ῆς	σχολάρχ-ης
Γεν.	τοῦ	εἰρηνοδίκ-ου	κριτ-οῦ	σχολάρχ-ου
Δοτ.	τῷ	εἰρηνοδίκ-ῃ	κριτ-ῆ	σχολάρχ-ῃ
Αἰτ.	τόν	εἰρηνοδίκ-ην	κριτ-ῆν	σχολάρχ-ην
Κλ.	ᾧ	εἰρηνοδίκ-ῃ	κριτ-ᾶ	σχολάρχ-α

Πληθυντικός ἀριθμὸς

*Ον.	οἱ	εἰρηνοδίκ-αι	κριτ-αἱ	σχολάρχ-αι
Γεν.	τῶν	εἰρηνοδικ-ῶν	κριτ-ῶν	σχολαρχ-ῶν
Δοτ.	τοῖς	εἰρηνοδίκ-αῖς	κριτ-αῖς	σχολάρχ-αῖς
Αἰτ.	τούς	εἰρηνοδίκ-ας	κριτ-ᾶς	σχολάρχ-ας
Κλ.	ᾧ	εἰρηνοδίκ-αι	κριτ-αἱ	σχολάρχ-αι

*Ενικός ἀριθμὸς

*Ον.	ὁ	στρατιώτ-ης	λοχί-ας
Γεν.	τοῦ	στρατιώτ-ου	λοχί-ου
Δοτ.	τῷ	στρατιώτ-ῃ	λοχί-α
Αἰτ.	τόν	στρατιώτ-ην	λοχί-αν
Κλ.	ᾧ	στρατιώτ-α	λοχί-α

Πληθυντικοὺς ἀριθμοὺς

Ὄν.	οἱ	στρατιώτ-αι	λοχι-αι
Γεν.	τῶν	στρατιωτ-ῶν	λοχι-ῶν
Δοτ.	τοῖς	στρατιώτ-αις	λοχι-αῖς
Αἰτ.	τοὺς	στρατιώτ-ας	λοχι-ας
Κλ.	ᾧ	στρατιώτ-αι	λοχι-αι

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν κατὰ τὸ κριτῆς :

— Ὁ μαθητῆς, ὁ πολεμιστῆς, ὁ βουλευτῆς, ὁ νικητῆς, ὁ χορευ-
τῆς, ὁ θεατῆς, ὁ λογιστῆς, ὁ φοιτητῆς κ. ἄ.

Κατὰ τὸ σχολάρχης :

— Ὁ νομάρχης, ὁ δασάρχης, ὁ γυμνασιάρχης, ὁ γεωμέτρης, ὁ τε-
λώνης, ὁ Σκύθης, ὁ Πέρσης, ὁ βιβλιοπώλης, ὁ εἰδωλολάτρης κ. ἄ.

Κατὰ τὸ στρατιώτης :

— Ὁ ναύτης, ὁ ἐργάτης, ὁ πολίτης, ὁ προφήτης, ὁ τεχνίτης, ὁ
δπλίτης, ὁ ἐπαίτης κ. ἄ.

Κατὰ τὸ εἰρηνοδίκης :

— Ὁ πρωτοδίκης, ὁ στρατοδίκης, ὁ παισιματοδίκης κ. ἄ.

Κατὰ τὸ λοχίας :

— Ὁ ταμίης, ὁ κοχλίας, ὁ κτηματίας, ὁ ρεατίας κ. ἄ.

Παρατηρήσεις. Ἡ κατάληξις -ας τῆς πρώτης κλίσεως εἶναι πάν-
τοτε μακρά, π. χ. τοὺς ταμίας, τοὺς λοχίας, τοὺς οἰνοπώλας.

Ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πλη-
θυντικοῦ ἀριθμοῦ τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγούσης καὶ περισπῶνται, π. χ.
τῶν στρατιωτῶν, τῶν σχολαρχῶν, τῶν βιβλιοπωλῶν, τῶν θα-
λασσῶν.

Τὰ ἀρσενικά εἰς -ωτης γράφονται μὲ ὦ, π. χ. στρατιώτης, Σου-
λιώτης, Βολιώτης.

β) Κύρια ὀνόματα εἰς -ας

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	Ρήγ-ας	ὁ	Λουκ-ἄς
Γεν.	τοῦ	Ρήγ-α	τοῦ	Λουκ-ᾱ
Δοτ.	τῷ	Ρήγ-α	τῷ	Λουκ-ᾱ
Αἰτ.	τὸν	Ρήγ-αν	τὸν	Λουκ-ᾱν
Κλ.	ᾧ	Ρήγ-α	ᾧ	Λουκ-ᾱ

Γύμνασμα. *Νὰ κλιθοῦν: ὁ Γρίβας, ὁ Μεταξᾶς, ὁ Ἀντίβας, ὁ Μελᾶς.*

Παρατηρήσεις. Ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν εἰς -ης ὀνομάτων τῆς πρώτης κλίσεως λήγει εἰς -η, π. χ. ὁ εἰρηνοδίκης, κλητ. ὦ εἰρηνοδίκη.

Ἐξαιροῦνται καὶ σχηματίζουν τὴν κλητικὴν εἰς -α βραχύ :

α) Τὰ λήγοντα εἰς -της, π. χ. ὁ ἐργάτης, ὦ ἐργάτα.

β) Τὰ λήγοντα εἰς -άρχης, -μέτρης, -πώλης, -ώνης, π. χ. ὦ σχολάρχᾳ, ὦ γεωμέτρᾳ, ὦ βιβλιοπώλᾳ, ὦ τελώνᾳ.

Τὸ δεσπότης ἀναβιβάζει τὸν τόνον καὶ κάμνει ὦ δέσποτα.

γ) Τὰ ἐθνικὰ Σκύθης καὶ Πέρσης : ὦ Σκύθα, ὦ Πέρσα.

Τὰ περισσότερα ὀνόματα εἰς -ατης καὶ -ιτης ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγοῦσης μακρόν :

ὁ Σπαρτιάτης — οἱ Σπαρτιᾶται, ὁ πολίτης — οἱ πολῖται.

γ) Θηλυκὰ εἰς -α

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ἡ	μαῖ-α	σημαί-α	χώρ-α	οἰκί-α
Γεν.	τῆς	μαί-ας	σημαίας	χώρ-ας	οἰκί-ας
Δοτ.	τῇ	μαί-α	σημαί-α	χώρ-α	οἰκί-α
Αἰτ.	τὴν	μαῖ-αν	σημαί-αν	χώρ-αν	οἰκί-αν
Κλητ.	ὦ	μαῖ-α	σημαί-α	χώρ-α	οἰκί-α

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	αἱ	μαῖ-αι	σημαῖ-αι	χώρ-αι	οἰκί-αι
Γεν.	τῶν	μαι-ῶν	σημαι-ῶν	χωρ-ῶν	οἰκι-ῶν
Δοτ.	ταῖς	μαί-αις	σημαί-αις	χώρ-αις	οἰκί-αις
Αἰτ.	τάς	μαί-ας	σημαί-ας	χώρ-ας	οἰκί-ας
Κλητ.	ὦ	μαῖ-αι	σημαῖ-αι	χώρ-αι	οἰκί-αι

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ἡ	μοῦσ-α	ἀλήθει-α	χαρ-ᾶ
Γεν.	τῆς	μούσ-ης	ἀληθεί-ας	χαρ-ᾶς
Δοτ.	τῇ	μούσ-η	ἀληθεί-α	χαρ-ᾶ
Αἰτ.	τὴν	μούσ-αν	ἀλήθει-αν	χαρ-ᾶν
Κλητ.	ὦ	μούσ-α	ἀλήθει-α	χαρ-ᾶ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	αἱ	μοῦσ-αι	ἀλήθει-αι	χαρ-αι
Γεν.	τῶν	μουσ-ῶν	ἀληθει-ῶν	χαρ-ῶν
Δοτ.	ταῖς	μούσ-αις	ἀληθεί-αις	χαρ-αῖς
Αἰτ.	τάς	μούσ-ας	ἀληθεί-ας	χαρ-άς
Κλητ.	ᾧ	μοῦσ-αι	ἀλήθει-αι	χαρ-αἱ

Παρατηρήσεις. Ἐκ τῶν εἰς **-α** θηλυκῶν ἔχουν τὸ **-α** βραχὺ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τὰ ἑξῆς :

α) Τὰ εἰς **-αῖα** δισύλλαβα, π. χ. ἡ **γραῖα**.

β) Ὅσα λήγουν εἰς **-ρα** καὶ ἔχουν πρὸ τοῦ **ρ** δίφθογγον, π.χ. ἡ **μοῖρα**. Ἐξαιροῦνται τὰ **αὔρα, λαύρα, σαύρα**.

γ) Τὰ εἰς **-εῖα** προπαροξύτονα, π. χ. ἡ **ἀσέβεια**.

δ) Τὰ θηλυκά, πού ἔχουν πρὸ τοῦ **-α** σύμφωνον, π. χ. ἡ **μοῦσα, ἡ τράπεζα**. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ τρέπουν τὸ **α** εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς **η**, π. χ. **τράπεζα—τραπέζης—τραπέζη**.

Τὰ εἰς **-α** θηλυκά, ἐὰν ἔχωσι πρὸ τοῦ **-α** φωνῆεν ἢ **ρ**, φυλάττουσι τὸ **α** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις· π.χ. **εὐτυχία—εὐτυχίας, σφαῖρα—σφαιρας** κλ.

Τὰ εἰς **-ισσα** γράφονται μὲ **γιῶτα (ι)** καὶ μὲ δύο **σ**, π. χ. **μέλισσα**. Ἐξαιρεῖται τὸ **Λάρισα**.

Ὅσα θηλυκά εἰς **-ρα** ἔχουν πρὸ τοῦ **ρ** φωνῆεν, ἔχουν τὸ **α** μακρόν, π. χ. ἡ **χώρα**. Ἐξαιρεῖται τὸ **σφῦρα**.

Τὰ εἰς **-αισ** ὑπερδισύλλαβα ἔχουν τὸ **α** μακρόν, π. χ. ἡ **ἐλαία, ἡ σημαία** κλπ.

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν κατὰ τὸ μαῖα :

— Ἡ **γραῖα, ἡ μυῖα**.

Κατὰ τὸ **σημαία** :

— Ἡ **ἐλαία, ἡ προκυμαία, ἡ βασιλεία, ἡ κηδεία κ. ἄ.**

Κατὰ τὸ **χώρα** :

— Ἡ **ᾠρα, ἡ χήρα, ἡ κατάρα, ἡ αὔρα κ. ἄ.**

Κατὰ τὸ **οἰκία** :

— Ἡ **θυσία, ἡ ζημία, ἡ ἱστορία, ἡ πικροία, ἡ ἐργασία, ἡ καρδία, ἡ φίλια κ. ἄ.**

Κατὰ τὸ **μοῦσα** :

— Ἡ **οῖσα, ἡ μέλισσα, ἡ βδέλλα, ἡ ἄμαξα, ἡ τράπεζα κ. ἄ.**

Κατὰ τὸ **ἀλήθεια** :

*Τὰ θηλυκά εἰσὶν ὅσα ἔχουν τὸ αρα
σημειωθέν ὑπερδισύλλαβα ἔχουν τὸ α μακρὸν*

—^ο Η ὠφέλεια, ἡ ἀσθένεια, ἡ εὐγένεια, ἡ βοήθεια, ἡ εὐσέβεια, ἡ οἰκογένεια κ. ἄ.

δ) Θηλυκά εἰς -η

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ἄν.	ἡ	νίκ-η	ἀρετ-ῆ	Ἄν.	αἱ	νίκ-αι	ἀρετ-αἱ
Γεν.	τῆς	νίκ-ης	ἀρετ-ῆς	Γεν.	τῶν	νικ-ῶν	ἀρετ-ῶν
Δοτ.	τῇ	νίκ-ῃ	ἀρετ-ῆ	Δοτ.	ταῖς	νίκ-αῖς	ἀρετ-αῖς
Αἰτ.	τὴν	νίκ-ην	ἀρετ-ῆν	Αἰτ.	τάς	νίκ-ας	ἀρετ-άς
Κλ.	ᾧ	νίκ-ῃ	ἀρετ-ῇ	Κλητ.	ᾧ	νίκ-αι	ἀρετ-αἱ

Καταλήξεις θηλυκῶν

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ἄν.	-α	-η	-αι
Γεν.	-ας ἢ -ης	-ης	-ῶν
Δοτ.	-α ἢ -ῃ	-ῃ	-αῖς
Αἰτ.	-αν	-ην	-ας
Κλητ.	-α	-ῃ	-αἱ

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν εἰς -α καὶ -η θηλυκῶν

^ο Ὅσα ὀνόματα τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν, εἰς μὲν τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν ὀξύνονται, π. χ. ἡ χαρὰ — τὴν χαρὰν — ᾧ χαρὰ — αἱ χαραὶ — τὰς χαρὰς — ᾧ χαραί, εἰς δὲ τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν περισπῶνται, π. χ. τῆς χαρᾶς — τῇ χαρᾷ — τῶν χαρῶν — ταῖς χαραῖς, — τῆς ἀρετῆς — τῇ ἀρετῇ — τῶν ἀρετῶν — ταῖς ἀρεταῖς.

Γύμνασμα. α) Νὰ σημειώσετε μὲ τὰ σημεῖα (—, ~) ποῖαι λέξεις ἐκ τῶν κατωτέρω, πὸν λήγουν εἰς -α, ἔχουν α μακρὸν καὶ ποῖαι α βραχὺ καὶ νὰ τονίσετε αὐτάς :

—^ο Η σημαία, ἡ γραία, ἡ χωρα, ἡ τραπεζα, ἡ γλωσσα, ἡ μουσα, ἡ θυσια, ἡ μοιρα, ἡ λαυρα, ἡ σφυρα.

β) Νὰ κλιθοῦν κατὰ τὸ νίκη :

—^ο Η κλίνη, ἡ βελόνη, ἡ φήμη, ἡ μνήμη κ. ἄ.

Κατὰ τὸ ἀρετή :

— Ἡ φυλακὴ, ἡ εὐροτή, ἡ τιμή, ἡ προσοχή, ἡ ἀυλή, ἡ ἀρχή, ἡ διαγωγή, ἡ βροντή, ἡ εὐχή κ. ἄ.

24. ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΛΙΣΕΩΣ

Ἡ γαλή (γαλέα), ὁ Ἑρμῆς (Ἑρμέας), ἡ Ἀθηνᾶ (Ἀθηνάα).

Μερικὰ ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως, τὰ ὅποια πρὸ τῶν καταλήξεων ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν ο ἢ ε, συναιροῦν αὐτὸ μετὰ τῶν καταλήξεων καὶ λέγονται *συνηρημένα*.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ἄν. ὁ Ἑρμῆς (Ἑρμέ-ας), ἡ γ-ῆ (γέ-α), Ἀθηνά-α = ᾱ
Γεν. τοῦ Ἑρμ-οῦ (Ἑρμέ-ου), τῆς γ-ῆς (γέ-ας), Ἀθηνά-ας = ᾱς
Δοτ. τῷ Ἑρμ-ῆ (Ἑρμέ-α), τῇ γ-ῆ (γέ-α), Ἀθηνά-α = ᾱ
Αἰτ. τὸν Ἑρμ-ῆν (Ἑρμέ-αν), τὴν γ-ῆν (γέ-αν), Ἀθηνά-αν = ᾶν
Κλητ. ὦ Ἑρμ-ῆ (Ἑρμέ-α), ὦ γ-ῆ (γέ-α), Ἀθηνά-α = ᾱ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ἄν. αἱ γαῖ-αι
Γεν. τῶν γαι-ῶν
Δοτ. ταῖς γαί-αις
Αἰτ. τὰς γαί-ας
Κλ. ὦ γαῖ-αι

Παρατηρήσεις. Τὰ συνηρημένα ὀνόματα εἰς ὅλας τὰς πτώσεις *τονίζονται* ἐπὶ τῆς ληγουσῆς καὶ περισπῶνται :

Ὁ Ἑρμῆς ἦτο ἄγγελος τῶν θεῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Οἱ Ἑρμαῖ σημαίνουν τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἑρμοῦ. Τῶν Ἑρμῶν, τοῖς Ἑρμαῖς, τοὺς Ἑρμᾶς, ὦ ρμαῖ.

Τὸ ὄνομα Βορρᾶς γράφεται μὲ δύο ρ καὶ τὸ ἀσυναίρετον Βορέας μὲ ἓνα.

Πολλὰ οὐσιαστικὰ ὀνόματα δένδρων δὲν συναιροῦνται· π. χ. ἡ λεμονέα, τῆς λεμονέας κλπ.

Τὸ ὄνομα γῆ εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν σημαίνει τὰ κτήματα (χωράφια).

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν : ἡ συκῆ, ἡ ἄλωπεκῆ, ἡ λεοντῆ, ἡ γαλή, ἡ ροδακινέα.

Νὰ τονισθοῦν ὀρθῶς αἱ κατωτέρω λέξεις: Ὁ Ἐρμης ἦτο ἄγγελος τῶν θεῶν. Ἡ Ἀθῆνα ἦτο θεὰ τῆς σοφίας. Ἡ γαλῆ εἶναι οἰκιστὸν ζῷον. Ἡ συκὴ κάμνει σῦκα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

25. ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΛΙΣΙΣ

Ὁ ἄγγελος, ἡ ὁδός, τὸ μῆλον

Ἡ δευτέρα κλίσις ἔχει ὀνόματα ἀρσενικά καὶ θηλυκά εἰς -ος καὶ οὐδέτερα εἰς -ον.

α) Ἀρσενικά

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	ἀγρ-ὸς	κῆπ-ος	ἄνθρωπ-ος
Γεν.	τοῦ	ἀγρ-οῦ	κῆπ-ου	ἀνθρώπ-ου
Δοτ.	τῷ	ἀγρ-ῶ	κῆπ-ω	ἀνθρώπ-ω
Αἰτ.	τόν	ἀγρ-ὸν	κῆπ-ον	ἄνθρωπ-ον
Κλητ.	ῶ	ἀγρ-έ	κῆπ-ε	ἄνθρωπ-ε

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	ἀγρ-οἱ	κῆπ-οἱ	ἄνθρωπ-οἱ
Γεν.	τῶν	ἀγρ-ῶν	κῆπ-ων	ἀνθρώπ-ων
Δοτ.	τοῖς	ἀγρ-οῖς	κῆπ-οις	ἀνθρώπ-οις
Αἰτ.	τούς	ἀγρ-οὺς	κῆπ-οὺς	ἀνθρώπ-οὺς
Κλητ.	ῶ	ἀγρ-οἱ	κῆπ-οἱ	ἄνθρωπ-οἱ

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν: ὁ λόγος, ὁ δῆμος, ὁ ἄνεμος.

β) Θηλυκά

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ἡ	ὁδ-ὸς	νῆσ-ος	ἄμπελ-ος
Γεν.	τῆς	ὁδ-οῦ	νῆσ-ου	ἀμπέλ-ου
Δοτ.	τῇ	ὁδ-ῶ	νῆσ-ω	ἀμπέλ-ω
Αἰτ.	τὴν	ὁδ-ὸν	νῆσ-ον	ἄμπελ-ον
Κλητ.	ῶ	ὁδ-έ(ος)	νῆσ-ε(ος)	ἄμπελ-ε(ος)

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	αἱ	ὀδοί	νήσοι	ἄμπελοι
Γεν.	τῶν	ὀδῶν	νήσων	ἀμπελῶν
Δοτ.	ταῖς	ὀδοῖς	νήσοις	ἀμπελοῖς
Αἰτ.	τάς	ὀδοὺς	νήσους	ἀμπελοὺς
Κλητ.	ᾧ	ὀδοί	νήσοι	ἄμπελοι

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν : ἡ ἀτραπὸς, ἡ δρόσος, ἡ ράβδος, ἡ ἔλαφος.

γ) Οὐδέτερα

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	τὸ	φυτὸν	μῆλον	ἄροτρον
Γεν.	τοῦ	φυτοῦ	μήλου	ἀρότρου
Δοτ.	τῷ	φυτῷ	μήλῳ	ἀρότρω
Αἰτ.	τὸ	φυτὸν	μῆλον	ἄροτρον
Κλητ.	ᾧ	φυτὸν	μῆλον	ἄροτρον

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	τὰ	φυτὰ	μῆλα	ἄροτρα
Γεν.	τῶν	φυτῶν	μήλων	ἀρότρων
Δοτ.	τοῖς	φυτοῖς	μήλοισι	ἀρότροις
Αἰτ.	τὰ	φυτὰ	μῆλα	ἄροτρα
Κλητ.	ᾧ	φυτὰ	μῆλα	ἄροτρα

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν : τὸ πλοῖον, τὸ σχολεῖον, τὸ ποτόν, τὸ μυστικόν, τὸ τετράδιον, τὸ παράθυρον.

Καταλήξεις τῶν ἀρσενικῶν, θηλυκῶν καὶ οὐδετέρων

	Ἐνικός ἀριθμὸς		Πληθυντικός ἀριθμὸς	
	Ἄρσ. Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσ. Θηλ.	Οὐδ.
Ὄν.	-ος	-ον	-οι	-α
Γεν.	-ου	-ου	-ων	-ων
Δοτ.	-ω	-ω	-οις	-οις
Αἰτ.	-ον	-ον	-ους	-α
Κλητ.	-ε	-ον	-οι	-α

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν δευτεροκλίτων ὀνομάτων.

Τὰ ὀξύτονα εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν περισπῶνται : τοῦ φυτοῦ, τῷ φυτῷ, τῶν φυτῶν, τοῖς φυτοῖς.

Ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ τῶν θηλυκῶν λήγει εἰς *-ε* καὶ *-ος*.

Τὰ οὐδέτερα ἔχουν καὶ εἰς τοὺς δύο ἀριθμοὺς τρεῖς πτώσεις ὁμοίας, ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν· π.χ. τὸ μῆλον, αἶτ. τὸ μῆλον, κλητ. ὦ μῆλον.

Τὸ *α* εἰς τὸ τέλος τῶν οὐδετέρων, ἐὰν δὲν προέρχεται ἐκ συναιρέσεως, εἶναι βραχύ· π.χ. τὰ μῆλα, τὰ πλοῖα.

Αἱ καταλήξεις τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων τῆς δευτέρας κλίσεως εἶναι αἱ ἴδιαι.

Τὰ προπαροξύτονα ὀνόματα τῆς δευτέρας κλίσεως εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τῶν δύο ἀριθμῶν καταβιβάζουν τὸν τόνον εἰς τὴν παραλήγουσαν. Τὰ ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ καταβιβάζουν τὸν τόνον καὶ εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ.

Γύμνασμα. Νὰ βάλετε εἰς τὰ κατωτέρω δευτερόκλιτα τὰς καταλλήλους καταλήξεις :

Ὁ σκύλ- εἶναι ζῷ- πιστ- εἰς τὸν κύρι- του.
 Ἡ ἄμπελ- παράγει ὠραίας σταφυλάς. Τὰ μικρ- πτην- κρούπτονται, ὅταν ἀκούουν τὰς φωνὰς τῶν ἀρπακτι- πτην- . Οἱ κάτοικ- τῆς Ἀραβίας λέγονται Ἀραβες. Ἡ Αἴγινα εἶναι νῆσ- .
 Ὁ καρπ- τῆς ἐλαίας εἶναι πικρ- . Οἱ ὄριμ- καὶ εὐχμ- καρπ- εἶναι θροεπικ-

26. ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΛΙΣΕΩΣ

ὁ πλόος=πλοῦς, τὸ ὄστοον=ὄστουν

Μερικὰ ὀνόματα τῆς δευτέρας κλίσεως συναιροῦσι τὸν χαρακτῆρα *ε* ἢ *ο* εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν μετὰ τῶν καταλήξεων. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ λέγονται *συνηρημένα*.

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	πλοῦς (πλόος)	τὸ ὄστουν (έ-ον)
Γεν.	τοῦ	πλοῦ	τοῦ ὄστοῦ
Δοτ.	τῷ	πλῶ	τῷ ὄστῳ
Αἶτ.	τόν	πλοῦν	τὸ ὄστουν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	τὰ	ὄσιτᾶ	(ε-α)
Γεν.	τῶν	ὄσιτῶν	
Δοτ.	τοῖς	ὄσιτοῖς	
Αἰτ.	τὰ	ὄσιτᾶ	

Σημείωσις. Ὅμοίως πρὸς τὰ ἀνωτέρω ὀνόματα οὐσιαστικὰ τῆς Β' κλίσεως κλίνονται καὶ τὰ συνηρημένα ἄρσενικά καὶ οὐδέτερα ἐπίθετα τῆς Β' κλίσεως.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	χρυσοῦς (έ-ος)
Γεν.	τοῦ	χρυσοῦ
Δοτ.	τῷ	χρυσῷ
Αἰτ.	τόν	χρυσοῦν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	χρυσοῖ (έ-οι)
Γεν.	τῶν	χρυσῶν
Δοτ.	τοῖς	χρυσοῖς
Αἰτ.	τούς	χρυσοὺς

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν : ὁ πλοῦς, ὁ ἀργυροῦς, τὸ διπλοῦν, τὸ χρυσοῦν.

Παρατηρήσεις :

- 1) Τὰ συνηρημένα τῆς δευτέρας κλίσεως δὲν ἔχουν κλητικὴν.
- 2) Τὰ σύνθετα τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν· π.χ. ὁ ἀπόπλους (ἀπόπλο-ος).
- 3) Τὰ ο — α τῶν οὐδετέρων εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ δὲν συναίρουσιν.

Σημ. α) Τὰ ὀνόματα πλοῦς καὶ νοῦς εἰς τὸν πληθυντικὸν συνήθως σχηματίζονται κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν· π.χ. οἱ νέες, τῶν νόων κλπ. οἱ πλόες, τῶν πλώων.

β) Τὰ ὀνόματα τῆς πρώτης καὶ δευτέρας κλίσεως ἔχουν ἴσας συλλαβὰς εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

Γύμνασμα. α) Νὰ τεθοῦν εἰς τὴν κατάλληλον πῶσιν τὰ ἐν παρενθέσει :

Ἡ Ἀθηναῖ εἶχε θῶρακα (χρυσοῦς) καὶ πέπλον (πορφυροῦς). Τὰ (ταχύπλους) πλοῖα διασχίζουν τὴν θάλασσαν ταχέως. Τὰ σκευὴ εἶναι (χρυσοῦς) καὶ (ἀργυροῦς) καὶ (χαλκοῦς) καὶ ξύλινα.

β) Συμπληρώσατε τὰ ἐλλείποντα καὶ θέσατε τόνον ὅπου πρέπει :

Τὰ ὄπλα τῶν Σπαρτιατῶν ἦσαν χαλκῶδη. Τὰ νομίσματα, τὰ ὀποῖα κατασκευάζονται ἀπὸ χρυσοῦ, λέγονται χρυσοῦ, ἀπὸ ἀργυροῦ, ἀπὸ χαλκοῦ, χαλκοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

27. ΓΡΙΤΗ ΚΛΙΣΙΣ

τὸ γράμμ-α. τὸ μέλ-ι, τὸ ταχ-ύ, ἡ ἤχ-ώ, ὁ ποιμ-ήν,
ὁ σωτ-ήρ, ἡ πόλ-ις, ὁ κόρα-ξ, ὁ κώνω ψ.

Ἡ τρίτη κλίσις περιλαμβάνει ὀνόματα ἄρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα, τὰ ὅποια λήγουν ἢ εἰς ἓν ἀπὸ τὰ φωνήεντα α, ι, υ, ω, ἢ εἰς ἓν ἀπὸ τὰ σύμφωνα ν, ρ, σ, ξ, ψ.

ὁ σω-τήρ, γεν. τοῦ σω-τῆ-ρος.

Τὰ ὀνόματα τῆς τρίτης κλίσεως λέγονται *περιτιτσύλλαβα* διότι ἔχουν εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ μίαν συλλαβὴν περισσοτέραν ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν.

ὁ πίναξ, γεν. τοῦ πίνακ-ος.

Τὸ θέμα τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων εὐρίσκεται ἢν ἀπὸ τῆς γενικῆς τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ ἀφαιρέσωμεν τὴν κατάληξιν -ος.

ὁ κλητήρ, τοῦ κλητῆ-ρος. θέμα κλητηρ-

ὁ στάχυς, τοῦ στάχυ-ος. θέμα σταχυ-

Διὰ τὰ σχηματίσωμεν τὰς πτώσεις τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων προσθέτομεν εἰς τὸ θέμα τὰς κατάληξεις.

Τὰ ἄρσενικά καὶ θηλυκὰ ἔχουν τὰς ἰδίας κατάληξεις.

Ἔοσα ὀνόματα τριτόκλιτα ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν λέγονται *φωνηεντόληκτα*, ὅσα δὲ ἔχουν σύμφωνον λέγονται *συμφωνόληκτα*.

Καταλήξεις τῆς τρίτης κλίσεως

Ἔνικὸς ἀριθμὸς			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς		
Ἄρσ.	Θηλ.	Οὐδέτ.	Ἄρσ.	Θηλ.	Οὐδέτ.
Ὀν.	-ς	-	-ες	-α	
Γεν.	-ος	-ος	-ων	-ων	
Δοτ.	-ι	-ι	-οι ν)	-οι (ν)	
Αἰτ.	-α ἢ ν	-	-ας	-α	
Κλητ.	-ς	-	-ες	-α	

Αἱ κατάληξεις τῶν ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων εἶναι ἴδιαι καὶ εἰς τοὺς δύο ἀριθμούς.

Π. Παπαδοπούλου, Γραμματικὴ Ε'—ΣΤ'

Αἱ κατάληξεις *ι, α, ας* καὶ *σι* τῆς τρίτης κλίσεως εἶναι βραχέϊαι·
π. χ. κλητῆρ-ι, κλητῆρ-α, κλητῆρ-σι, κλητῆρ-ας.

Α'. Συμφωνόληκτα

Τὰ συμφωνόληκτα διαιροῦνται εἰς οὐρανισκοφωνόληκτα ὅταν ἔχουν χαρακτῆρα *κ, γ, χ*, χειλειοφωνόληκτα (χαρακτῆρ *π. β. φ*) ὀδοντοφωνόληκτα (χαρακτῆρ *τ, δ, θ*), ὑγρόληκτα (χαρακτῆρ *ρ*), ἐνρινόληκτα (χαρακτῆρ *ν*) καὶ σιγμόληκτα (χαρακτῆρ *σ*).

α) Οὐρανισκοφωνόληκτα (χαρακτῆρ *κ, γ, χ*)

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	πίναξ	ὁ	ἄρπαξ	ὁ	δνυξ
Γεν.	τοῦ	πινακ-ος	τοῦ	ἄρπαγ-ος	τοῦ	δνυχ-ος
Δοτ.	τῷ	πίνακ-ι	τῷ	ἄρπαγ-ι	τῷ	δνυχ-ι
Αἰτ.	τὸν	πίνακ-α	τὸν	ἄρπαγ-α	τὸν	δνυχ-α
Κλητ.	ᾧ	πιναξ	ᾧ	ἄρπαξ	ᾧ	δνυξ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	πίνακ-ες	οἱ	ἄρπαγ-ες	οἱ	δνυχ-ες
Γεν.	τῶν	πινακ-ων	τῶν	ἄρπάγ-ων	τῶν	δνυχ-ων
Δοτ.	τοῖς	πίνα-ξι	τοῖς	ἄρπα-ξι	τοῖς	δνυξ-ι
Αἰτ.	τούς	πίνακ-ας	τούς	ἄρπαγ-ας	τούς	δνυχ-ας
Κλητ.	ᾧ	πίνακ-ες	ᾧ	ἄρπαγ-ες	ᾧ	δνυχ-ες

Νὰ κληθοῦν : ὁ κόραξ, ἡ πέροδιξ, ἡ μᾶστιξ (μᾶστιγ-ος), ἡ αἰξ (αἰγός).

Παρατηρήσεις. Τὰ ἔχοντα χαρακτῆρα οὐρανισκόφωνον (*κ, γ, χ*), διὰ τὰ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ, συγγωνεύουν τὸν χαρακτῆρα (*κ, γ, χ*) με τὸ *ς* (*σ*) εἰς *ξ*, π. χ. πίνακ-ς=πίναξ, πίνακ-σι=πίναξι.

Ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν, εἰς τὴν κατάληξιν *-σι* τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ προστίθεται τὸ εὐφωνικὸν *ν*, π. χ. ταῖς πράξεσιν ἡμῶν.

Τὰ οὐρανισκοφωνόληκτα εἰς τὴν αἰτ. τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ λαμβάνουν τὴν κατάληξιν *α*, π. χ. τὸν πίνακα.

Σημειώσεις. Τὸ ὄνομα *τριξ* (γεν. *τριχός*) φυλάττει τὸ ἀρχικὸν θ μόνον εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ.

Γύμνασμα. *Νὰ εὔρετε ἀπὸ τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως 5 ὀνόματα οὐρανισκοφωνόληκτα καὶ νὰ τὰ κλίσετε εἰς τὸ τειράδιόν σας.*

β) Χειλεοφωνόληκτα (χαρακτήρ π, β, φ,)

Ἑνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	κώνω-ψ	χάλυ-ψ	οἱ	κώνωπ-ες	χάλυβ-ες
Γεν.	τοῦ	κώνωπ-ος	χάλυβ-ος	τῶν	κωνώπ-ων	χαλύβ-ων
Δοτ.	τῷ	κώνωπ-ι	χάλυβ-ι	τοῖς	κώνωπ-ι	χάλυβ-ι
Αἰτ.	τὸν	κώνωπ-α	χάλυβ-α	τούς	κώνωπ-ας	χάλυβ-ας
Κλητ.	ὦ	κώνω-ψ	χάλυ-ψ	ὦ	κώνωπ-ες	χάλυβ-ες

Γύμνασμα. *Νὰ κλιθοῦν : ὁ μάλωψ, ἡ φλέψ (γεν. φλεβός), ὁ ἄραψ, ἡ λαῖλαψ.*

Παρατηρήσεις. Ὁ χειλεόφωνος χαρακτήρ (π, β, φ), μὲ τὸ σ (ς) τρέπεται εἰς ψ' π.χ. κώνωπ + σ = κώνωψ, κώνωπ + σι = κώνωψι.

Τὰ ἔχοντα χαρακτήρα χειλεόφωνον εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἑνικοῦ λαμβάνουν τὴν κατάληξιν α' π.χ. τὸν κώνωπ-α.

Γύμνασμα. *Νὰ σχηματισθῇ ἡ δοτικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνωτέρω ὀνομάτων.*

γ) Ὄδοντοφωνόληκτα (χαρακτήρ τ, δ, θ)

Ἑνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	πένης	ἡ	ἐλπῖς	ἡ	ὄρνις
Γεν.	τοῦ	πένητ-ος	τῆς	ἐλπιδ-ος	τῆς	ὄρνιθ-ος
Δοτ.	τῷ	πένητ-ι	τῇ	ἐλπιδ-ι	τῇ	ὄρνιθ-ι
Αἰτ.	τὸν	πένητ-α	τὴν	ἐλπιδ-α	τὴν	ὄρνιθ-α
Κλητ.	ὦ	πένης	ὦ	ἐλπῖς	ὦ	ὄρνις

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	πένητ-ες	αἱ	ἐλπιδ-ες	αἱ	ὄρνιθ-ες
Γεν.	τῶν	πενήτ-ων	τῶν	ἐλπιδ-ων	τῶν	ὄρνιθ-ων
Δοτ.	τοῖς	πένητ-σι	ταῖς	ἐλπῖ-σι	ταῖς	ὄρνι-σι
Αἰτ.	τούς	πένητ-ας	τάς	ἐλπιδ-ας	τάς	ὄρνιθ-ας
Κλητ.	ὦ	πένητ-ες	ὦ	ἐλπιδ-ες	ὦ	ὄρνιθ-ες

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ἄν.	τὸ	πρᾶγμα	ὁ	ἰδρῶς
Γεν.	τοῦ	πράγματ-ος	τοῦ	ἰδρῶτ-ος
Δοτ.	τῷ	πράγματι	τῷ	ἰδρῶτ-ι
Αἰτ.	τὸ	πρᾶγμα	τόν	ἰδρῶτ-α
Κλητ.	ᾧ	πρᾶγμα	ᾧ	ἰδρῶς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ἄν.	τὰ	πράγματ-α	οἱ	ἰδρῶτ-ες
Γεν.	τῶν	πραγμάτ-ων	τῶν	ἰδρῶτ-ων
Δοτ.	τοῖς	πράγμα-σι	τοῖς	ἰδρῶ-σι
Αἰτ.	τὰ	πράγματ-α	τούς	ἰδρῶτ-ας
Κλητ.	ᾧ	πράγματ-α	ᾧ	ἰδρῶτ-ες

Γύμνασμα. *Νὰ κλιθοῦν: ὁ λέβης, ἡ σανίς, ἡ πυρῆτις, ἡ ξρις, ἡ βαλβίς, τὸ αἷμα, τὸ βῆμα, ὁ ἰδρῶς.*

Παρατηρήσεις. Ὁ ὀδοντόφωτος χαρακτηρ (τ, δ, θ) τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων τῆς τρίτης κλίσεως πρὸ τῆς καταλήξεως **ς** (σ) ἀποβάλλεται· π.χ. λέβητ + ς = λέβης, ὄρνιθ + ς = ὄρνις, ἐλπίδ + σι = ἐλπίσι.

Τὰ οὐδέτερα ὀδοντοφωνόληκτα ἀποβάλλουσι τὸν χαρακτηρ (τ, δ, θ) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ, π. χ. σώματ = σώμα.

Τὰ οὐδέτερα τῆς τρίτης κλίσεως ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας, τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν.

Τὰ εἰς **-ις**, γεν. **-ιδος** ἔχουν τὸ **ι** βραχύ. Μερικὰ ὅμως τούτων, ὅπως *σφραγίς, νησίς, κηλίς, βαλβίς, ἀψίς, κνημίς, κρηπίς* ἔχουν τὸ **ι** μακρόν· π.χ. σφραγίς - σφραγίδος.

Τὰ εἰς **-ις**, γεν. **-ιτος** καὶ (**-ύς** γεν. **-υθος**) βαρύτερα σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἑνικοῦ εἰς **-α** καὶ εἰς **-ιν, -υν**· π.χ. ὄρνιθα καὶ ὄρνιν, κόρυθα καὶ κόρυν, χάριτα καὶ χάριν.

Γύμνασμα. *Νὰ γράψετε τὰς κατωτέρω προτάσεις, ἀφοῦ πρῶτον συμπληρώσετε αὐτάς:*

Τὸ φόρεμα τῆς νεάνιδ- εἶναι ὠραῖον. Τὸ σῶμ- μον περιλούε-ται ἀπὸ ἰδρῶτ-. Τὴν πυρῆτιδ- εφεῦρον οἱ Ἴνδοί. Ἡ χάρις ἀπο- δίδει χάρ-, ἡ ξρις ξρ-. Ἔχω μίαν παχείαν ὄρνιθ- .

δ) Ὄνόματα ἔχοντα χαρακτήρα ντ.

Ἄσυναίρετα.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	λέων	ὁ	ὄδους
Γεν.	τοῦ	λέοντ-ος	τοῦ	ὀδόντ-ος
Δοτ.	τῷ	λέοντ-ι	τῷ	ὀδόντ-ι
Αἰτ.	τὸν	λέοντ-α	τὸν	ὀδόντ-α
Κλητ.	ᾧ	λέον	ᾧ	ὄδους

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	λέοντ-ες	οἱ	ὀδόντ-ες
Γεν.	τῶν	λεόντ-ων	τῶν	ὀδόντ-ων
Δοτ.	τοῖς	λέου-σι	τοῖς	ὀδοῦ-σι
Αἰτ.	τούς	λέοντ-ας	τούς	ὀδόντ-ας
Κλητ.	ᾧ	λέοντ-ες	ᾧ	ὀδόντ-ες

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	ἐλέφας	τὸ	καθῆκον
Γεν.	τοῦ	ἐλέφαντ-ος	τοῦ	καθήκοντ-ος
Δοτ.	τῷ	ἐλέφαντ-ι	τῷ	καθήκοντ-ι
Αἰτ.	τὸν	ἐλέφαντ-α	τὸ	καθῆκον
Κλητ.	ᾧ	ἐλέφας	ᾧ	καθῆκον

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	ἐλέφαντ-ες	τά	καθήκοντ-α
Γεν.	τῶν	ἐλεφάντ-ων	τῶν	καθηκόντ-ων
Δοτ.	τοῖς	ἐλέφασ-ι	τοῖς	καθήκο-σι
Αἰτ.	τούς	ἐλέφαντ-ας	τά	καθήκοντ-α
Κλητ.	ᾧ	ἐλέφαντ-ες	ᾧ	καθήκοντα

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν : ὁ γέρον, ὁ ἱμάς, ὁ ἀδάμας, τὸ φωνήεν.

Συνηρημένα.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὅν.	ὁ	πλακοῦς	ὁ	Ξενοφῶν
Γεν.	τοῦ	πλακοῦντ-ος	τοῦ	Ξενοφῶντ-ος
Δοτ.	τῷ	πλακοῦντ-ι	τῷ	Ξενοφῶντ-ι
Αἰτ.	τόν	πλακοῦντ-α	τόν	Ξενοφῶντ-α
Κλητ.	ᾧ	πλακοῦς	ᾧ	Ξενοφῶν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὅν.	οἱ	πλακοῦντ-ες
Γεν.	τῶν	πλακοῦντ-ων
Δοτ.	τοῖς	πλακοῦ-σι
Αἰτ.	τούς	πλακοῦντ-ας
Κλητ.	ᾧ	πλακοῦν-τες

Παρατηρήσεις. Τὰ ὀνόματα τὰ ἔχοντα χαρακτῆρα *ντ* σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὡς ἐξῆς:

Ἄλλα προσλαμβάνουν τὴν κατάληξιν *-ς*, ὅποτε τὸ *ντ* πρὸ τοῦ *ς* ἀποβάλλεται καὶ τὸ πρὸ αὐτῶν φωνῆεν ἐκτείνεται, τὸ *ο* εἰς *ου* καὶ τὸ *α* βραχὺ εἰς *α* μακρόν, π. χ. ὀδόντ-*ς* = ὀδοῦς, ἰμάντ-*ς* = ἰμάς.

Ἄλλα ἀποβάλλουν τὸ *τ* καὶ τρέπουν τὸ πρὸ τοῦ *ν ο* εἰς *ω*, π. χ. λέοντ = λέων.

Τὰ οὐδέτερα ἀποβάλλουν μόνον τὸ *τ*, π. χ. καθήκοντ = καθήκον.

Ἡ κλητικὴ, τῶν μὲν ὀξυτόνων καὶ περισπωμένων, τοῦ ἐνικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν, π. χ. ὁ ὀδοῦς κλητ. ᾧ ὀδοῦς, ὁ Ξενοφῶν κλητ. ᾧ Ξενοφῶν, τῶν δὲ βαρυτόνων ὁμοία μὲ τὸ θέμα, π. χ. ὁ γέρον κλητ. ᾧ γέρον.

Εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τὸ *ντ* πρὸ τῆς κατάληξεως *σι* ἀποβάλλεται καὶ τὸ *ο* τρέπεται εἰς *ου*, π. χ. λέοντ + *σι* = λέουσι:

Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ λήγει εἰς *α*, π. χ. τὸν γέροντ-*α*.

Γύμνασμα. Νὰ τραποῦν τὰ κατωτέρω εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν:

Ὁ ὀδοῦς μου ποιεῖ. Ὁ γέρον, ὀφείλω νὰ σεβασθῶ τὴν σοφῆν σασ γνώμην. Ὁ γνωρίζων καὶ κρύπτων τὴν ἀλήθειαν ὀνομάζεται δειλός. Τὸν γεννηθέντα εἰς τὴν Ἑλλάδα ὀνομάζομεν Ἑλληνα. Ὁ λέων ἔχει ἰσχυρὸν ὄπλον τὸν ὀδόντα καὶ τὸν ὄνυχα.

ε) Ὄνόματα ἔχοντα χαρακτήρα ν

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	ἀγών	κανών	σωλήν	ποιμήν
Γεν.	τοῦ	ἀγών-ος	κανόν-ος	σωλήν-ος	ποιμέν-ος
Δοτ.	τῷ	ἀγών-ι	κανόν-ι	σωλήν-ι	ποιμέν-ι
Αἰτ.	τόν	ἀγών-α	κανόν-α	σωλήν-α	ποιμέν-α
Κλητ.	ᾧ	ἀγών	κανών	σωλήν	ποιμήν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	ἀγών-ες	κανόν-ες	σωλήν-ες	ποιμέν-ες
Γεν.	τῶν	ἀγών-ων	κανόν-ων	σωλήν-ων	ποιμέν-ων
Δοτ.	τοῖς	ἀγώ-σι	κανό-σι	σωλή-σι	ποιμέ-σι
Αἰτ.	τούς	ἀγών-ας	κανόν-ας	σωλήν-ας	ποιμέν-ας
Κλητ.	ᾧ	ἀγών-ες	κανόν-ες	σωλήν-ες	ποιμέν-ες

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	γείτων	κτεῖς	ἡ	ἀκτίς
Γεν.	τοῦ	γείτον-ος	κτεν-ός	τῆς	ἀκτίν-ος
Δοτ.	τῷ	γείτον-ι	κτεν-ι	τῇ	ἀκτίν-ι
Αἰτ.	τόν	γείτον-α	κτέν-α	τὴν	ἀκτίν-α
Κλητ.	ᾧ	γείτον	κτεῖς	ᾧ	ἀκτίς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	γείτιον-ες	κτέν-ες	αἱ	ἀκτίν-ες
Γεν.	τῶν	γείτιον-ων	κτεν-ῶν	τῶν	ἀκτίν-ων
Δοτ.	τοῖς	γείτιο-σι	κτε-σί	ταῖς	ἀκτί-σι
Αἰτ.	τούς	γείτιον-ας	κτέν-ας	τάς	ἀκτίν-ας
Κλητ.	ᾧ	γείτιον-ες	κτέν-ες	ᾧ	ἀκτίνες

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	μεγιστάν
Γεν.	τοῦ	μεγιστάν-ος
Δοτ.	τῷ	μεγιστάν-ι
Αἰτ.	τόν	μεγιστάν-α
Κλητ.	ᾧ	μεγιστάν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

οἱ	μεγιστάν-ες
τῶν	μεγιστάν-ων
τοῖς	μεγιστάν-σι
τούς	μεγιστάν-ας
ᾧ	μεγιστάν-ες

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν τὰ ἐξῆς ὀνόματα :

α) *Εἰς -ῶν γεν.* ᾠνος, π.χ. ὁ αἰὼν (αἰῶνος), ὁ χειμὼν (χειμῶνος), ὁ ἀμπέλων (ἀμπελῶνος), ὁ ἐλαιὼν (ἐλαιῶνος), ὁ δαφνὼν (δαφνῶνος), ὁ κοιτῶν κ. ἄ.

β) Εἰς *-ῶν* γεν. *-ῶνος*, π. χ. ὁ ἡγεμῶν (ἡγεμόνος), ἡ χελιδῶν, ἡ ἀηδῶν, ὁ ἐπιστήμων.

γ) Εἰς *-ῆν* γεν. *-ῆνος*, π. χ. ὁ πυρῆν, ὁ σπλῆν (γεν. σπληνός).

δ) Εἰς *-ῆν* γεν. *-ένος*, π. χ. ὁ αὐχῆν ὁ λιμῆν (λιμένος).

ε) Εἰς *-ις* γεν. *-ίτος* π. χ. ἡ Σαλαμίς, ἡ Ἐλευσίς.

Παρατηρήσεις. Ἡ κλητικὴ τῶν μὲν δευτέρων εἰς *-ῶν* *-ῶνος* καὶ *-ῶν* *-ῶνος* εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν, π. χ. ὁ ἀγῶν κλητ. $\tilde{\omega}$ ἀγῶν, ὁ κανὼν κλητ. $\tilde{\omega}$ κανῶν, τῶν δὲ βαρυτόνων εἶναι ὁμοία μὲ τὸ θέμα. π. χ. ὁ γείτων κλητ. $\tilde{\omega}$ γείτον.

Ὁ χαρακτήρ *ν* πρὸ τοῦ *σ* ἀποβάλλεται, π. χ. γείτον + σι = γείτοσι, ποιμέν + σι = ποιμέσι.

Τὰ εἰς *-ις* *-ίτος* καὶ *-ἄν* *-ἄνος* ἔχουν τὸ *ι* καὶ *α* τῆς παραληγοῦσης μακρόν· π. χ. ἀκτίνοσ, δελφίνοσ, παιᾶν· παιᾶνοσ, πελεκᾶν *-ἄνοσ*, Ἀκαρνᾶν *-ἄνοσ*.

Τὰ οὐσιαστικὰ εἰς *-ῶν* γεν. *-ῶνος* καὶ *-ῆν* γεν. *-ένοσ* ἔχουν διπλοῦν θέμα μὲ *ω* καὶ *ο* καὶ μὲ *η* καὶ *ε*· π. χ. ὁ ἔλαιῶν ἐλαιῶνοσ, ὁ κανὼν· κανόνοσ, ποιμῆν· ποιμένοσ.

Εἰς *-ῶν* *-ῶνοσ* γράφονται ὅλα τὰ ἰρσενικὰ δεύτονα, π. χ. ὁ ἀγῶν· ἀγῶνοσ, ὁ κοιτῶν· κοιτῶνοσ, κλπ. Ἐξαιροῦνται μερικὰ ποὺ γράφονται μὲ *ο*· π. χ. ὁ κανὼν· ὄνοσ, ὁ κηδεμῶν· ὄνοσ κ. ἄ.

Γράφονται μὲ *ο* ὅλα τὰ θηλυκὰ δεύτονα, π. χ. ἡ χιῶν· χιόνοσ, καὶ τὰ ἄρσενικὰ παροξύτονα, π. χ. ὁ ἄξων· ἄξονοσ.

Τὰ ἔχοντα θέμα εἰς *-ιν*, πρὸσ σχηματισμὸν τῆσ ὀνομαστικῆσ τοῦ ἐνικοῦ, προσλαμβάνουν τὴν κατάληξιν *ς* καὶ ἀποβάλλουν πρὸ αὐτοῦ τὸ *ν*, π. χ. ἀκτίσ· ἀκτίνοσ, θέμα ἀκτιν-ς = ἀκτίσ.

Σημείωσις. Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ὀνόματοσ *κτεῖσ*· *κτενοσ* γίνεται ὡσ ἑξῆσ: θέμα *κτεν*· *ς* = *κτεῖσ*, δηλ. μετὰ τὴν ἀποβολὴν ἐκτείνει τὸ *ε* εἰς *ει*.

Γύμνασμα. *Νὰ τραποῦν εἰσ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν:*

Εἰσ τὸν κοιτῶνα πρέπει νὰ εἰσέρχεται ἡλιακὴ ἀκτίσ. Κατὰ τὸν χειμῶνα ἔπεσεν ἄφθονοσ χιῶν. Ὁ κοιτῶν πρέπει νὰ διατηρῆται καθαρόσ. Ἡ ἀκτίσ τοῦ ἡλίου εἶναι θερμοή.

στ) Ὄνόματα ἔχοντα χαρακτήρα ρ.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	κρατῆρ	ὁ	ρήτωρ	ὁ	ἄηρ
Γεν.	τοῦ	κρατῆρ-ος	τοῦ	ρήτορ-ος	τοῦ	ἄερ-ος
Δοτ.	τῷ	κρατῆρ-ι	τῷ	ρήτορ-ι	τῷ	ἄερ-ι
Αἰτ.	τόν	κρατῆρ-α	τόν	ρήτορ-α	τόν	ἄερ-α
Κλητ.	ῶ	κρατῆρ	ῶ	ρήτορ	ῶ	ἄηρ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	κρατῆρ-ες	οἱ	ρήτορ-ες	οἱ	ἄερ-ες
Γεν.	τῶν	κρατῆρ-ων	τῶν	ρητόρ-ων	τῶν	ἄερ-ων
Δοτ.	τοῖς	κρατῆρ-σι	τοῖς	ρήτορ-σι	τοῖς	ἄερ-σι
Αἰτ.	τούς	κρατῆρ-ας	τούς	ρήτορ-ας	τούς	ἄερ-ας
Κλητ.	ῶ	κρατῆρ-ες	ῶ	ρήτορ-ες	ῶ	ἄερ-ες

Παρατηρήσεις. Ἡ κλητικὴ τῶν μὲν ὀξυτόνων, τῶν ἐχόντων χαρακτήρα ρ καὶ τοῦ μάρτυς εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν, τῶν δὲ βαρυτόνων εἶναι ὁμοία μὲ τὸ θέμα, π. χ. ὁ κρατῆρ κλητ. ῶ κρατῆρ, ὁ ρήτωρ κλητ. ῶ ρήτορ, ὁ μάρτυς κλητ. ῶ μάρτυς.

Τὸ ὄνομα σωτῆρ κλητικὴν ἔχει ῶ σωτερ.

Γύμνασμα. *Νὰ κλιθοῦν τὰ ἑξῆς: ὁ ἀλέκτωρ, ὁ εἰσπράκτωρ, ὁ ζωστήρ, ὁ φωστήρ, ὁ αἰθῆρ (γεν. αἰθέρος), ὁ μάρτυς (γεν. τοῦ μάρτυρος).—Νὰ εὐρεθῆ ἡ κλητικὴ τῶν ἰδίων ὀνομάτων.*

ζ) Συγκοπτόμενα ὑγρόληκτα.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	πατήρ	ἡ	μήτηρ	ὁ	ἄνηρ
Γεν.	τοῦ	πατρ-ός	τῆς	μητρ-ός	τοῦ	ἀνδρ-ός
Δοτ.	τῷ	πατρ-ι	τῆ	μητρ-ι	τῷ	ἀνδρ-ι
Αἰτ.	τόν	πατέρ-α	τὴν	μητέρ-α	τόν	ἄνδρ-α
Κλητ.	ῶ	πάτερ	ῶ	μητερ	ῶ	ἄνερ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	πατέρ-ες	αἱ	μητέρ-ες	οἱ	ἄνδρ-ες
Γεν.	τῶν	πατέρ-ων	τῶν	μητέρ-ων	τῶν	ἀνδρ-ῶν
Δοτ.	τοῖς	πατρά-σι	ταῖς	μητρά-σι	τοῖς	ἀνδρά-σι
Αἰτ.	τούς	πατέρ-ας	τάς	μητέρ-ας	τούς	ἄνδρ-ας
Κλητ.	ῶ	πατέρ-ες	ῶ	μητέρ-ες	ῶ	ἄν-δρες

Παρατηρήσεις. Τὰ ὀνόματα πατήρ, μήτηρ, ἀνὴρ, θυγάτηρ, γαστήρ καὶ Δημήτηρ, εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ εἰς τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ συγκόπτουσι τὸ ε καὶ λέγονται **συγκοπτόμενα**, π. χ. (πατέρος) πατρός, (μητέρος) μητρός.

Εἰς τὸ ὄνομα ἀνὴρ (θέμα ἀνερ-), μετὰ τὴν συγκοπτὴν τοῦ ε, τίθεται χάριν εὐφωνίας τὸ δ· π. χ. ἀνὴρ (ἀνρ-ός) ἀνδρός.

Εἰς τὴν κλητικὴν τὰ συγκοπτόμενα ἀναβιβάζουν τὸν τόνον πλὴν τοῦ **γαστήρ**· π. χ. ᾧ πάτερ, ᾧ μητερ, ᾧ θυγάτερ, ᾧ γαστήρ.

Ἡ δοτικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν συγκοπτομένων λήγει εἰς **-ασι**, μὲ τὸ α βραχύ, π. χ. τοῖς πατράσι.

Γύμνασμα. *Νά σχηματισθῇ ἡ κλητικὴ τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ ἡ δοτικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ὄλων τῶν συγκοπτομένων ὀνομάτων.*

Νά κλίετε τὰ ἐξῆς: ὁ τίμιος ἀνὴρ, ἡ ἀγαπητὴ μήτηρ.

η) Σιγμόληκτα.

α. Οὐδέτερα εἰς -ος

Ἑνικὸς ἀριθμὸς		Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	
Ὀν.	τὸ γέν-ος	τὰ γέν-η (εα)	
Γεν.	τοῦ γέν-ους (εος)	τῶν γεν-ῶν (έων)	
Δοτ.	τῷ γέν-ει (εἶ)	τοῖς γέν-εσι	
Αἰτ.	τὸ γέν-ος	τὰ γέν-η (εα)	
Κλητ.	ᾧ γέν-ος	ᾧ γέν-η (εα)	

Παρατηρήσεις. Τὸ θέμα τῶν εἰς **-ος** γεν. **-ους** ὀνομάτων λήγει εἰς **-εσ**: δάσος, θέμα δάσεσ·.

Ὁ χαρακτήρ σ τοῦ θέματος, μεταξὺ δύο φωνηέντων, ἀποβάλλεται καὶ τὰ δύο φωνήεντα συναίρουσιν· π. χ. ξίφος, θέμα, ξίφεσ-ος—ξίφεος=ξίφους.

Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ σχηματίζεται ἐκ τοῦ θέματος διὰ τροπῆς τοῦ ε εἰς ο, π. χ. γένος, θέμα γένεσ-, ὀνομαστικὴ γένος.

Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν. Ἐξαιροῦνται τὸ **ἄνθος**, τὸ **ὄρος** καὶ τὸ **χειλος** (τῶν **ἀνθέων**, τῶν **ὄρέων**, τῶν **χειλέων**).

Γύμνασμα. *Νά κλιθοῦν: τὸ ξίφος, τὸ ὄρος, τὸ χειλος, τὸ ἄνθος. Νά τραποῦν τὰ ἐν παρενθέσει ἀναλόγως:*

Τὰ (δάσος) παρέχουν πολλὰ ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ (κακὸς ἄνθρωπος) βλάπτουσι τὰ (δάσος). Τὰ (ἔλος) καταστρέφουν τὴν ὑγίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἐπὶ τῶν (ὑψηλῶν ὄρος) πίπτει ἄφθονος χιὼν.

6. Οὐδέτερα εἰς -ας

Ἑνικός ἀριθμὸς

Ὀν.	τὸ	κρέ-ας
Γεν.	τοῦ	κρέατ-ος
Δοτ.	τῷ	κρέατ-ι
Αἰτ.	τὸ	κρέ-ας
Κλητ.	ῶ	κρέ-ας

Πληθυντικός ἀριθμὸς

τά	κρεατ-α
τῶν	κρεάτ-ων
τοῖς	κρέα-σι
τά	κρέατ-α
ῶ	κρέατ-α

Παρατηρήσεις. Οὐδέτερα εἰς -ας σιγμόληκτα εἶναι τά: γέρας, κρέας, κέρασ, τέρας, πέρας, γήρας

Τὸ γήρας δὲν ἔχει πληθυντικὸν ἀριθμὸν.

γ. Θηλυκά εἰς -ῶς

Ἑνικός ἀριθμὸς

Ἄν.	ἡ	αἰδῶς	ἡ	ἡῶς
Γεν.	τῆς	αἰδοῦς	τῆς	ἡοῦς
Δοτ.	τῇ	αἰδοῖ	τῇ	ἡοῖ
Αἰτ.	τὴν	αἰδῶ	τὴν	ἡῶ
Κλητ.	ῶ	αἰδοῖ	ῶ	ἡοῖ

δ. Ὄνόματα κύρια εἰς -ης

Ἄν.	ὁ	Ἀριστοτέλης	ὁ	Περικλῆς (ἑης)
Γεν.	τοῦ	Ἀριστοτέλους (εος)	τοῦ	Περικλέους
Δοτ.	τῷ	Ἀριστοτέλει (εῖ)	τῷ	Περικλεῖ
Αἰτ.	τόν	Ἀριστοτέλη (ν)	τόν	Περικλέα
Κλητ.	ῶ	Ἀριστότελες	ῶ	Περικλείς

Παρατηρήσεις. Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἑνικοῦ σχηματίζεται ἐκ τοῦ θέματος διὰ τροπῆς τοῦ ε εἰς η π.χ. Σωκράτης θέμα Σωκράτεο. ὀνομαστικὴ Σωκράτης. Περικλῆς, θέμα Περικλέεο Περικλέης -ης.

Ἡ κλητικὴ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν σχηματίζεται ἐκ τοῦ θέματος καὶ ἀναβιβάζεται ὁ τόνος, π.χ. Σωκράτης, θέμα Σωκράτεσ, κλητικὴ ὦ Σώκρατες. Ἡ αἰτιατικὴ τῶν εἰς -ης κυρίων ὀνομάτων λήγει εἰς -η καὶ εἰς -ην, πλὴν τῶν εἰς -κλῆς, π.χ. Ἀριστοτέλη καὶ Ἀριστοτέλην.

Γύμνασμα. Νὰ κλιθῶν: ὁ Δημοσθένης, ὁ Σοφοκλῆς.

Β' Φωνηεντόληκτα

α) εἰς -ις -εως, -υς -εως, -υ -εως, -εὺς -έως

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ἡ	πόλ-ις	ὁ	πέλεκ-υς	τὸ	ἄστ-υ	ὁ	ιερ-εὺς
Γεν.	τῆς	πόλ-εως	τοῦ	πελέκ-εως	τοῦ	ἄστ-εως	τοῦ	ιερ-έως
Δοτ.	τῇ	πόλ-ει(εἶ)	τῷ	πελέκ-ει	τῷ	ἄστ-ει	τῷ	ιερ-εἶ
Αἰτ.	τὴν	πόλ-ιν	τὸν	πέλεκ-υν	τὸ	ἄστ-υ	τὸν	ιερ-έα
Κλητ.	ῶ	πόλ-ι	ῶ	πέλεκ-υ	ῶ	ἄστ-υ	ῶ	ιερ-εῦ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	αἱ	πόλ-εις	οἱ	πελέκ-εις	τὰ	ἄστ-η	οἱ	ιερ-εῖς
Γεν.	τῶν	πόλ-εων	τῶν	πελέκ-εων	τῶν	ἄστ-εων	τῶν	ιερ-έων
Δοτ.	ταῖς	πόλ-εσι	τοῖς	πελέκ-εσι	τοῖς	ἄστ-εσι	τοῖς	ιερ-εῦσι
Αἰτ.	τάς	πόλ-εις	τούς	πελέκ-εις	τὰ	ἄστ-η	τούς	ιερ-εῖς
Κλητ.	ῶ	πόλ-εις	ῶ	πελέκ-εις	ῶ	ἄστ-η	ῶ	ιερ-εῖς

Παρατηρήσεις. Τὰ εἰς -ις γεν. -εως. -υς γεν. -εως καὶ -υ γεν. -εως οὐσιαστικά ἔχουν δύο θέματα, θέμα λῆγον εἰς ε καὶ θέμα λῆγον εἰς ι' (ἢ υ), π. χ. πόλι-, πῆχυ-, πόλε-, πῆχε-. Τὰ εἰς -εὺς -έως ἔχουν θέμα εἰς ευ καὶ ε' π. χ. ιερεῦ, ιερέ-.

Ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν εἰς -ις θηλυκῶν καὶ τῶν ὀνομάτων ἄστυ, πῆχυς, πέλεκυς, πρέσβυς λήγει εἰς -ως καὶ τονίζεται εἰς τὴν προπαραλήγουσαν καίτοι ἡ λήγουσα εἶναι μακρά π. χ. πόλεως, ἄστεως, πῆχεως, πελέκεως, πρέσβεως. Ὅμοίως ἀναβιβάζεται ὁ τόνος καὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, παρὰ τὸν κανόνος πόλεως - πόλεων, πῆχεως - πῆχεων.

Τὰ εἰς -ις γεν. -εως καὶ τὸ πῆχυς, πέλεκυς καὶ πρέσβυς σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς υ' π. χ. τὴν πόλιν, τὸν πῆχυν, τὸν πέλεκυν, τὸν πρέσβυν.

Ἡ κλητικὴ τῶν εἰς -εὺς λήγει εἰς -εῦ π. χ. ὁ ἱερεὺς, κλητικῶς ιερεῦ.

Ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν εἰς -ις καὶ -υς, γενικὴ -εως, λήγει εἰς ι' (ἢ υ), π. χ. ῶ πόλι, ῶ πέλεκυ.

Γύμνασμα. 1) *Νά κλιθοῦν:* ἡ *πρᾶξις*, ὁ *πῆχυς*, ὁ *κουρεύς*.

2) *Νά εὐρεθῆ* ἡ *αἰτ.* τοῦ *ἐνικοῦ* καὶ ἡ *αἰτ.* τοῦ *πληθυντικοῦ*.

3) *Νά τραποῦν εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν αἱ ἐξῆς προτάσεις:*

Ὁ βαφεὺς βάφει τὰ φορέματα. Ὁ γονεὺς φροντίζει διὰ τὰ τέκνα του. Ἡ πόλις πρόπει νὰ ἔχη πλατεῖς καὶ εὐθεῖς δρόμους. Ὁ πῆχυς εἶναι σιδηροῦς ἢ ξύλινος. Μὲ τὸν πέλεκυν κόπτομεν ξύλα. Ὁ ἄλιεὺς ἄλιεύει εἰς τὴν θάλασσαν.

β) Ὄνόματα εἰς -υς -υος, -αυς -ός, -οῦς -ος

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	ἰχθ-ύς	ὁ	βοῦς	ἡ	γραῦς	ὁ	μῦς
Γεν.	τοῦ	ἰχθ-ύος	τοῦ	βοός	τῆς	γρα-ός	τοῦ	μυός
Δοτ.	τῷ	ἰχθ-ούτ	τῷ	βοῖ	τῇ	γρα-τ	τῷ	μυτ
Αἰτ.	τὸν	ἰχθ-ὸν	τὸν	βοῦν	τὴν	γραῦν	τὸν	μῦν
Κλητ.	ῶ	ἰχθῦ	ῶ	βοῦ	ῶ	γραῖ	ῶ	μῦ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	ἰχθῦ-ες	οἱ	βό-ες	αἱ	γραῖ-ες	οἱ	μύες
Γεν.	τῶν	ἰχθῦ-ων	τῶν	βο-ων	τῶν	γρα-ων	τῶν	μυῶν
Δοτ.	τοῖς	ἰχθῦ-σι	τοῖς	βου-σι	ταῖς	γραυ-σι	τοῖς	μυσι
Αἰτ.	τούς	ἰχθῦς	τούς	βοῦς	τάς	γραῦς	τούς	μῦς
Κλητ.	ῶ	ἰχθῦ-ες	ῶ	βό-ες	ῶ	γραῖ-ες	ῶ	μύες

Παρατηρήσεις. Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν εἰς *-υς -αυς* καὶ *-ους* φωνηεντολόγητων οὐσιαστικῶν λήγει εἰς *-ν*.

Τὰ εἰς *-ῦς* μονοσύλλαβα περισπῶνται εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, τὴν αἰτ. καὶ κλητ. τοῦ ἐνικοῦ καὶ εἰς τὴν αἰτ. τοῦ πληθυντικοῦ· π.χ. ὁ *μῦς*, τὸν *μῦν*, ῶ *μῦ*, τούς *μῦς*.

Τὸ ὄνομα *ἔγχελυς* εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν κλίνεται κατὰ τὸ *πόλις*.

Γύμνασμα. *Νά κλιθοῦν:* ὁ *βότρυς*, ὁ *στάχυς*, ὁ *σῦς*, ἡ *ἔγχελυς*, ἡ *δρῦς*.

Νά σχηματισθῆ ἡ *αἰτ.* τοῦ ἐνικοῦ καὶ ἡ *αἰτ.* τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἰδίων ὀνομάτων.

γ) Ὄνόματα ἄρσ. εἰς -ως καὶ θηλ εἰς -ω.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	ἦρω	ἡ	ἦχώ	
Γεν.	τοῦ	ἦρω-ος	τῆς	ἦχοῦς	(ἦχόος)
Δοτ.	τῷ	ἦρω-ϊ	τῇ	ἦχοϊ	(ἦχόϊ)
Αἰτ.	τόν	ἦρω-α	τήν	ἦχώ	(ἦχόα)
Κλητ.	ῶ	ἦρω	ῶ	ἦχοϊ	

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	ἦρω
Γεν.	τῶν	ἦρώων
Δοτ.	τοῖς	ἦρω-σι
Αἰτ.	τούς	ἦρω-ας
Κλητ.	ῶ	ἦρω-ες

Παρατηρήσεις. Τὰ θηλυκὰ εἰς -ω δὲν ἔχουν πληθυντικόν. Ἡ αἰτ. τοῦ ἐνικοῦ τῶν εἰς -ως λήγει εἰς -α, ἡ δὲ κλητ. εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν. Π.χ. ὁ ἦρω, τὸν ἦρωα, ῶ ἦρω.

Ἡ αἰτ. τῶν εἰς -ω θηλυκῶν δέξνεται, ἂν καὶ προέρχεται ἐκ συναιρέσεως

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν : ὁ Θῶς, ὁ Τρῶς, ἡ λεχώ, ἡ φειδώ, ἡ Καλυψώ.

28. ΜΟΝΟΣΥΛΛΑΒΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	μῆν	ὁ	παῖς	τὸ	οὔς	τὸ	φῶς	ἡ	δαΰς
Γεν.	τοῦ	μην-ός	τοῦ	παιδ-ός	τοῦ	ὠτ-ός	τοῦ	φωτ-ός	τῆς	δαδ-ός
Δοτ.	τῷ	μην-ι	τῷ	παιδ-ι	τῷ	ὠτ-ι	τῷ	φωτ-ι	τῇ	δαδ-ι
Αἰτ.	τόν	μην-α	τόν	παῖδ-α	τὸ	οὔς	τὸ	φῶς	τήν	δαδ-α
Κλητ.	ῶ	μῆν	ῶ	παῖ	ῶ	οὔς	ῶ	φῶς	ῶ	δαΰς

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	μῆν-ες	οἱ	παῖδ-ες	τὰ	ῶτ-α	φῶτ-α	αἱ	δαδ-ες
Γεν.	τῶν	μην-ῶν	τῶν	παιδ-ῶν	τῶν	ὠτ-ῶν	φῶτ-ῶν	τῶν	δαδ-ῶν
Δοτ.	τοῖς	μην-σι	τοῖς	παι-σι	τοῖς	ὠ-σι	φω-σι	ταῖς	δα-σι
Αἰτ.	τούς	μην-ας	τούς	παῖδ-ας	τὰ	ῶτ-α	φῶτ-α	τάς	δαδ-ας
Κλητ.	ῶ	μῆν-ες	ῶ	παῖδ-ες	ῶ	ῶτ-α	φῶτ-α	ῶ	δαδ-ες

Παρατηρήσεις. Τὰ μονοσύλλαβα τριτόκλιτα τονίζονται εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν εἰς τὴν λήγουσαν π.χ. μῆν, μηνός, μηνί, μηνῶν, μῆσι. Ἐξαιροῦνται καὶ τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τὰ ὀνόματα: **δάς-δάδων, οὔς-ούτων, παῖς-παιδων, φῶς-φώτων, θῶς-θῶων** **Τρώς-Τρώων** καὶ τὸ **πᾶς-πάντων**, δοτικὴ **πᾶσι**.

Περισπωμένην εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ παίρνουν ὅσα εἰς τὴν αἰτιατ. τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ λήγουν εἰς **-ν** π.χ. **δρῦς-δρῦν**.

Ἐπίσης παίρνουν περισπωμένην καὶ τὰ ὀνόματα **γλαυξ, παῖς, εἷς, οὔς, φῶς, τὸ πῦρ, τὸ πᾶν, ὁ πᾶς**.

Γύμνασμα. *Νὰ τραποῦν εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν τὰ ἐξῆς:*
 Ὁ μὴν ἔχει τριάκοντα ἡμέρας. Ἡ δρῦς εἶναι δένδρον τοῦ δάσους. Ὁ βοῦς σέρει τὸ ἄροτρον. Τρῶς λέγεται ὁ κάτοικος τῆς Τροίας.
 Ὁ ἰχθὺς εἶναι εὐγευστος καὶ θρεπτικός.

29. ΑΝΩΜΑΛΑ ΤΡΙΤΟΚΛΙΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Μερικὰ οὐσιαστικὰ δὲν κλίνονται συμφώνως μὲ τοὺς κανόνας τῶν κλίσεων. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ λέγονται **ἀνώμαλα**. Τοιαῦτα ὀνόματα εἶναι: τὸ δόρυ, τοῦ δόρατος, τῷ δόρατι, τὸ δόρυ, ᾧ δόρυ, τὰ δόρατα.. τὸ γόνυ, τοῦ γόνατος, τῷ γόνατι, τὸ γόνυ, ᾧ γόνυ, τὰ γόνατα.. τὸ πῦρ, τοῦ πυρός, τῷ πυρί, τὸ πῦρ, ᾧ πῦρ,

τὰ πυρά, τῶν πυρῶν, τοῖς πυροῖς, τὰ πυρά, ᾧ πυρά.
 (Ὁ πληθυντικὸς τοῦ πῦρ κλίνεται κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν).

ὁ κύων, τοῦ κυνός, τῷ κυνί, τὸν κύνα, ᾧ κύον.
 οἱ κύνες, τῶν κυνῶν, τοῖς κυσί, τοὺς κύνας, ᾧ κύνες.
 ἡ γυνή, τῆς γυναικός, τῇ γυναικί, τὴν γυναῖκα, ᾧ γύναι.
 αἱ γυναῖκες, τῶν γυναικῶν, ταῖς γυναιξί, τὰς γυναῖκας, ᾧ γυναῖκες.
 ὁ Ζεὺς, τοῦ Διός, τῷ Διί, τὸν Δία, ᾧ Ζεῦ.
 τὸ ὕδωρ, τοῦ ὕδατος, —τὸ φρέαρ, τοῦ φρέατος, —τὸ ἦπαρ, τοῦ ἥπατος κ. ἄ.

Μερικὰ κλίνονται κατ' ἰδίαν κλίσιν καὶ λέγονται **ιδιόκλιτα**.

ὁ Ἰησοῦς, τοῦ Ἰησοῦ, τῷ Ἰησοῦ, τὸν Ἰησοῦν, ᾧ Ἰησοῦ.
 ὁ Θωμᾶς, τοῦ Θωμᾶ, τῷ Θωμᾶ, τὸν Θωμᾶ, ᾧ Θωμᾶ.

Γύμνασμα. *Νὰ τραποῦν εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν:*

Ὁ ἄτακτος παῖς συνελήφθη ἐκ τοῦ ὠτός ὑπὸ τοῦ πατρὸς του. Ὁ βοῦς ἔχει μεγάλην δύναμιν. Ἡ ἀλξ εἶναι ἐκτίμητον ζῶον. Τὸ δόρυ

ἦτο **ὄπλον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων**. Ὁ μῦς κάμνει **μεγάλην καταστροφὴν**. Διὰ τοῦ ὧτός ἀκούομεν.

Νὰ τραποῦν εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν τὰ ἐξῆς ὀνόματα :

Τὸ πῦρ, τὸ φῶς, ἡ χεῖρ, ἡ γυνή, τὸ δόρυ, ὁ βούς, ὁ κύων.

30. ΕΠΙΘΕΤΑ

Ὁ χάρτης εἶναι **λευκός**.

Ἡ τράπεζα εἶναι **στρογγύλη**.

Τὸ φόρεμα εἶναι **μάλλινον**.

Αἱ λέξεις πού φανεροῦν τὴν **ποιότητα** ἢ τὴν **ιδιότητα** τοῦ οὐσιαστικοῦ, δηλαδή τί λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά, λέγονται **ὀνόματα ἐπίθετα**.

Τὰ ἐπίθετα, ὡς πρὸς τὰς καταλήξεις, διαίρουνται :

1) Εἰς ἐπίθετα **τριγενῆ** καὶ **τρικατάληκτα**, τὰ ὅποια ἔχουν τρία γένη καὶ τρεῖς καταλήξεις· μίαν διὰ τὸ ἀρσενικόν, μίαν διὰ τὸ θηλυκόν καὶ μίαν διὰ τὸ οὐδέτερον· π.χ. ὁ δίκαιος, ἡ δικαία, τὸ δίκαιον.

2) Εἰς **τριγενῆ** καὶ **δικατάληκτα**, τὰ ὅποια ἔχουν τρία γένη καὶ δύο καταλήξεις· μίαν διὰ τὸ ἀρσενικόν καὶ τὸ θηλυκόν γένος καὶ μίαν διὰ τὸ οὐδέτερον· π.χ. ὁ ἐπιμελής, ἡ ἐπιμελής, τὸ ἐπιμελές.

3) Εἰς **διγενῆ** καὶ **μονοκατάληκτα**, τὰ ὅποια ἔχουν μίαν κατάληξιν διὰ τὸ ἀρσενικόν καὶ θηλυκόν γένος : ὁ φυγὰς, ἡ φυγὰς.

Οἰκία ὑψηλή, τοῖχος λευκός, ἐπιμελὲς παιδίον.

Τὸ ἐπίθετον συμφωνεῖ πρὸς τὸ οὐσιαστικόν κατὰ **γένος, ἀριθμὸν** καὶ **πτῶσιν**.

Γύμνασμα. Νὰ χωρίσετε εἰς ἰδίαν στήλην τὰ κατωτέρω οὐσιαστικά καὶ ἐπίθετα :

Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ὁ ἐπιμελὴς μαθητής, ὁ εὐσεβὴς χριστιανός, ὁ βαθὺς ποταμός, ὁ ὠριμὸς καρπός, ὁ πλωτὸς ποταμός, ὁ φρόνιμος μαθητής, ὁ ὀκνηρὸς ἄνθρωπος, τὸ ὑψηλὸν ὄρος, ὁ μαῦρος πίναξ.

1. Ἐπίθετα τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα.

α) εἰς **-ος -η -ον** : καλός, καλή, καλόν.

β) εἰς **-ος -α -ον** : δίκαιος, δικαία, δίκαιον.

γ) εἰς **-οῦς -ῆ -οῦν** : χρυσοῦς, χρυση, χρυσοῦν.

δ) εἰς **-οῦς -ᾶ -οῦν** : ἀργυροῦς, ἀργυρᾶ, ἀργυροῦν.

- ε) εἰς -ύς -εῖα -ύ: γλυκύς, γλυκεῖα, γλυκό.
 στ) εἰς -εις -εσσα -εν: χαρίεις, χαρίεσσα, χαριέν.
 ζ) εἰς -ας -αινα -αν: μέλας, μέλαινα, μέλαν.
 η) εἰς -ας -ασα -αν: ἄπας, ἄπασα, ἄπαν.

Παρατηρήσεις. Τὰ λήγοντα εἰς -ος καὶ -ους τρικατάληκτα ἐπίθετα σχηματίζουν τὸ θηλυκὸν εἰς -α, ἂν ἔχουν πρὸ τοῦ *α φωνῆεν ἢ ρ'* π. χ. ἅγιος - ἁγία, σιδηροῦς - σιδηρᾶ.

Ἐξαιρεῖται τὸ ὄγδοος, ὄγδοή, ὄγδοον.

Εἰς -η σχηματίζουν τὸ θηλυκὸν ὅσα ἔχουν πρὸ τῆς καταλήξεως *σύμφωνον* ἐκτὸς τοῦ ρ' π. χ. χρυσοῦς - χρυσῆ, καλὸς - καλή.

Κλίσεις τῶν Ἐπιθέτων

Τὰ εἰς -ος καὶ -ους τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα κλίνονται, τὰ μὲν ἄρσενικά καὶ οὐδέτερα κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν, τὰ δὲ θηλυκὰ κατὰ τὴν πρώτην.

Τὰ λοιπὰ ἐπίθετα κλίνονται κατὰ τὰ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς τρίτης κλίσεως.

Τὸ *α* τῶν θηλυκῶν ἐπιθέτων, τῶν ὁποίων τὸ ἄρσενικὸν γένος εἶναι δευτερόκλιτον, εἶναι μακρόν· π. χ. ὁ δίκαιος, ἡ δικαία.

Γύμνασμα. *Νὰ κλιθοῦν εἰς τὰ τρία γένη: ὁ ἅγιος, ἡ ἁγία, τὸ ἅγιον.*

α. Ἐπίθετα εἰς -υς -εῖα -ύ

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ἄν.	ὁ	ταχ-ύς	ἡ	ταχ-εῖα	τὸ	ταχ-ύ
Γεν.	τοῦ	ταχ-έρος	τῆς	ταχ-είας	τοῦ	ταχ-έρος
Δοτ.	τῷ	ταχ-εῖ	τῇ	ταχ-εῖα	τῷ	ταχ-εῖ
Αἰτ.	τόν	ταχ-ύν	τὴν	ταχ-εῖαν	τὸ	ταχ-ύ
Κλητ.	ὦ	ταχ-ύ	ὦ	ταχ-εῖα	ὦ	ταχ-ύ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ἄν.	οἱ	ταχ-εῖς	αἱ	ταχ-εῖαι	τὰ	ταχ-έα
Γεν.	τῶν	ταχ-έων	τῶν	ταχ-ειῶν	τῶν	ταχ-έων
Δοτ.	τοῖς	ταχ-έσι	ταῖς	ταχ-εῖαις	τοῖς	ταχ-έσι
Αἰτ.	τούς	ταχ-εῖς	τάς	ταχ-εῖας	τὰ	ταχ-έα
Κλητ.	ὦ	ταχ-εῖς	ὦ	ταχ-εῖαι	ὦ	ταχ-έα

Παρατηρήσεις. Τὰ εἰς *-ὺς -εῖα -ὺ* ἐπίθετα ἔχουν δύο θέματα λήγοντα εἰς *-υ* καὶ *-ε'* π. χ. ταχύς - ταχέ-.

Τὸ **α** τῶν οὐδετέρων τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ εἶναι πάντοτε **ἄσυναίρετον** π. χ. τὸ θῆ-λυ, τὰ θήλεα.

Ἡ κατάληξις **-α** τῶν θηλικῶν τριτοκλίτων ἐπιθέτων ἔχει τὸ **α βραχύ** π. χ. γλυκός, γλυκεῖα, γλυκύ.

Τὰ θηλυκὰ τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν π. χ. αἱ γλυκεῖαι, τῶν γλυκειῶν.

Γύμνασμα. *Νὰ κλιθοῦν : ὁ βραδύς, ὁ παχὺς καὶ ὁ ὀξύς, καὶ εἰς τὰ τρία γένη.*

β. Ἐπίθετα εἰς *-εις -εσσα -εν*

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	χαρί-εις	ἢ	χαρί-εσσα	τὸ	χαρί-εν
Γεν.	τοῦ	χαρί-εντος	τῆς	χαρι-έσης	τοῦ	χαρί-εντος
Δοτ.	τῷ	χαρί-εντι	τῇ	χαρι-έσῃ	τῷ	χαρί-εντι
Αἰτ.	τὸν	χαρί-εντα	τὴν	χαρί-εσσαν	τὸ	χαρί-εν
Κλητ.	ὦ	χαρί-εις	ὦ	χαρί-εσσα	ὦ	χαρί-εν

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	χαρί-εντες	αἱ	χαρί-εσσαί	τὰ	χαρί-εντα
Γεν.	τῶν	χαρι-έντων	τῶν	χαρι-εσσῶν	τῶν	χαρι-έντων
Δοτ.	τοῖς	χαρί-εσι (ν)	ταῖς	χαρι-έσαις	τοῖς	χαρί-εσι (ν)
Αἰτ.	τούς	χαρί-εντας	τάς	χαρι-έσσας	τὰ	χαρί-εντα
Κλητ.	ὦ	χαρί-εντες	ὦ	χαρί-εσσαί	ὦ	χαρί-εντα

Γύμνασμα. *Νὰ κλιθοῦν : ὁ φωνῆεις, ἡ φωνήεσσα, τὸ φωνῆεν.*

γ. Ἐπίθετα εἰς *-ας -ασα -αν*

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	ἄπας	ἢ	ἄπασα	τὸ	ἄπαν
Γεν.	τοῦ	ἄπαντι-ος	τῆς	ἀπάσ-ης	τοῦ	ἄπαντ-ος
Δοτ.	τῷ	ἄπαντι-ι	τῇ	ἀπάσ-ῃ	τῷ	ἄπαντι-ι
Αἰτ.	τὸν	ἄπαντι-α	τὴν	ἄπασ-αν	τὸ	ἄπαν
Κλητ.	τῷ	ἄπας	ὦ	ἄπασα	ὦ	ἄπαν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

*Ον.	οἱ	ἅπαντ-ες	αἱ	ἅπασ-αι	τὰ	ἅπαντ-α
Γεν.	τῶν	ἅπαντ-ων	τῶν	ἅπασ-ων	τῶν	ἅπαντ-ων
Δοτ.	τοῖς	ἅπασ-ι	ταῖς	ἅπασ-αις	τοῖς	ἅπα-σι
Αἰτ.	τοὺς	ἅπαντ-ας	τάς	ἅπασ-ας	τὰ	ἅπαντ-α
Κλητ.	ᾧ	ἅπαντ-ες	ᾧ	ἅπασ-αι	ᾧ	ἅπαντ-α

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν: ὁ πᾶς, ἡ πᾶσα, τὸ πᾶν, ὁ γράφας, ἡ γράφασα, τὸ γράφω.

δ. Ἐπίθετα εἰς - ας - αινά - αν

*Ενικός ἀριθμὸς

*Ον.	ὁ	μέλας	ἡ	μέλαιν-α	τὸ	μέλαν
Γεν.	τοῦ	μέλαν-ος	τῆς	μελαίν-ης	τοῦ	μέλαν-ος
Δοτ.	τῷ	μέλαν-ι	τῇ	μελαίν-ῃ	τῷ	μέλαν-ι
Αἰτ.	τὸν	μέλαν-α	τὴν	μέλαιν-αν	τὸ	μέλαν-α
Κλητ.	ᾧ	μέλαν	ᾧ	μέλαιν-α	ᾧ	μέλαν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

*Ον.	οἱ	μέλαν-ες	αἱ	μέλαιν-αι	τὰ	μέλαν-α
Γεν.	τῶν	μελάν-ων	τῶν	μελαιν-ων	τῶν	μελάν-ων
Δοτ.	τοῖς	μέλα-σι	ταῖς	μελαίν-αις	τοῖς	μέλα-σι
Αἰτ.	τοὺς	μέλαν-ας	τάς	μελαίν-ας	τὰ	μέλαν-α
Κλητ.	ᾧ	μέλαν-ες	ᾧ	μέλαιν-αι	ᾧ	μέλαν-α

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν: ὁ τάλας, ἡ τάλαινα, τὸ τάλαν.

Κλίσις μετοχῶν

*Ενικός ἀριθμὸς

*Ον.	ὁ	λαβῶν	(ἡ λαβοῦσα)	τὸ	λαβόν
Γεν.	τοῦ	λαβόντ-ος		τοῦ	λαβόντ-ος
Δοτ.	τῷ	λαβόντ-ι		τῷ	λαβόντ-ι
Αἰτ.	τὸν	λαβόντ-α		τὸ	λαβόν
Κλητ.	ᾧ	λαβῶν		ᾧ	λαβόν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

*Ον.	οἱ	λαβόντ-ες		τὰ	λαβόντ-α
Γεν.	τῶν	λαβόντ-ων		τῶν	λαβόντ-ων
Δοτ.	τοῖς	λαβοῦ-σι		τοῖς	λαβοῦ-σι
Αἰτ.	τοὺς	λαβόντ-ας		τὰ	λαβόντ-α
Κλητ.	ᾧ	λαβόντ-ες		ᾧ	λαβόντ-α

Σημ. Τὸ θηλυκὸν ἢ λαβοῦσα κλίνεται κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν.

Γύμνασμα. 1) Νὰ κλιθοῦν: ὁ ἐκόν, ἡ ἐκοῦσα, τὸ ἐκόν.

2) Νὰ σχηματισθῇ ἡ δοτικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους τῶν μετοχῶν ὁ μαθών, τὸ μαθόν — ὁ βαλών, τὸ βαλόν — ὁ τυχών, τὸ τυχόν.

*Ενικός ἀριθμὸς

Ὅν.	ὁ	παιδεύων	(ἢ παιδεύουσα)	τὸ	παιδεῖον
Γεν.	τοῦ	παιδεύοντ-ος		τοῦ	παιδεύοντ-ος
Δοτ.	τῷ	παιδεύοντ-ι		τῷ	παιδεύοντ-ι
Αἰτ.	τόν	παιδεύοντ-α		τὸ	παιδεῖον
Κλητ.	ᾧ	παιδεύων		ᾧ	παιδεῖον

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὅν.	οἱ	παιδεύοντ-ες		τά	παιδεύοντ-α
Γεν.	τῶν	παιδεύοντ-ων		τῶν	παιδεύοντ-ων
Δοτ.	τοῖς	παιδεύου-σι		τοῖς	παιδεύου-σι
Αἰτ.	τούς	παιδεύοντ-ας		τά	παιδεύοντ-α
Κλητ.	ᾧ	παιδεύοντ-ες		ᾧ	παιδεύοντ-α

Σημ. Τὸ θηλυκὸν ἢ παιδεύουσα κλίνεται κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν.

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν: ὁ γράφων, ἡ γράφουσα, τὸ γράφον, ὁ παίζων, ἡ παίζουσα, τὸ παίζον, ὁ λύων, ἡ λύουσα, τὸ λύον.

*Ενικός ἀριθμὸς

Ὅν.	ὁ	λυθείς	(ἢ λυθεῖσα)	τὸ	λυθέν
Γεν.	τοῦ	λυθέντ-ος		τοῦ	λυθέντ-ος
Δοτ.	τῷ	λυθέντ-ι		τῷ	λυθέντ-ι
Αἰτ.	τόν	λυθέντ-α		τὸ	λυθέν
Κλητ.	ᾧ	λυθείς		ᾧ	λυθέν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὅν.	οἱ	λυθέντ-ες		τά	λυθέντ-α
Γεν.	τῶν	λυθέντ-ων		τῶν	λυθέντ-ων
Δοτ.	τοῖς	λυθεῖ-σι		τοῖς	λυθεῖ-σι
Αἰτ.	τούς	λυθέντ-ας		τά	λυθέντ-α
Κλητ.	ᾧ	λυθέντ-ες		ᾧ	λυθέντ-α

Σημ. Τὸ θηλυκὸν ἢ *λυθεῖσα* κλίνεται κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν.

Γύμνασμα. *Νὰ κλιθοῦν: ὁ ποιηθεῖς, ἡ ποιηθεῖσα, τὸ ποιηθέν, ὁ δηλωθεῖς, ἡ δηλωθεῖσα, τὸ δηλωθέν.*

Σημείωσις. Ἡ δοτικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ μετὰ τὴν πρόσληψιν τῆς καταλήξεως γίνεται ὡς ἑξῆς: τὸ *ντ* πρὸ τοῦ *σ* ἀποβάλλεται καὶ τὸ *ο* τρέπεται εἰς *ου* καὶ τὸ *ε* εἰς *ει*, π. χ. λαβόντ + *σι* = λαβοῦσι, λυθέντ + *σι* = λυθεῖσι.

*Ενικός ἀριθμὸς

᾽Ον.	ὁ	τιμῶν	(ἢ τιμῶσα)	τὸ	τιμῶν
Γεν.	τοῦ	τιμῶντ-ος		τοῦ	τιμῶντ-ος
Δοτ.	τῷ	τιμῶντ-ι		τῷ	τιμῶντ-ι
Αἰτ.	τόν	τιμῶντ-α		τὸ	τιμῶν
Κλητ.	ὦ	τιμῶν		ὦ	τιμῶν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

᾽Ον.	οἱ	τιμῶντ-ες		τά	τιμῶντ-α
Γεν.	τῶν	τιμῶντ-ων		τῶν	τιμῶντ-ων
Δοτ.	τοῖς	τιμῶ-σι		τοῖς	τιμῶ-σι
Αἰτ.	τούς	τιμῶντ-ας		τά	τιμῶντ-α
Κλητ.	ὦ	τιμῶντ-ες		ὦ	τιμῶντ-α

Σημ. Τὸ θηλυκὸν ἢ *τιμῶσα* κλίνεται κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν.

*Ενικός ἀριθμὸς

᾽Ον.	ὁ	ποιῶν	(ἢ ποιοῦσα)	τὸ	ποιοῦν
Γεν.	τοῦ	ποιοῦντ-ος		τοῦ	ποιοῦντ-ος
Δοτ.	τῷ	ποιοῦντ-ι		τῷ	ποιοῦντ-ι
Αἰτ.	τόν	ποιοῦντ-α		τὸ	ποιοῦν
Κλητ.	ὦ	ποιῶν		ὦ	ποιοῦν

Πληθυντικός ἀριθμὸς

᾽Ον.	οἱ	ποιοῦντ-ες		τά	ποιοῦντ-α
Γεν.	τῶν	ποιοῦντ-ων		τῶν	ποιοῦντ-ων
Δοτ.	τοῖς	ποιοῦ-σι		τοῖς	ποιοῦ-σι
Αἰτ.	τούς	ποιοῦντ-ας		τά	ποιοῦντ-α
Κλητ.	ὦ	ποιοῦντ-ες		ὦ	ποιοῦντ-α

Σημ. Τὸ θηλυκὸν ἢ *ποιοῦσα* κλίνεται κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν.

Παρατηρήσεις περὶ τῆς κλίσεως τῶν μετοχῶν.

Αἱ εἰς **-μενος, -μενη, -μενον** λήγουσαι μετοχαὶ κλίνονται κατὰ τὰ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς δευτέρας κλίσεως.

Αἱ λοιπαὶ μετοχαὶ κλίνονται ὅπως τὰ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα τῆς τρίτης κλίσεως.

Γύμνασμα. 1) Νὰ κλιθοῦν: ὁ γράφων, ἡ γράφουσα, τὸ γράφον. Ὁ λαβῶν, ἡ λαβοῦσα, τὸ λαβόν. Ὁ νικῶν, ἡ νικῶσα, τὸ νικῶν. Ὁ βοηθῶν, ἡ βοηθοῦσα, τὸ βοηθοῦν. Ὁ τιμηθεὶς, ἡ τιμηθεῖσα, τὸ τιμηθέν.

2) Νὰ εὐρεθοῦν αἱ μετοχαὶ τῆς ἐπομένης ἀσκήσεως: Ὁ διδάσκαλος ἐτιμώρησε σήμερον τοὺς ψευδομένους μαθητάς. Μακάριοι οἱ διωκόμενοι ἔνεκεν δικαιοσύνης. Οἱ ἐχθροὶ εἰσηλθόν εἰς τὰς ἐγκαταλειφθείσας πόλεις καὶ ἐλεηλάτησαν αὐτάς. Οἱ τίμιοι ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσι τιμώμενοι καὶ ἀγαπώμενοι ἀπὸ τοὺς συμπολίτας των.

Ἐπίθετα τριγενῆ καὶ δικατάληκτα.

Τὰ τριγενῆ καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα ἔχουν μίαν κατάληξιν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ μίαν διὰ τὸ οὐδέτερον.

Συνηθέστεραι καταλήξεις τῶν τριγενῶν δικαταλήκτων ἐπιθέτων εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ἄρσ. Θηλ. Οὐδέτ.

1) εἰς   -ων   -ον   π. χ. ὁ, ἡ εὐδαίμων—τὸ εὐδαίμον.
2) εἰς   -ης   -ες   π. χ. ὁ, ἡ εὐσεβής —τὸ εὐσεβές.

α. Εἰς -ων -ων -ον.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	εὐδαίμων	ἡ	εὐδαίμων	τὸ	εὐδαίμον
Γεν.	τοῦ	εὐδαίμον-ος	τῆς	εὐδαίμον-ος	τοῦ	εὐδαίμον-ος
Δοτ.	τῷ	εὐδαίμον-ι	τῇ	εὐδαίμον-ι	τῷ	εὐδαίμον-ι
Αἰτ.	τόν	εὐδαίμον-α	τήν	εὐδαίμον-α	τό	εὐδαίμον
Κλητ.	ὦ	εὐδαίμον	ὦ	εὐδαίμον	ὦ	εὐδαίμον

Πληθυντικός αριθμός

Όν.	οι	εὐδαίμον-ες	αἱ	εὐδαίμον-ες	τὰ	εὐδαίμον α
Γεν.	τῶν	εὐδαίμόν-ων	τῶν	εὐδαίμόν ων	τῶν	εὐδαίμον-ων
Δοτ.	τοῖς	εὐδαίμο-σι	ταῖς	εὐδαίμο-σι	τοῖς	εὐδαίμο-σι
Αἰτ.	τούς	εὐδαίμον-ας	τάς	εὐδαίμον-ας	τὰ	εὐδαίμον-α
Κλητ.	ὦ	εὐδαίμον-ες	ὦ	εὐδαίμον-ες	ὦ	εὐδαίμον-α

Παρατηρήσεις. Ἡ ὀνομαστική τῶν εἰς *-ων* τριγενῶν καὶ δικαταλήκτων ἐπιθέτων σχηματίζεται διὰ τῆς ἐκτάσεως τοῦ βραχέος ο εἰς μακρόν *ω*.

Ἐπίσης καὶ τὸ οὐδέτερον εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν ἔχει *ο*.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ σύνθετα ἀναβιβάζουν τὸν τόνον εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ καὶ εἰς τὸ οὐδέτερον, π. χ. ὁ, ἡ εὐδαίμων, κλητ. εὐδαίμον, οὐδ. εὐδαίμον.

Γύμνασμα. 1) *Νὰ κληθοῦν :* ὁ σώφρων, ὁ μεγαλόφρων, ὁ ἀμνήμων.

2) *Νὰ τραποῦν εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν :*

Οἱ μεγαλόφρονες πράττουν πράξεις ἀγαθὰς. Οἱ τίμιοι ἄνθρωποι εἶναι πάντοτε εὐγνώμονες εἰς τοὺς εὐεργέτας των. Τὰ καλὰ παιδία εἶναι εὐγνώμονα εἰς τοὺς εὐεργέτας των.

6. Εἰς -ης, -ης, -ες.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Όν.	ὁ	ἀληθής	ἡ	ἀληθής	τὸ	ἀληθές
Γεν.	τοῦ	ἀληθοῦς (έ-ος)	τῆς	ἀληθοῦς	τοῦ	ἀληθοῦς
Δοτ.	τῷ	ἀληθεῖ (εῖ)	τῇ	ἀληθεῖ	τῷ	ἀληθεῖ
Αἰτ.	τόν	ἀληθῆ (έα)	τήν	ἀληθῆ	τὸ	ἀληθές
Κλητ.	ὦ	ἀληθές	ὦ	ἀληθές	ὦ	ἀληθές

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Όν.	οἱ	ἀληθεῖς (έ-ες)	αἱ	ἀληθεῖς	τὰ	ἀληθῆ
Γεν.	τῶν	ἀληθῶν (έ-ων)	τῶν	ἀληθῶν	τῶν	ἀληθῶν
Δοτ.	τοῖς	ἀληθέσι	ταῖς	ἀληθέσι	τοῖς	ἀληθέσι
Αἰτ.	τούς	ἀληθεῖς (έ-ας)	τάς	ἀληθεῖς	τὰ	ἀληθῆ
Κλητ.	ὦ	ἀληθεῖς (έ-ες)	ὦ	ἀληθεῖς	ὦ	ἀληθῆ

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	ἡ	δασώδης	τὸ	δασῶδες
Γεν.	τοῦ,	τῆς	δασώδους	τοῦ	δασώδους
Δοτ.	τῷ	τῇ	δασώδει	τῷ	δασώδει
Αἰτ.	τόν,	τήν	δασώδη	τὸ	δασῶδες
Κλητ.	ῶ		δασῶδες	ῶ	δασῶδες

Πληθυντικὸ, ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ,	αἱ	δασώδεις	τὰ	δασώδη
Γεν.	τῶν,	τῶν	δασωδῶν	τῶν	δασωδῶν
Δοτ.	τοῖς,	ταῖς	δασώδεσι	τοῖς	δασώδεσι
Αἰτ.	τούς,	τάς	δασώδεις	τὰ	δασώδη
Κλητ.	ῶ		δασώδεις	ῶ	δασώδη

Παρατηρήσεις: α) Τὸ θέμα τῶν εἰς *-ης, -ης, -ες* τριγενῶν διακατάληκτων ἐπιθέτων λήγει εἰς *εσ'* π.χ. εὐγενής, θέμα εὐγενέσ. Τὸ *σ* μεταξὺ δύο φωνηέντων ἀποβάλλεται καὶ τὰ φωνήεντα συναιροῦνται.

β) Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς *-ήρης* ἐπιθέτων τονίζεται εἰς τὴν παραλήγουσαν π.χ. οἱ πλήρεις, τῶν πλήρων.

γ) Ὅλα τὰ εἰς *-ώδης* γράφονται μὲ *ω'* π.χ. δασώδης, εὐώδης.

δ) Τὰ σύνθετα βαρύτενα ἐν τῇ ἐνικῇ κλητικῇ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ καὶ ἐν τῇ ἐνικῇ ὀνομαστικῇ, αἰτιατικῇ καὶ κλητικῇ τοῦ οὐδέτερου ἀναβιβάζουν τὸν τόνον π.χ. ὁ, ἡ συνήθης, ῶ σύνθετος — τὸ σύνθετος, ῶ σύνθετος.

Ἐξαιροῦνται τὰ εἰς *-ήρης* καὶ *-ώδης* π.χ. ὁ, ἡ ξιφήρης—ῶ ξιφήρης, ὁ, ἡ εὐώδης—ῶ εὐώδες—τὸ εὐώδες.

Γύμνασμα. 1) *Νὰ κλιθῶν: ὁ εὐγενής, ὁ εὐώδης, ὁ ξιφήρης.*

2) *Νὰ τραποῦν εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν: Οἱ ἐπιμελεῖς μαθηταὶ μελετοῦσι τακτικῶς τὰ μαθήματά των. Τὰ ἐπιμελῆ παιδιά ἀγαπῶνται ἀπὸ τοὺς γονεῖς των καὶ τοὺς διδασκάλους των. Οἱ ἀμελεῖς μαθηταὶ δὲν προβιβάζονται. Ὅφειλομεν νὰ τιμῶμεν τοὺς εὐθεῖς καὶ εὐκρινεῖς ἀνθρώπους.*

Σημ. Ἄλλα διακατάληκτα ἐπίθετα εἶναι τὰ λήγοντα εἰς τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν εἰς *-ις*, καὶ τὸ οὐδέτερον εἰς *-ε'* π.χ. ὁ καὶ ἡ φιλόπατρις, τὸ φιλόπατρι (γεν. τοῦ, τῆς, τοῦ φιλοπάτριδος), ὁ καὶ ἡ εὐ-

χαρις, τὸ εὐχαρι (γεν. τοῦ, τῆς, τοῦ εὐχάριτος), ὁ καὶ ἡ εὐελπις, τὸ εὐελπι (γεν. τοῦ, τῆς, τοῦ εὐέλπιδος) κλπ.

Ἐπίσης ὑπάρχουν πολλὰ τριγενῆ καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα, λήγοντα εἰς τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν εἰς -ος καὶ τὸ οὐδέτερον εἰς -ον, λ. χ. ὁ καὶ ἡ φρόνιμος, τὸ φρόνιμον, ὁ καὶ ἡ ἄγρυπνος, τὸ ἄγρυπνον κλπ.

γ. Εἰς -ις ἀρσενικά καὶ θηλυκά καὶ -ι οὐδέτερα
γεν. -ίδος καὶ -ιτος.

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

ἽΟν.	ὁ	ἡ	εὐελπις	τὸ	εὐελπι
Γεν.	τοῦ	τῆς	εὐέλπιδ-ος	τοῦ	εὐέλπιδ-ος
Δοτ.	τῷ	τῇ	εὐέλπιδ-ι	τῷ	εὐέλπιδ-ι
Αἰτ.	τόν	τήν	εὐελπιν	τὸ	εὐελπι
Κλητ.	ὦ	ὦ	εὐελπι	ὦ	εὐελπι

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

ἽΟν.	οἱ	αἱ	εὐέλπιδ-ες	τὰ	εὐέλπιδ-α
Γεν.	τῶν	τῶν	εὐελπίδ-ων	τῶν	εὐελπίδ-ων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	εὐέλπι-σι	τοῖς	εὐέλπι-σι
Αἰτ.	τούς	τάς	εὐέλπιδ-ας	τὰ	εὐέλπιδ-α
Κλητ.	ὦ	ὦ	εὐέλπιδ-ες	ὦ	εὐέλπιδ-α

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

ἽΟν.	ὁ	ἡ	ἄχαρις	τὸ	ἄχαρι
Γεν.	τοῦ	τῆς	ἀχάριτ-ος	τοῦ	ἀχάριτ-ος
Δοτ.	τῷ	τῇ	ἀχάριτ-ι	τῷ	ἀχάριτ-ι
Αἰτ.	τόν	τήν	ἄχαριν	τὸ	ἄχαρι
Κλητ.	ὦ	ὦ	ἄχαρι	ὦ	ἄχαρι

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

ἽΟν.	οἱ	αἱ	ἀχάριτ-ες	τὰ	ἀχάριτ-α
Γεν.	τῶν	τῶν	ἀχαρίτ-ων	τῶν	ἀχαρίτ-ων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἀχάρι-σι	τοῖς	ἀχάρι-σι
Αἰτ.	τούς	τάς	ἀχάριτ-ας	τὰ	ἀχάριτ-α
Κλητ.	ὦ	ὦ	ἀχάριτ-ες	ὦ	ἀχάριτ-α

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν: ὁ, ἡ φιλόπολις, τὸ φιλόπολι, ὁ, ἡ εὐχαρις, τὸ εὐχαρι, ὁ, ἡ φιλόπατρις, τὸ φιλόπατρι.

2) Τὰ ἐν παρενθέσει νὰ τραποῦν ἀναλόγως :

Αἱ νεάνιδες κτερίζουν τὰς (μέλας) τρίχας τῆς κεφαλῆς των. Πρέπει νὰ ἐλεῶμεν τοὺς (τάλας) ἀνθρώπους. Αἱ ὄριμοι σταφυλαὶ εἶναι (γλυκύς). Οἱ πλωτοὶ ποταμοὶ εἶναι (βαθύς). Ὁ κῆπος εἶναι πλήρης ἀνθέων (εὐώδης). Πολλὰ ἐκ τῶν (εὐώδης) ἀνθέων εἶναι στολισμὸς τοῦ (εὐώδης) κήπου. Οἱ γονεῖς τῶν (ἐπιμελής) μαθητῶν εἶναι (εὐτυχής). Οἱ (φρόνιμος) καὶ (ἐπιμελής) μαθηταὶ ἀγαπῶνται ἀπὸ τοὺς (διδάσκαλος) καὶ (γονεὺς) των.

3) Νὰ συμπληρώσετε τὰς ἑλλειπτεῖς λέξεις τῶν κατωτέρω :

- Ὁ τυφλὸς εἶναι ἀνθρώπος δυστυχ-
- Ὁ ἀνοφελὴς κώνωψ εἶναι ἐπιβλαβ-, διότι διὰ τοῦ κεντήματός του μεταδίδει εἰς ἡμᾶς τὸν ἐλώδ- πνοετόν.
- Οἱ διδάσκαλοι ἀγαποῦν καὶ βραβεύουν τοὺς ἐπιμελ-, φιλομαθ- καὶ φιλαλήθ- μαθητάς.
- Τὰ δασώδ- μέρη εἶναι κατάλληλα δι' ἐξοχήν.
- Τὰ φιλομαθ- καὶ εὐπειθ- παιδιὰ προοδεύουν.

Διγενῆ καὶ μονοκατάληκτα ἐπίθετα.

Τοιαῦτα ὀνόματα εἶναι ὀλίγα, ὅπως :

ὁ	ἡ	ἄπαις	ὁ	ἡ	φύλαξ
ὁ	ἡ	ἄρπαξ	ὁ	ἡ	βλάξ
ὁ	ἡ	πένης	ὁ	ἡ	φυγὰς
ὁ	ἡ	μύωψ	ὁ	ἡ	πρόσφυξ

*Ανώμαλα ἐπίθετα.

*Ανώμαλα ἐπίθετα συνήθη εἶναι ὁ μέγας, ἡ μεγάλη, τὸ μέγα καὶ ὁ πολὺς, ἡ πολλή, τὸ πολὺ. Κλίνονται δὲ ὡς ἐξῆς :

*Ἐγκλινόμενος ἀριθμὸς

Ὀν.	ὁ	μέγας	ἡ	μεγάλη	τὸ	μέγα
Γεν.	τοῦ	μεγάλου	τῆς	μεγάλης	τοῦ	μεγάλου
Δοτ.	τῷ	μεγάλῳ	τῇ	μεγάλῃ	τῷ	μεγάλῳ
Αἰτ.	τὸν	μέγαν	τὴν	μεγάλην	τὸ	μέγα
Κλητ.	ὦ	μέγα	ὦ	μεγάλη	ὦ	μέγα

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	μεγάλοι	αἱ	μεγάλαι	τὰ	μεγάλα
Γεν.	τῶν	μεγάλων	τῶν	μεγάλων	τῶν	μεγάλων
Δοτ.	τοῖς	μεγάλοις	ταῖς	μεγάλαις	τοῖς	μεγάλοις
Αἰτ.	τούς	μεγάλους	τάς	μεγάλας	τὰ	μεγάλα
Κλητ.	ὧ	μεγάλοι	ὧ	μεγάλαι	ὧ	μεγάλα

Ἑνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	πολύς	ἡ	πολλή	τό	πολύ
Γεν.	τοῦ	πολλοῦ	τῆς	πολλῆς	τοῦ	πολλοῦ
Δοτ.	τῷ	πολλῷ	τῇ	πολλῇ	τῷ	πολλῷ
Αἰτ.	τόν	πολύν	τήν	πολλήν	τό	πολύ
Κλητ.	ὧ	πολύ	ὧ	πολλή	ὧ	πολύ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ	πολλοί	αἱ	πολλαί	τὰ	πολλά
Γεν.	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
Δοτ.	τοῖς	πολλοῖς	ταῖς	πολλαῖς	τοῖς	πολλοῖς
Αἰτ.	τούς	πολλούς	τάς	πολλάς	τὰ	πολλά
Κλητ.	ὧ	πολλοί	ὧ	πολλαί	ὧ	πολλά

Παρατηρήσεις. Τὰ ἀνώμαλα ἐπίθετα *μέγας* καὶ *πολύς*, εἰς μὲν τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ κλίνονται κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν, εἰς ὅλας δὲ τὰς ἄλλας πτώσεις κατὰ τὴν δευτέραν κλίσιν. Τὸ θηλυκόν των εἰς ὅλας τὰς πτώσεις κλίνεται κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν.

Τὸ ἐπίθετον *πολύς*, ὅπου ἔχει κατάληξιν *-υ*, γράφεται μὲ ἐν *λ*, εἰς τὰς ἄλλας δὲ πτώσεις καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν γράφεται μὲ δύο *λλ*.

Γύμνασμα : *Νὰ τραποῦν ἀναλόγως τὰ εἰς τὰς παρενθέσεις :*

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπιθυμῶ νὰ βλέπω (πολύς) ἀνθρώπους. Τὰ (πολὺ) φαγητὰ βιάπιουν. Πρέπει νὰ εἶμεθα (πολύς) καλοὶ καὶ (πολύς) φρόνιμοι. Ἡ (πολύς) ἐργασία δὲν ὠφελεῖ. (Πολύς) ἀγροὶ ποτίζονται ὑπὸ τῶν ποταμῶν. Τὸν χειμῶνα κάμνει (πολύς) ψῆχος. Τὰ (μέγας) γυμνάσια τοῦ στρατοῦ ἄρχονται σήμερον. Ἡ πελατεία τῶν (τίμιος) ἔμπορος) εἶναι (μέγας).

Ὁρθογραφικοὶ κανόνες.

Ἐκ τῶν ἐπιθέτων :

1) Τὰ λήγοντα εἰς *-αῖος* γράφονται μὲ *αι* : σπουδαῖος, ἀγοραῖος,

άρχαιος, μοιραῖος κλπ. Ἐξαιρεῖται τὸ νέος καὶ τὰ λήγοντα εἰς -λέος: φευγαλέος, γηραλέος, πειναλέος, ρωμαλέος, κλπ.

2) Τὰ λήγοντα εἰς -ικός γράφονται μὲ *ι*: βασιλικός, νεανικός, φυσικός, πτωχικός κλπ. Ἐξαιροῦνται τὰ δανεικός, λιβυκός, θηλυκός.

3) Τὰ λήγοντα εἰς -ητος γράφονται μὲ *η*: ἀγαπητός, κινητός, ἀκίνητος, κτυπητός, τρυπητός, ἀλάθητος, μισητός κλπ. Ἐξαιροῦνται τὰ ἀπλιτος, ἀκριτος, ἀκλιτος, κλιτός.

4) Τὰ λήγοντα εἰς -ινος καὶ -ιμος γράφονται μὲ *ι*: χθεσινός, μάλλινος, ἀνθινός, ξύλινος, νόστιμος, ὠφέλιμος, κάρπιμος κλπ. Ἐξαιροῦνται τὰ σκοτεινός, βορεινός, ταπεινός, ὑγιεινός, δεινός, εὐθηνός, ἀνώνυμος, ἄζυμος, ἔρημος, ἄσημος, ἔτοιμος κλπ.

5) Τὰ λήγοντα εἰς -ηρός γράφονται μὲ *η*: ζωηρός, πονηρός, αὐστηρός, λυπηρός, ἀνθηρός κλπ. Ἐξαιροῦνται τὰ ἀλμυρός, ἰσχυρός, ὄχυρός, γλαφυρός κ. ἄ.

Βαθμοὶ τῶν Ἐπιθέτων.

Ὁ Δημήτριος εἶναι σοφός.

Ὁ Πέτρος εἶναι σοφώτερος τοῦ Δημητρίου.

Ὁ Σωκράτης εἶναι σοφώτατος ὄλων.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω προτάσεις τὰ ἐπίθετα σοφός, σοφώτερος, σοφώτατος φανερόνουν τὴν ιδιότητα τῆς σοφίας τοῦ οὐσιαστικοῦ εἰς διάφορον βαθμόν.

Εἰς τὴν πρώτην πρότασιν τὸ ἐπίθετον σοφός φανερόναι ἀπλῶς τὴν ιδιότητα τοῦ Δημητρίου. Τότε λέγομεν ὅτι τὸ ἐπίθετον εἶναι θετικοῦ βαθμοῦ.

Εἰς τὴν δευτέραν πρότασιν τὸ ἐπίθετον σοφώτερος φανερόναι, ὅτι ὁ Πέτρος ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴν εἰς μεγαλύτερον βαθμόν, ὅταν τὸν συγκρίνωμεν μὲ τὸν Δημήτριον. Τότε λέγομεν ὅτι τὸ ἐπίθετον αὐτὸ εἶναι συγκριτικοῦ βαθμοῦ.

Εἰς τὴν τρίτην πρότασιν τὸ ἐπίθετον σοφώτατος φανερόναι ὅτι ὁ Σωκράτης ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμόν, δηλαδὴ περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους. Τότε λέγομεν ὅτι τὸ ἐπίθετον αὐτὸ εἶναι ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ.

Ἐπομένως οἱ βαθμοὶ τῶν ἐπιθέτων εἶναι τρεῖς: θετικός, συγκριτικός καὶ ὑπερθετικός.

Ὁ συγκριτικὸς καὶ ὁ ὑπερθετικὸς βαθμὸς λέγονται μὲ ἓν ὄνομα **παραθετικά**.

Τὰ **παραθετικά**, διὰ τὰ σχηματίζουν τὸ συγκριτικὸν λαμβάνουν τὴν κατάληξιν **-τερος, -τερα, -τερον** καὶ διὰ τὰ σχηματίζουν τὸν ὑπερθετικὸν λαμβάνουν τὴν κατάληξιν **-τατος -ταιη -τατον**.

α) Παραθετικά τῶν εἰς -ος ἐπιθέτων.

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ὑπερθετικὸς
ξηρὸς	ξηρότερος	ξηρότατος
νέος	νεώτερος	νεώτατος
ἅγιος	ἁγιώτερος	ἁγιώτατος
δίκαιος	δικαιότερος	δικαιότατος
λεπτὸς	λεπτότερος	λεπτότατος
ἐνδοξος	ἐνδοξότερος	ἐνδοξότατος

Παρατηρήσεις. 1) Τὰ εἰς **-ότερος (-ώτερος)** συγκριτικὰ καὶ εἰς **-ότατος (-ώτατος)** ὑπερθετικά γράφονται μὲ **ω**, ἂν ἢ πρὸ τοῦ **-ότερος, -ότατος** συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα, μὲ **ο** δέ, ἂν ἢ πρὸ τοῦ **-ότερος, -ότατος** συλλαβὴ εἶναι μακρὰ ἢ ὑπάρχουν πρὸ τοῦ **-ότερος, -ότατος** δύο σύμφωνα ἢ διπλοῦν σύμφωνον (ζ, ξ, ψ).

2) Ὅσα παραθετικά λήγουν εἰς **-τιμος, -θυμος, -ψυχος, -λυπος, -κίνδυνος**, ἐπειδὴ ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρόν, σχηματίζουν παραθετικά εἰς **-ότερος, -ότατος** π. χ.

πολύτιμος	πολυτιμότερος	πολυτιμότατος
εὐθυμος	εὐθυμότερος	εὐθυμότατος
εὐψυχος	εὐψυχότερος	εὐψυχότατος
περίλυπος	περιλυπότερος	περιλυπότατος
ἐπικίνδυνος	ἐπικινδυνότερος	ἐπικινδυνότατος

Σημ. Τὰ συνηθέστερα τῶν εἰς **-ος** ἐπιθέτων τὰ ὁποῖα ἔχουν τὸ δίχρονον τῆς παραληγούσης μακρόν εἶναι τὰ ἑξῆς:

ἅγιος - ἁγιώτερος - ἁγιώτατος
 λογικὸς - λογικώτερος - λογικώτατος
 ὠφέλιμος - ὠφελιμώτερος - ὠφελιμώτατος
 πεδινὸς - πεδινώτερος - πεδινώτατος.

3) Τὰ λήγοντα εἰς **-ιος, -ικός, -ιμος -ινος** ἐπίθετα ἔχουν τὸ εἰς **βραχύ**.

4) Τὰ ἐπίθετα εἰς **-θς** ἔχουν παραθετικά εἰς **-ύτερος - ύτατος** π.χ.

γλυκὺς - γλυκύτερος - γλυκύτατος

5) Τὰ ἐπίθετα εἰς **-ων** καὶ **-ης** ἔχουν τὰ παραθετικά εἰς **-έστερος -έστατος** π.χ.

σώφρων - σωφρονέστερος - σωφρονέστατος

ἐπιμελής - ἐπιμελέστερος - ἐπιμελέστατος

6) Τὸ **ἀπλοῦς** ἔχει παραθετικά **ἀπλούστερος, ἀπλούστατος.**

Γύμνασμα. *Νὰ σχηματίσετε τὰ παραθετικά τῶν ἐξῆς: ἱερός, δίκαιος, ἅγιος, σοφός, ἔνδοξος, ἰσχυρός, τρανός, ἔμπυχος, περιλίπτος, ἐπιμελής, εὐδαίμων.*

6. Ἐνώματα παραθετικά.

Τὰ ἐξῆς ἐπίθετα σχηματίζουν τὰ παραθετικά των ἀνωμάλως:

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ἐπερθετικὸς
καλὸς	καλύτερος	κάλλιστος καὶ ἄριστος
κακὸς	χειρότερος	κάκιστος καὶ χείριστος
μέγας	μεγαλύτερος	μέγιστος
ὀλίγος	ὀλιγώτερος	ὀλίγιστος καὶ ἐλάχιστος
ταχύς	ταχύτερος	ταχύτατος ¹ καὶ τάχιστος
πολύς	πλειότερος (περισσότερος)	πλεῖστος

Γύμνασμα. *Νὰ εὑρετε εἰς τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως τὰ ἐνώματα παραθετικά, ἃν ὑπάρχουν.*

γ. Ἐπίθετα χωρὶς παραθετικά.

Ἐπάρχουν μερικά ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν παραθετικά, διότι ἢ ἰδιότης πού φανερώνουν δὲν συγκρίνεται μὲ ἄλλα. Τοιαῦτα εἶναι:

α') Ὅσα φανερώνουν **ὕλικόν**: ξύλινος, χάλκινος κ. ἄ.

β') Ὅσα φανερώνουν **συγγένειαν** ἢ **καταγωγὴν**, π.χ. ἐλληνικός, ἀδελφικός.

γ') Ὅσα φανερώνουν **τόπον** ἢ **χρόνον**, π.χ. θαλασσινός, βραδινός.

δ. Παραδειτικά επιθέτων από επιρρήματα ή προδέσεις.

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ὑπερθετικὸς
ἄνω	ἄνώτερος	ἄνώτατος
κάτω	κατώτερος	κατώτατος
ὑπέρ	ὑπέρτερος	ὑπέρτατος
ἐγγύς	ἐγγύτερος	ἐγγύτατος
πλησίον	πλησιέστερος	πλησιέστατος

ε. Παραδειτικά επιρρημάτων.

σκληρός	γεν.	πληθ.	σκληρῶν	ἐπίρρημα	σκληρῶς
καλός	»	»	καλῶν	»	καλῶς
βραδύς	»	»	βραδέων	»	βραδέως
ἀληθής	»	»	ἀληθῶν	»	ἀληθῶς

Τὰ εἰς -ως τροπικὰ ἐπιρρήματα γίνονται ἀπὸ τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ διὰ τῆς τροπῆς τοῦ ν εἰς ς, ὅσα δὲ τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν περισπῶνται.

ἐτιμωρήθην *σκληρῶς*
ἐτιμωρήθην *σκληρότατα*

*Ὡς συγκριτικὸς τῶν ἐξ ἐπιθέτων ἐπιρρημάτων χρησιμοποιεῖται τὸ οὐδέτερον τοῦ συγκριτικοῦ ἐπιθέτου, ὡς ὑπερθετικὸν δὲ τὸ οὐδέτερον τοῦ ὑπερθετικοῦ τοῦ ἐπιθέτου εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν· π. χ.

*Ἐπίθ. σκληρὸς σκληρότερος σκληρότατος
*Ἐπίρρημ. σκληρῶς σκληρότερον σκληρότατα

Γύμνασμα. *Νὰ σχηματισθοῦν ἐπιρρήματα μετὰ τῶν παραθετικῶν τῶν ἐκ τῶν ἐξῆς ἐπιθέτων: φρόνιμος, βαρὺς, πρόθυμος, σφοδρὸς, ἀμελής, σώφρων, ὑγιής.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

31. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

Εἰς ἵππος, *πέντε* οἰκίαι.

*Ὁ ἄνθρωπος ἔχει *δύο* χεῖρας.

*Ὁ ἀδελφός μου εἶναι *πρῶτος* μαθητῆς τῆς τάξεως.

*Ἐλαβον *διπλάσιον* μερίδιον.

Αἱ λέξεις *εἷς, πέντε, δύο, πρῶτος, διπλάσιον* φανερόνουν ἀριθμὸν πλήθους ἢ μέτρον καὶ λέγονται *ἀριθμητικά*.

Τὰ ἀριθμητικά διακρίνονται εἰς *ἐπίθετα, οὐσιαστικά καὶ ἐπιρρήματα*.

1. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

α'. Ἀπόλυτα.

Τὰ ἀριθμητικά ἐπίθετα, ἀναλόγως τῆς ἐννοίας των, εἶναι *ἀπόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά, ἀναλονικά καὶ χρονικά*.

α) Τὰ ἀπόλυτα σημαίνουν ἀπλῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν προσώπων, ζώων καὶ πραγμάτων, π. χ. *εἷς, μία, ἕν, δύο, τρεῖς κλπ.*

Ἀπὸ τὰ ἀπόλυτα κλίνονται τὰ ἑξῆς :

α'. εἷς, μία, ἕν.

	Ἄρσενικὸν	Θηλυκὸν	Οὐδέτερον
Ἄν.	εἷς	μία	ἕν
Γεν.	ἑνός	μιᾶς	ἑνός
Δοτ.	ἐνὶ	μιᾶ	ἐνὶ
Αἰτ.	ἕνα	μίαν	ἕν

β'. *τρεῖς, τρία, τέσσαρες, τέσσαρα.*

	Ἄρσεν. Θηλ.	Οὐδέτ.	Ἄρσεν. Θηλ.	Οὐδέτ.
Ἄν.	τρεῖς	τρία	τέσσαρες	τέσσαρα
Γεν.	τριῶν	τριῶν	τεσσάρων	τεσσάρων
Δοτ.	τρισὶ	τρισὶ	τέσσαρσι	τέσσαρσι
Αἰτ.	τρεῖς	τρία	τέσσαρας	τέσσαρα

Τὰ ἄλλα ἀπόλυτα μέχρι τοῦ *ἐκατὸν* δὲν κλίνονται.

Ἀπὸ τοῦ *διακόσιοι* καὶ ἄνω κλίνονται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν ὡς *τρικατάληκτα ἐπίθετα* τῆς δευτέρας κλίσεως.

Τὸ ἀριθμητικὸν *δύο* γράφεται μὲ *υ*. Εἰς τὰς συνθέτους λέξεις γράφεται μὲ *ι* π. χ. *διπλάσιος* κλπ.

Τὸ *ἐννέα* γράφεται μὲ δύο *ν* (*νν*). Τὸ *ἐνενήκοντα* καὶ *ἑνατος* μὲ *ἕν*.

Τὰ ἀπόλυτα *εἷς, ἕξ, ἐπτά, ἐκατὸν* ὡς καὶ τὰ ἕξ αὐτῶν παραγόμενα δασύνονται, π. χ. *ἐνικός, ἕκτος, ἕβδομος, ἑκατοντάς*.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐχρησιμοποιοῦν ἀντὶ τῶν Ἀραβικῶν ἀριθμῶν 1, 2, 3 κλπ., τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου μὲ μίαν ὀξεῖαν δεξιὰ.

Εἶχον διαιρέσει τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου εἰς τρία μέρη.

Τὸ πρῶτον α'—θ' διὰ τοὺς ἀριθμοὺς 1—9 :

α'—1, β'=2, γ'=3, δ'=4, ε'=5. Διὰ τὸν ἀριθμὸν 6 ἐχρησιμοποιοῦν τὸ ζ' (στίγμα) ἢ στ', ζ'=7, η'=8, θ'=9.

Τὸ δεύτερον μέρος 10—100 :

ι'=10, κ'=20, λ'=30, μ'=40, ν'=50, ξ'=60, ο'=70, π'=80.

Διὰ τὸν ἀριθμὸν 90 μετεχειρίζοντο τὸ σημεῖο χ' (κόππα).

Τὸ τρίτον μέρος 100—1000 :

ρ'=100, σ'=200, τ'=300, υ'=400, φ'=500, χ'=600, ψ'=700, ω'=800, Ϙ (σαμπί)=900.

Διὰ τὰς χιλιάδας ἐχρησιμοποιοῦν τὰ ἴδια σημεῖα ἀλλὰ μὲ τὴν ὀξεῖαν πρὸς τὰ κάτω ἀριστερά.

,α=1000, ,β=2000, ,γ=3000, ,δ=4000, ,ε=5000 κλπ.

Ὁ ἀριθμὸς 1950 γράφεται ὡς ἐξῆς : ,αϞν'.

Γύμνασμα. Νὰ γράψετε μὲ γράμματα τοὺς ἐξῆς ἀριθμοὺς : 1, 2, 6, 7, 9, 20, 39, 99, 100, 1000.

6. ΤΑΚΤΙΚΑ.

Εἶμαι *πρῶτος* εἰς τὴν τάξιν.

Ὁ Γεώργιος εἶναι *τριακοστός*.

Τὰ ἀριθμητικὰ τὰ ὁποῖα φανερώουν τὴν τάξιν ἢ τὴν σειρὰν λέγονται *τακτικά*.

Τὰ *τακτικά* ἀριθμητικὰ λήγουν εἰς *-τος* μέχρι τοῦ *δέκατος ἑνατος*, πλὴν τοῦ *δεύτερος*, *ἕβδομος* καὶ *ὄγδοος*.

Ἀπὸ τοῦ *εἰκο-σίδος* καὶ ἄνω λήγουν εἰς *-στός* π.χ. *εἰκοστός*, *τριακοστός*, *ἑκατοστός*.

Τὰ τακτικά κλίνονται ὡς ἐπίθετα τριγενῆ καὶ τρικατάληχτα.

Γύμνασμα. Νὰ γράψετε τὰ τακτικά τῶν ἀριθμῶν 1—20 καὶ εἰς τὰ τρία γένη.

γ'. Πολλαπλασιαστικά.

Τὰ *πολλαπλασιαστικά* ἀριθμητικὰ σημαίνουν ἀπὸ πόσα μέρη ἀποτελεῖται τὸ οὐσιαστικὸν καὶ λήγουν εἰς *-πλοῦς* π.χ. *διπλοῦς δρόμος*, *τριπλοῦς* κλπ.

Κλίνονται δὲ ὡς τρικατάληχτα ἐπίθετα.

δ'. Ἀναλογικά.

Τὰ *ἀναλογικά* ἀριθμητικά φανερώνουν πόσας φορές ἐν προᾶγμα εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ ἄλλο ὁμοίον του καὶ λήγουν εἰς *-πλάσιος* π.χ. διπλάσιος χρόνος.

ε'. Χρονικά.

Τὰ *χρονικά* ἀριθμητικά φανερώνουν τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον συμβαίνει κάτι καὶ λήγουν εἰς *-αῖος* π.χ. τεταρταῖος ἀνέστη ὁ Λάζαρος = τὴν τετάρτην ἡμέραν. Ὁ μηνιαῖος μισθὸς κλπ.

Κλίνονται ὡς τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα.

2. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

Τὰ *οὐσιαστικά* ἀριθμητικά λήγουν εἰς *-άς -άδος* καὶ φανερώνουν ἀφηρημένην ποσότητα π. χ. μονάς, δυάς, δεκάς κλπ.

3. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

Τὰ *ἀριθμητικά ἐπιρρήματα* φανερώνουν πόσας φορές ἐπαναλαμβάνεται τι, καὶ λήγουν εἰς *-άκις* π. χ. πεντάκις, ἑξάκις, εἰκοσάκις, πλὴν τοῦ *ἅπαξ* (=μίαν φοράν), *δὶς* (=δύο φορές), *τρὶς* (=τρεις φορές).

Γύμνασμα. Νὰ γραφῶσιν εἰς ἰδιαιτέραν στήλην τὰ ἀπόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά, ἀναλογικά καὶ ἐπιρρήματα τῶν ἐξῆς ἀριθμῶν : 1, 2, 5, 12, 60, 100, 1000.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

32. ΑΝΤΩΝΥΜΙΑΙ

Ἐγὼ (ὁ Γεώργιος) τρώγω.

Σὺ (ὁ Πέτρος) γράφεις.

Αὐτός (ὁ Ἀντώνιος) παίζει.

Αἱ λέξεις *ἐγὼ, σύ, αὐτός*, τὰς ὁποίας μεταχειρίζομεθα ἀντὶ τῶν ὀνομάτων, λέγονται *ἀντωνυμιαί*.

Αἱ ἀντωνυμιαί εἶναι :

α. Προσωπικαί.

Αἱ λέξεις *ἐγὼ, σύ, αὐτός*, λέγονται *προσωπικαί* ἀντωνυμιαί καὶ τὰς μεταχειρίζομεθα ἀντὶ τῶν προσώπων.

Τὰ πρόσωπα εἶναι τρία : Τὸ **πρῶτον** πού ὁμιλεῖ (ἐγώ), τὸ **δεύτερον** πού ἀκούει, καὶ τὸ **τρίτον**, ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον ὁμιλοῦμεν. Κλίνονται δὲ ὡς ἑξῆς :

Ἐνικός ἀριθμὸς

	α' πρόσωπον	β' πρόσωπον	γ' πρόσωπον
Ὅν.	ἐγώ	σύ	αὐτός αὐτή αὐτό
Γεν.	ἐμοῦ ἢ μοῦ	σοῦ	αὐτοῦ αὐτῆς αὐτοῦ
Δοτ.	ἐμοί ἢ μοί	σοί	αὐτῷ αὐτῇ αὐτῷ
Αἰτ.	ἐμέ ἢ μέ	σέ	αὐτόν αὐτήν αὐτό

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὅν.	ἡμεῖς	ὑμεῖς (σεῖς)	αὐτοὶ αὐταὶ αὐτά
Γεν.	ἡμῶν	ὑμῶν	αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν
Δοτ.	ἡμῖν	ὑμῖν	αὐτοῖς αὐταῖς αὐτοῖς
Αἰτ.	ἡμᾶς (μᾶς)	ὑμᾶς (σᾶς)	αὐτούς αὐτάς αὐτά

Παρατηρήσεις. Αἱ ἄντωνυμῖαι δὲν ἔχουν κλητικὴν.

Πολλάκις εἰς τὰς πλαγίας πτώσεις τῆς αὐτὸς ἀποκόπτεται τὸ αὐ-

π. χ. Εἶδον τὸν Γεώργιον καὶ τὸν συνεχάρην.

Τὰ ἄρθρα τίθενται πρὸ τῶν ὀνομάτων, οἱ δὲ συγκεκομμένοι τύποι πρὸ τῶν ρημάτων.

Ἡ προσωπικὴ ἄντωνυμία αὐτὸς μετὰ τοῦ ἄρθρου σημαίνει ὁ ἴδιος π. χ. ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος, ἡ αὐτὴ πόλις κλπ. Εἰς τὴν περιπτώσιν αὐτὴν λέγεται καὶ **ἐπαναληπτικὴ ἄντωνυμία**.

Γύμνασμα : Νὰ ἀντιγράψετε τὰς ἀκολουθούσας προτάσεις καὶ νὰ θέσετε εἰς τὰ κενὰ τὰς καταλλήλους προσωπικὰς ἄντωνυμίας :

— μελετῶ καὶ — παίζεις. — ἐργαζόμεθα καὶ — ἀτακτοῦν. — παίζετε καὶ — γράφομεν.

β. Αὐτοπαθεῖς ἄντωνυμῖαι.

Ἐγὼ περιποιοῦμαι τὸν **ἐαυτόν μου**.

Σὺ περιποιεῖσαι τὸν **ἐαυτόν σου**.

Αὐτὸς περιποιεῖται τὸν **ἐαυτόν του**.

Αἱ ἄντωνυμῖαι, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν ὅτι τὸ ἴδιον πρόσωπον ἐνεργεῖ καὶ τὸ ἴδιον πάσχει, λέγονται **αὐτοπαθεῖς ἄντωνυμῖαι**.

Αἱ αὐτοπαθεῖς ἄντωνυμῖαι εἶναι αἱ ἑξῆς :

Ἑνικός ἀριθμὸς

	<i>α' πρόσωπον</i>	<i>β' πρόσωπον</i>	<i>γ' πρόσωπον</i>
Ὄν.	ὁ ἐαυτός μου	ὁ ἐαυτός σου	ὁ ἐαυτός του
Γεν.	τοῦ ἐαυτοῦ μου	τοῦ ἐαυτοῦ σου	τοῦ ἐαυτοῦ του
Δοτ.	τῷ ἐαυτῷ μου	τῷ ἐαυτῷ σου	τῷ ἐαυτῷ του
Αἰτ.	τόν ἐαυτόν μου	τόν ἐαυτόν σου	τόν ἐαυτόν του

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄν.	οἱ ἐαυτοί μας	οἱ ἐαυτοί σας	οἱ ἐαυτοί των
Γεν.	τῶν ἐαυτῶν μας	τῶν ἐαυτῶν σας	τῶν ἐαυτῶν των
Δοτ.	—	—	—
Αἰτ.	τούς ἐαυτούς μας	τούς ἐαυτούς σας	τούς ἐαυτούς των

Παρατηρήσεις. Ἡ αὐτοπαθὴς ἀντωνυμία σχηματίζεται ἀπὸ τὴν λέξιν *ἐαυτός* καὶ τοὺς συγκεκριμένους τύπους τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας *μου, σου, του, μας, σας, των*.

Γύμνασμα. Νὰ ἀντιγράψετε τὰς κάτωθι προτάσεις καὶ νὰ βάλετε εἰς τὰ κενὰ τὰς καταλλήλους αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίας:

Ὁ ἀμελής βλάπτει τὸν — . Ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς —

Ὅσοις δὲν σέβεται — , δὲν σέβεται οὔτε τοὺς ἄλλους.

γ. Κτητικαὶ ἀντωνυμίαι.

Ὁ πατὴρ <i>μου</i>	(ὁ ἰδικός μου πατὴρ)
Ὁ πατὴρ <i>σου</i>	(ὁ ἰδικός σου πατὴρ)
Ὁ πατὴρ <i>του</i>	(ὁ ἰδικός του πατὴρ)
Τὸ βιβλίον <i>μας</i>	(τὸ ἰδικόν μας βιβλίον)
Τὸ βιβλίον <i>σας</i>	(τὸ ἰδικόν σας βιβλίον)
Τὸ βιβλίον <i>των</i>	(τὸ ἰδικόν των βιβλίον)

Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι σχηματίζονται περιφραστικῶς ἀπὸ τὰ ἐπίθετα *ἰδικός, ἰδική, ἰδικόν* καὶ τὴν γενικὴν τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας *μου, σου, του* — *μας, σας, των* καὶ φανερόνουςι τὸν κτήτορα.

Α'. Ὅταν ὁ κτήτωρ εἶναι εἷς:

<i>α' πρόσωπον:</i>	ὁ ἰδικός μου, ἡ ἰδική μου, τὸ ἰδικόν μου
<i>β' πρόσωπον:</i>	ὁ ἰδικός σου, ἡ ἰδική σου, τὸ ἰδικόν σου
<i>γ' πρόσωπον:</i>	ὁ ἰδικός του, ἡ ἰδική του, τὸ ἰδικόν του

Β'. "Όταν οί κητόρες εἶναι πολλοί :

α' πρόσωπον : ὁ ἰδικός μας, ἡ ἰδική μας, τὸ ἰδικόν μας

β' πρόσωπον : ὁ ἰδικός σας, ἡ ἰδική σας, τὸ ἰδικόν σας

γ' πρόσωπον : ὁ ἰδικός των, ἡ ἰδική των, τὸ ἰδικόν των

Ὡς κητικαὶ ἀντωνυμῖαι χρησιμεύουν καὶ αἱ γενικαὶ τῆς προσω-
πικῆς ἀντωνυμίας **μου, σου, του — μας, σας, των** μόναι των' π.χ.
ὁ πατήρ μου, αἱ οἰκίαι μας κλπ.

Σημείωσις. Σπανίως χρησιμοποιοῦνται σήμερον αἱ ἐξῆς :

Α'. "Όταν ὁ κητόρῃ εἶναι εἷς :

α' πρόσωπον

β' πρόσωπον

γ' πρόσωπον

ὁ ἐμός, ἡ ἐμή, τὸ ἐμόν ὁ σός, ἡ σή, τὸ σόν —

Β'. "Όταν οί κητόρες εἶναι πολλοί :

α' πρόσωπον : ὁ ἡμέτερος, ἡ ἡμέτερα, τὸ ἡμέτερον

β' πρόσωπον : ὁ ὑμέτερος, ἡ ὑμέτερα, τὸ ὑμέτερον

γ' πρόσωπον : — — —

Αἱ ἀντωνυμῖαι αὗται κλίνονται ὅπως τὰ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα
ἐπίθετα.

Δ'. Ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμῖαι.

Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε (ὁ εἷς τοῦ ἄλλου).

Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους (ὁ εἷς τὸν ἄλλον).

Αἱ λέξεις **ἀλλήλων, ἀλλήλους** φανερώουσι τὴν **ἀλληλοπάθειαν**,
δηλ. ὅτι τὰ ἴδια πρόσωπα ἐνεργοῦν ἀμοιβαίως τὸ ἓν διὰ τὸ ἄλλο.

Αἱ ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμῖαι ἀπαντῶσι μόνον εἰς τὰς πλαγίως
πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Πληθυντικός ἀριθμὸς

	Ἀρσενικὸν	Θηλυκὸν	Οὐδέτερον
Γεν.	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
Δοτ.	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
Αἰτ.	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἄλληλα

Γύμνασμα. Ἀντὶ τῆς γραμμῆς νὰ τεθῆ κατάλληλος ἀλληλοπα-
θῆς ἀντωνυμία :

Βασιάζετε — τὰ βάρη. Ἀγαπᾶτε — Βοηθεῖτε —

Ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι ἤριζον πρὸς —

ε' Ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμιαί.

Τίνος εἶναι τὸ βιβλίον ;

Ποῖον ζητεῖς ;

Πόσων ἐτῶν εἶσαι ;

Αἱ λέξεις *τίνος, ποῖον, πόσων*, τὰς ὁποίας μεταχειρίζομεθα, ὅταν ἐρωτῶμεν, λέγονται *ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμιαί*.

Εἶναι δὲ αἱ ἑξῆς :

Τίς - τί ; ποῖος - ποία - ποῖον ; πόσος - πόση - πόσον ;

Αἱ ἀντωνυμιαὶ *ποῖος* καὶ *πόσος* κλίνονται ὡς τριγενῆ καὶ τρι-κατάληκτα ἐπίθετα.

*Ἡ *τίς* κλίνεται ὡς ἑξῆς :

Ἐνικὸς ἀριθμὸς Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

	<i>*Ἀρσεν. Θηλ.</i>	<i>Οὐδέτ.</i>	<i>*Ἀρσεν. Θηλ.</i>	<i>Οὐδέτ.</i>
*Ὀν.	τίς	τί	τίνες	τίνα
Γεν.	τίνος	τίνος	τίνων	τίνων
Δοτ.	τίνι	τίνι	τίσι	τίσι
Αἰτ.	τίνα	τί	τίνας	τίνα

Γύμνασμα. *Νὰ τραπῶσιν εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν τὰ κάτωθι :*

Τίνος εἶναι ἡ οἰκία ; *Εἶπέ μοι, ποῖον* ἔχεις φίλον ;

Ποῖον ζητεῖς ; *Πόσην* ὥραν περιμένεις ;

στ. *Ἀόριστοι ἀντωνυμιαί.

*Ἀνθρωπὸς *τις* (κάποιος) ἦλθεν εἰς τὸ σχολεῖον.

*Ἐκαστος ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἀνάγκην τῶν ἄλλων.

Αἱ ἀντωνυμιαὶ *τίς, ἕκαστος* εἶναι ἀόριστοι ἀντωνυμιαί.

**Ἀόριστοι ἀντωνυμιαί* λέγονται ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας μεταχειρίζομεθα, ὅταν δὲν θέλωμεν ἢ δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς τὸ πρόσωπον, τὸ ζῶον καὶ τὸ πρᾶγμα, διὰ τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος.

Αἱ ἀόριστοι ἀντωνυμιαὶ εἶναι αἱ ἑξῆς :

Τίς ἀρσ. καὶ θηλ. τί οὐδέτερον—ἕτερος ἑτέρα ἕτερον—ἐκάτερος ἐκατέρα ἐκάτερον—ἕκαστος ἐκάστη ἕκαστον—ἄλλος ἄλλη ἄλλο—ἀμφοτέροι ἀμφοτέραι ἀμφοτέρα—οὐδεὶς οὐδεμία οὐδέν—μηδεὶς μηδεμία μηδέν.

Τὰ ἀριθμητικὰ εἷς, μία, ἕν—μερικοί, μερικά, μερικά—ἔνιοι, ἔνιοι, ἔνια—ὁ δεῖνα.

Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία τίς κλίνεται ὡς ἑξῆς :

	<i>Ἑνικός ἀριθμὸς</i>		<i>Πληθυντικός ἀριθμὸς</i>	
	<i>Ἄρσεν. Θηλ.</i>	<i>Οὐδέτ.</i>	<i>Ἄρσεν. Θηλ.</i>	<i>Οὐδέτ.</i>
ἽΟν.	τίς	τί	τινές	τινά
Γεν.	τινός	τινός	τινῶν	τινῶν
Δοτ.	τινὶ	τινὶ	τισὶ	τισὶ
Αἰτ.	τινά	τί	τινάς	τινά

Παρατηρήσεις. Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία τίς τονίζεται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις ἐπὶ τῆς ληγουσῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐρωτηματικὴν τίς, ἢ ὁποία τονίζεται εἰς τὴν παραλήγουσαν.

Αἱ ἀντωνυμίαι ἕτερος, ἐκάτερος, ἕκαστος, ἄλλος, κλίνονται ὡς ἐπίθετα τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα.

Σημ. Ἐτερος=ἄλλος. Ἐκάτερος=καθεὶς ἐκ τῶν δύο. Ἐκαστος=ὁ καθεὶς χωριστά. Ἀμφότεροι=καὶ οἱ δύο μαζί.

Αἱ ἀντωνυμίαι μερικοί, ἀμφότεροι, κλίνονται μόνον εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν.

Αἱ λοιπαὶ ἀντωνυμίαι οὐδεὶς καὶ μηδεὶς κλίνονται ὡς τὸ ἀριθμητικὸν εἷς.

Γύμνασμα. *Νὰ κλίνετε τό: οὐδεὶς, οὐδεμία, οὐδέν.*

ζ. Δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι.

Οὗτος ὁ κῆπος εἶναι ἰδικός μου.

Αὕτη ἡ οἰκία εἶναι τῆς θείας μου.

Ἐκείνη ἡ οἰκία εἶναι ἰδική μου.

Αἱ λέξεις οὗτος, αὕτη, ἐκείνη, μὲ τὰς ὁποίας δεικνύομεν τὰ πρόσωπα, τὰ ζῶα καὶ τὰ πράγματα, λέγονται **δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι**.

Συνηθέστεραι δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι :

Οὗτος αὕτη τοῦτο — ἐκεῖνος ἐκείνη ἐκεῖνο — τοσοῦτος τοσαύτη τοσοῦτο(ν)—τοιοῦτος τοιαύτη τοιοῦτο(ν)—τόσος τόση τόσον.

Τὴν ἀντωνυμίαν οὗτος αὕτη τοῦτο μεταχειριζόμεθα διὰ τὰ πλησίον μας εὐρισκόμενα ἀντικείμενα, τὴν δὲ ἐκεῖνος ἐκείνη ἐκεῖνο διὰ τὰ μακράν.

Τὸ οὐδέτερον τῶν ἀντωνυμιῶν οὗτος καὶ ἐκεῖνος δὲν ἔχει ν.
Κλίνονται δὲ ὡς ἑξῆς :

Ἐνικός

	<i>Ἀρσενικόν</i>	<i>Θηλυκόν</i>	<i>Οὐδέτερον</i>
ἽΟν.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο
Γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου
Δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ
Αἰτ.	τούτον	ταύτην	τούτο

Πληθυντικός

ἽΟν.	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Γεν.	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτ.	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αἰτ.	τούτους	ταύτας	ταῦτα

Ἡ ἐκεῖνος ἐκείνη ἐκεῖνο κλίνεται ὅπως τὰ τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα.

Εἰς τὰς δεικτικὰς ἀντωνυμίας περιλαμβάνονται καὶ αἱ ἑξῆς : τόσος τόση τόσον διὰ τὸ μέγεθος· τοσοῦτος τοσαύτη τοσοῦτο(ν) (τόσον μεγάλος), τοιοῦτος τοιαύτη τοιοῦτο(ν), διὰ τὴν ποιότητα.

Γύμνασμα. Ἀντιγράψατε τὰς κατωτέρω προτάσεις καὶ συμπληρώσατε αὐτάς μὲ δεικτικὰς ἀντωνυμίας :

Ὁ κήπος—εἶναι ὠραῖος. Οἱ ἄνδρες—εἶναι φρόνιμοι. Ἡ οἰκία—εἶναι πολυώροφος. Τὰ ρόδα—εὐωδιάζουν. Ὁ διδάσκαλος—τοῦ σχολείου ὠμίλησεν εἰς τὴν σχολικὴν τελετὴν. Εἰς—τὸν μαθητὴν ἐδόθη βραβεῖον.

η. Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι.

Ὁ μαθητὴς, ὅστις μελετᾷ, προοδεύει.

Εὐτυχὴς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πράττει πάντοτε τὸ καλόν.

Αἱ λέξεις ὅστις, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι.

Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι λέγονται ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα, διὰ τὸ ὁποῖον ἐγένετο προηγουμένως λόγος. Εἶναι δὲ αἱ ἑξῆς :

Ὅστις ἤτις ὅ,τι—ὅσος ὅση ὅσον—ὁπόσος ὁπόση ὁπόσον—ὁποῖος ὁποῖα ὁποῖον.

Ἡ ἀντωνυμία ὅστις ἤτις ὅ,τι εἶναι σύνθετος ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν

ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν ὅς ἢ ὁ καὶ τὴν ἀόριστον ἀντωνυμίαν τίς, καὶ κλίνεται ὡς ἐξῆς :

<i>Ἐνικὸς ἀριθμὸς</i>		
<i>Ἀρσενικὸν</i>	<i>Θηλυκὸν</i>	<i>Οὐδέτερον</i>
Ὀν. ὅστις	ἧτις	ὅ,τι
Γεν. οὖτινος	ἧστινος	οὖτινος
Δοτ. ᾧτινι	ἧτινι	ᾧτινι
Αἰτ. ὄντινα	ἦντινα	ὅ,τι

<i>Πληθυντικὸς ἀριθμὸς</i>		
Ὀν. οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα
Γεν. ὄντων	αἰτων	ἅτων
Δοτ. οἷσιν	αἰσιν	αἷσιν
Αἰτ. οὖστας	αἰστας	ἅστας

Παρατηρήσεις. Ὅλαι αἱ ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι δασύνονται. Αἱ λοιπαὶ ἀντωνυμίαι, ὅσος ὄση ὄσον — ὀπόσος ὀπόση ὀπόσον — ὀποῖος ὀποῖον κλίνονται ὡς τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα ἐπίθετα.

Εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν ἡ ἀντωνυμία ὅστις ἧτις ὅ,τι τονίζεται εἰς τὴν προπαραλήγουσαν καὶ περισπᾶται, διότι εἶναι δύο λέξεις: ὅς γεν. οὖ—ὅστις γεν. οὖτινος, ᾧτινι κλπ.

Τὸ οὐδέτερον ὅ,τι, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τὸν σύνδεσμον ὅτι, λαμβάνει κόμμα. Πολλάκις εἰς τὰς ἀντωνυμίας ὅστις, ὄσος κλπ. προστίθεται τὸ μόριον δήποτε, π.χ. ὅστισδῆποτε, ὄσοσδῆποτε κλπ.

Γύμνασμα. *Νὰ ἀντικατασταθῇ ἡ παῦλα εἰς τὸ κατωτέρω γύμνασμα μὲ κατάλληλον ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν:*

Ὁ ἄνθρωπος—δὲν κάμνει οἰκονομίαν εἰς πάντα, εἶναι σπάταλος. Ἐκεῖνοι—φοβοῦνται τὸν Θεόν, οὐδέποτε πράττουσι τὸ κακόν. Οἱ γονεῖς—ἔχουσι καλὰ τέκνα, αἰσθάνονται ὑπερηφάνειαν καὶ χαράν. Νὰ συναναστρέφουσι ἐκεῖνους,—αἱ πράξεις εἶναι ἀγαθαί. Πάντα—ἤκουσα ἀπὸ τὸν πατέρα μου, σᾶς τὰ εἶπον.

33. ΕΓΚΛΙΤΙΚΑΙ ΛΕΞΕΙΣ.

Ἦλθεν ὁ πατήρ μου.

Ἡ οἰκία σου εἶναι ὠραία.

Θέλω τὸ τετράδιόν μου.

Μερικαὶ λέξεις μονοσύλλαβοι ἢ δισύλλαβοι ἀπαντῶσιν εἰς τὸν λόγον χωρὶς τόνον. Τοῦτο συμβαίνει, διότι αἱ λέξεις αὐταί, ὅταν προφέ-

ρονται με την προηγουμένη λέξιν, φαίνονται ως μία λέξις, ὥστε ἢ τὸν χάνουν τὸν τόνον τους, ἢ τὸν ἀναβιβάζουν ὡς ὀξεῖαν εἰς τὴν λήγουςαν τῆς προηγουμένης λέξεως.

Αἱ λέξεις αὐταὶ λέγονται *ἐγκλιτικάι*, καὶ εἶναι αἱ ἑξῆς :

α) Αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμιαὶ : μοῦ μοί μέ, — σοῦ σοί σέ, — μᾶς σᾶς, — τοῦ τῆς τῶν.

β) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία τις, τί, εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

1. Αἱ ἐγκλιτικάι λέξεις *χάνουν* τὸν τόνον :

α) Ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι ὀξύτονος ἢ περισπωμένη π. χ. ὁ πατήρ μου ἦλθεν, ἐπαινῶ τινα.

β) Ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι παροξύτονος, καὶ τὸ ἐγκλιτικὸν μονοσύλλαβον π. χ. τὸ βιβλίον μου, λέγε μου, λόγος τις.

2. Αἱ ἐγκλιτικάι λέξεις *ἀναβιβάζουν* τὸν τόνον τους εἰς τὴν λήγουςαν τῆς προηγουμένης λέξεως ὡς ὀξεῖαν :

Ὅταν ἡ λέξις εἶναι προπαροξύτονος ἢ προπερισπωμένη ἢ ἄτονος : π. χ. κῆπός τις, ἄνθρωπός τις, ἕν τινι οἰκίᾳ.

3. Αἱ ἐγκλιτικάι λέξεις *φυλάττουν* τὸν τόνον των, ὅταν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι παροξύτονος, καὶ τὸ ἐγκλιτικὸν δισύλλαβον, καὶ ὅταν εὐρίσκονται πρὸ τῆς λέξεως, τὴν ὁποίαν συνοδεύουν : π. χ. φίλοι τινές, τινές ἄνθρωποι.

Ὅταν πολλαὶ ἐγκλιτικάι λέξεις τύχωσιν ἢ μία πλησίον τῆς ἄλλης, τότε ἐκάστη τούτων ἀναβιβάζει τὸν τόνον της, καὶ ἡ τελευταία μένει ἄτομος π. χ. δῶσέ μᾶς τινα ἐξ αὐτῶν.

Γύμνασμα. Νὰ γράψετε καὶ νὰ τονίσετε τὰ κάτωθι :

Δασος τι. Ἄνθρωποι τινες. Τὸ μῆλον μου. Κηποι τινες εἶναι κατάφυτοι ἀπὸ ὀπωροφόρα δένδρα. Ἡ φῶλεα μου. Ἡ μνημη των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄

34. ΡΗΜΑΤΑ

1. Ὁ Πέτρος *ποιτίζει* τὸν κῆπον.

2. Ὁ λέων *ἐφονεύθη* ὑπὸ τῶν κυνηγῶν.

3. Ὁ Φῶτης *λούεται* καὶ *κτενίζεται*.

4. Τὸ νήπιον *κοιμᾶται*.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω προτάσεις αἱ λέξεις, *ποιτίζει*, *ἐφονεύθη*, *λούεται* καὶ *κτενίζεται*, *κοιμᾶται*, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν τί κάμνει, ἢ τί

παθαίνει ἢ εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκεται τὸ ὑποκείμενον, λέγονται **ρήματα**.

Σημ. Τὸ πρόσωπον, τὸ ζῶον ἢ τὸ πρᾶγμα, διὰ τὸ ὁποῖον γίνεται ὁ λόγος εἰς τὴν πρότασιν, λέγεται **ὑποκείμενον**.

1. Διαθέσεις τῶν ρημάτων.

Εἰς τὰ ρήματα παρατηροῦμεν διαφοράς, τὰς ὁποίας παρουσιάζουν ταῦτα, ὅταν τὸ ὑποκείμενον ἐνεργῇ ἢ παθαίνῃ ἢ εὐρίσκεται ἀπλῶς εἰς μίαν κατάστασιν. Ἡ κατάστασις τοῦ ὑποκειμένου, τὴν ὁποίαν ἐκφράζει τὸ ρῆμα, λέγεται **διάθεσις** τοῦ ρήματος.

Αἱ διαθέσεις τῶν ρημάτων εἶναι τέσσαρες: **ἐνεργητική, παθητική, μέση** καὶ **οὐδέτερα**.

Ἐπομένως διακρίνομεν τεσσάρων εἰδῶν ρήματα: **ἐνεργητικά, παθητικά, μέσα** καὶ **οὐδέτερα**.

Ἐνεργητικά λέγονται, ἐκεῖνα πού φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ· π. χ. ὁ Πέτρος **ποιῖζει** τὸν κῆπον.

Παθητικά, ἐκεῖνα πού φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει· π. χ. ὁ λέων **ἐφονεύθη** ὑπὸ τῶν κυνηγῶν.

Μέσα, ἐκεῖνα πού φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ καὶ πάσχει· π. χ. ὁ Πέτρος **λούεται**, ὁ Πέτρος **κτενίζεται**.

Οὐδέτερα, ἐκεῖνα πού φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον οὔτε ἐνεργεῖ, οὔτε παθαίνει, ἀλλ' ἀπλῶς εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν· π. χ. ὁ Πέτρος **κοιμᾶται**.

Γύμνασμα. Νὰ ἀντιγραφοῦν αἱ ἐξῆς προτάσεις καὶ νὰ χωρισθοῦν εἰς ἰδιαιτέραν στήλην τὰ ἐνεργητικά, τὰ παθητικά, τὰ μέσα καὶ τὰ οὐδέτερα ρήματα:

Ἄντωνιος γράφει. Ὁ κύων φυλάττει τὴν οἰκίαν. Ὁ βοῦς σὺρει τὸ ἄροτρον. Ὁ Γεώργιος ἐτιμωρήθη παρὰ τοῦ πατρὸς του. Ὁ μαθητὴς γυμνάζεται. Ὁ Πέτρος κοιμᾶται. Ὁ μαθητὴς γράφει τὸ μάθημά του.

2. Φωναὶ τοῦ ρήματος.

Ποιῖζω τὸν ἀγρόν μου.

Κτενίζομαι.

Μελετῶ τὸ μάθημά μου.

Ἐπαινοῦμαι ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν μου.

Διὰ τὰ ἐκφράσωμεν τὴν διάθεσιν τοῦ ρήματος, μεταχειριζόμεθα δύο τύπους, οἱ ὁποῖοι λέγονται **φωναὶ τοῦ ρήματος**.

Αἱ φωναὶ εἶναι δύο: **ἐνεργητικὴ** φωνὴ καὶ **παθητικὴ** ἢ **μέση** φωνή.

Ὅσα ρήματα λήγουν εἰς **-ω**, εἶναι ἐνεργητικῆς φωνῆς· π. χ. γράφω, λύω.

Ὅσα ρήματα λήγουν εἰς **-ομαι**, εἶναι παθητικῆς ἢ μέσης φωνῆς· π. χ. βρέχ-ομαι, λού-ομαι.

Γύμνασια. Νὰ γράψετε ἀπὸ τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως 5 ρήματα ἐνεργητικῆς φωνῆς καὶ 5 ρήματα παθητικῆς φωνῆς.

3. Ἀριθμοὶ καὶ πρόσωπα τοῦ ρήματος.

ἐγὼ γράφω

σὺ γράφεις

αὐτὸς γράφει

ἡμεῖς γράφομεν

σεῖς γράφετε

αὐτοὶ γράφουσι

Οἱ ἀριθμοὶ τῶν ρημάτων εἶναι δύο: ἐνικός καὶ πληθυντικός: **γράφω - γράφομεν**. Ὁ ἐνικός φανερῶνει ἐν ὑποκείμενον καὶ ὁ πληθυντικός πολλὰ ὑποκείμενα.

Εἰς ἕκαστον ἀριθμὸν διακρίνομεν τρία πρόσωπα: **πρῶτον**, **δεύτερον** καὶ **τρίτον**: α' πρόσωπον=**ἐγὼ γράφω**, β' πρόσωπον=**σὺ γράφεις**, γ' πρόσωπον=**αὐτὸς γράφει**.

Γύμνασια. Νὰ γράψετε τὰ ἐξῆς ρήματα καὶ εἰς τὰ τρία πρόσωπα καὶ τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ:

Παίζω, τρώγω, θέλω, τρέχω, ἀρπάζω.

4. Χρόνοι τοῦ ρήματος.

Ὁ Πέτρος *γράφει* τὸ μάθημα.

Ὁ Πέτρος *ἔγραψε* τὸ μάθημα.

Ὁ Πέτρος *θὰ γράψῃ* τὸ μάθημα.

Εἰς τὸ πρῶτον παράδειγμα ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου γίνεται **τώρα**, **εἰς τὸ παρόν**.

Εἰς τὸ δεύτερον ἔγινε προηγουμένως, **χθές**, **εἰς τὸ παρελθόν**.

Εἰς τὸ τρίτον θὰ γίνῃ βραδύτερον, **εἰς τὸ μέλλον**.

Οἱ τύποι τοῦ ρήματος, πού φανερῶνουν τὸν χρόνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναφέρονται αἱ ἐνέργειαι ἢ τὰ πάθη τῶν ὑποκειμένων, λέγονται **χρόνοι τοῦ ρήματος**.

Τὰ σημεῖα τοῦ χρόνου, πού ἀναφέρεται ἡ ἐνέργεια ἢ τὸ πάθημα τοῦ ὑποκειμένου, εἶναι τρία: τὸ *παρόν*, τὸ *παρελθόν* καὶ τὸ *μέλλον*.

Οἱ χρόνοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

α'. *Ὁ ἐνεστώς*, ὁ ὁποῖος φανερῶνει, ὅτι ἡ πράξις γίνεται τώρα καὶ διαρκεῖ π.χ. γράφω, τρώγω, κλπ.

β'. *Ὁ παρατατικός*, ὁ ὁποῖος φανερῶνει, ὅτι ἡ πράξις ἔγινε εἰς τὸ παρελθόν κατ' ἐξακολούθησιν π.χ. ἔγραψον, ἔλεγον κλπ.

γ'. *Ὁ ἀόριστος*, ὁ ὁποῖος φανερῶνει, ὅτι ἡ πράξις ἔγινε εἰς τὸ παρελθόν μίαν φορὰν π.χ. ἔγραψα κλπ.

δ'. *Ὁ μέλλον διαρκῆς*, ὁ ὁποῖος φανερῶνει, ὅτι ἡ πράξις θὰ γίνεται εἰς τὸ μέλλον διαρκῶς π.χ. θὰ γράφω κλπ.

ε'. *Ὁ μέλλον στιγμιαίος*, ὁ ὁποῖος φανερῶνει, ὅτι ἡ πράξις θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον μίαν φορὰν π.χ. θὰ γράψω.

στ'. *Ὁ παρακείμενος*, ὁ ὁποῖος φανερῶνει, ὅτι ἡ πράξις ἔγινε εἰς τὸ παρελθόν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὑπάρχει τώρα, τὴν στιγμήν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁμιλοῦμεν π.χ. ἔχω γράψει.

ζ'. *Ὁ ὑπερσυντέλικος*, ὁ ὁποῖος φανερῶνει, ὅτι ἡ πράξις εἶχε γίνῃ εἰς τὸ παρελθόν, πρὸ ἄλλης πράξεως π.χ. εἶχον γράψει.

η'. *Ὁ τετελεσμένος μέλλον*, ὁ ὁποῖος φανερῶνει, ὅτι ἡ πράξις θὰ ἔγῃ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον, πρὸ ἄλλης μελλούσης πράξεως, π.χ. θὰ ἔχω γράψει τὸ μάθημα, ὅταν θὰ ἔλθῃς ἀπὸ τὴν ἐξοχήν.

Σημ. Ὁ ἐνεστώς καὶ ὁ παρακείμενος φανερῶνουν τὸ *παρόν*.

Ὁ παρατατικός, ὁ ἀόριστος καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος τὸ *παρελθόν*.

Ὁ μέλλον διαρκῆς, ὁ στιγμιαίος καὶ τετελεσμένος μέλλον, τὸ *μέλλον*.

Ὁ ἐνεστώς, ὁ μέλλον καὶ ὁ παρακείμενος λέγονται *ἀρκετικοὶ χρόνοι*, ὁ δὲ παρατατικός, ἀόριστος καὶ ὑπερσυντέλικος λέγονται *ιστορικοὶ χρόνοι*.

Οἱ χρόνοι ἐνεστώς, παρατατικός καὶ ἀόριστος σχηματίζονται μὲ μίαν λέξιν καὶ λέγονται *ἀπλοῖ* ἢ *μονολεκτικοὶ χρόνοι*. Οἱ ὑπόλοιποι πέντε, μέλλον διαρκῆς, μέλλον στιγμιαίος, μέλλον τετελεσμένος, παρακείμενος καὶ ὑπερσυντέλικος λέγονται *σύνθετοι* ἢ *περιφραστικοὶ χρόνοι*, διότι σχηματίζονται περιφραστικῶς.

5. Ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος.

Ὁ Πέτρος *γράφει* τώρα τὸ μάθημά του.

Αὔριον *θὰ γράψω* καὶ ἐγώ.

Ἐάν τελειώσω τὴν ἐργασίαν μου, *θὰ ἔλθω*.

Εἶθε νὰ εὐτυχήσης.

Λέγε πάντοτε τὴν ἀλήθειαν.

Οἱ διάφοροι τύποι τοῦ ρήματος, οἱ ὁποῖοι φανερώνουν τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου, λέγονται **ἐγκλίσεις**.

Αἱ ἐγκλίσεις εἶναι τέσσαρες: **ὀριστικὴ, ὑποτακτικὴ, εὐκτικὴ** καὶ **προστακτικὴ**.

Ἡ **ὀριστικὴ** φανερώνει, ὅτι ἡ διάθεσις τοῦ ὑποκειμένου εἶναι ὀριστικὴ καὶ βεβαία· π.χ. **γράφω** τὸ μάθημα.

Ἡ **ὑποτακτικὴ** φανερώνει, ὅτι ἡ διάθεσις τοῦ ὑποκειμένου εἶναι ἐξαρτωμένη καὶ ἐπιθυμητή· π.χ. **ἐὰν μελετῶμεν**, θὰ προβιβασθῶμεν.

Ἡ **εὐκτικὴ** φανερώνει τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου ὡς εὐχὴν: **εἶθε νὰ ἡσύχαζον**.

Ἡ **προστακτικὴ** φανερώνει τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου ὡς προσταγὴν ἢ παρακλῆσιν ἢ συμβουλήν· π.χ. **γράφε** τὸ μάθημα, **λέγε** τὴν ἀλήθειαν, **γράψε** σὲ παρακαλῶ.

6. Ὀνοματικοὶ τύποι τοῦ ρήματος.

Τὸ **ἀδικεῖν** εἶναι κακόν.

Τὸ **σιωπᾶν** εἶναι καλόν.

Ὁ **λάμπων** ἥλιος.

Ὁ **ἐργαζόμενος** ἀμείβεται.

Ἐκτὸς τῶν τεσσάρων ἀνωτέρω ἐγκλίσεων τὸ ρῆμα ἔχει καὶ δύο ἄλλους τύπους, οἱ ὁποῖοι λέγονται ὀνοματικοὶ τύποι: α) τὸ **ἀπαρέμφατον** καὶ β) τὴν **μετοχήν**.

α) Τὸ **ἀπαρέμφατον** εἶναι ἄκλιτος ρηματικὸς τύπος. Ὁ τύπος αὐτὸς δὲν φανερώνει οὔτε πρόσωπον, οὔτε ἀριθμόν, οὔτε ἐγκλίσιν, ἀλλ' ἀπλῶς τὴν διάθεσιν καὶ τὸν χρόνον τοῦ ρήματος καὶ εἶναι ρηματικὸν οὐσιαστικὸν ἄκλιτον, οὐδετέρου γένους.

β) Ἡ **μετοχὴ**. Ὁ τύπος αὐτὸς ὁμοιάζει μὲ ἐπίθετα τριγενῆ καὶ τρικατάληκτα καὶ κλίνεται ὅπως αὐτά.

Οἱ τύποι δηλαδὴ αὐτοὶ παίρνουν ἄρθρον καὶ δὲν ἔχουν πρόσωπα, ὅπως τὰ ρήματα, ἀλλὰ ἔχουν πτώσεις ὅπως τὰ ὀνόματα· π.χ.

	Ἀρσενικὸν	Θηλυκὸν	Οὐδέτερον
Ὀνομαστ.	ὁ λάμπων	ἡ λάμπουσα	τὸ λάμπων
Γενικὴ	τοῦ λάμποντος	τῆς λαμπούσης	τοῦ λάμποντος
	κ.τ.λ.	κ.τ.λ.	κ.τ.λ.

Οἱ τύποι αὐτοὶ λέγονται **μετοχαί**, διότι ὁμοιάζουν καὶ μὲ τὸ ρῆμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον γίνονται, καὶ μὲ τὰ ἐπίθετα σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα κλίνονται.

Π.χ. Ὁ λάμπων ἥλιος = ὁ λαμπρὸς ἥλιος (ἐπίθετον) ἢ ὁ ἥλιος ὅστις λάμπει (ρῆμα).

Γύμνασμα. 1) *Νὰ κλιθοῦν αἱ ἐξῆς μετοχαί:* Ὁ λάμπων, ὁ γράφων, ὁ ποτίζων, ὁ τρώγων, ὁ λυόμενος, ὁ συλληφθεὶς. 2) *Νὰ σχηματισθῇ ἡ μετοχὴ τῶν ρημάτων:* τρώγω, παίζω, γράφω, λέγω, πιστεύω.

7. Θέμα-χαρακτήρ καὶ καταλήξεις τοῦ ρήματος

ἐγὼ	τρώγ-ω	ἡμεῖς	τρώγ-ομεν
σύ	τρώγ-εις	σεῖς	τρώγ-ετε
αὐτός	τρώγ-ει	αὐτοὶ	τρώγ-ουσι

Τὰ ρήματα κλίνονται.

Τὸ μέρος τοῦ ρήματος, τὸ ὁποῖον δὲν μεταβάλλεται, λέγεται **θέμα ἢ ρίζα**.

Τὸ μέρος ποὺ μεταβάλλεται λέγεται **κατάληξις** π.χ. -ω, -εις, -ει κλπ.

Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρ**, π.χ. τρώγ, (τὸ γ εἶναι χαρακτήρ).

τρώγω : θέμα τρωγ-, κατάληξις -ω, χαρακτήρ γ.

Ὅσα ρήματα ἔχουν χαρακτῆρα σύμφωνα λέγονται **συμφωνόληκτα** π.χ. γράφ-ω.

Ὅσα ἔχουν φωνῆεν λέγονται **φωνηεντόληκτα** π.χ. λύ-ω.

Ὅσα ρήματα παροξύνονται λέγονται **βαρῦτονα** π.χ. τρέχω, παίζω, ἀκούω ὅσα δὲ περισπῶνται εἰς τὴν λήγουσαν, **περισπώμενα** π.χ. μελετῶ.

Τὰ συμφωνόληκτα διαιροῦνται :

α) Εἰς **ὄργανισκοφωνόληκτα** (χαρακτήρ κ, γ, χ).

β) Εἰς **χειλοφωνόληκτα** (χαρακτήρ π, β, φ).

γ) Εἰς **ὀδοντοφωνόληκτα** (χαρακτήρ τ, δ, θ).

δ) Εἰς **ὕγροληκτα** (χαρακτήρ λ, ρ).

ε) Εἰς **ἐνρινόληκτα** (χαρακτήρ μ, ν).

Γύμνασμα. *Νὰ γράψετε 5 ρήματα συμφωνόληκτα, ἀπὸ κάθε εἴδος.*

8. Αύξεις τοῦ ρήματος

παιδεύω	ἐπαιδευον	ἐπαίδευσα
γράφω	ἔγραφον	ἔγραψα
ράπτω	ἔρραπτον	ἔρραψα

Ὅσα ρήματα ἀρχίζουσι ἀπὸ συμφωνῶν, εἰς τὸν παρατατικὸν καὶ τὸν ἀόριστον τῆς ὀριστικῆς λαμβάνουσι εἰς τὴν ἀρχὴν ἓν ε, τὸ ὁποῖον λέγεται *συλλαβικὴ αὐξησης* (αὐξάνει τὸ ρῆμα κατὰ μίαν συλλαβὴν).

Τὰ ἀπὸ *ε* ἀρχόμενα ρήματα, μετὰ τὴν συλλαβικὴν αὐξησην, διπλασιάζουσι τὸ *ε*· π.χ. ράπτω ἔρραπτον.

ἀγοράζω	ἠγόραζον	ἠγόρασα
ἐλπίζω	ἤλπιζον	ἤλπισα
ὀπλίζω	ὠπλιζον	ὠπλισα
αὐξάνω	ἠύξανον	ἠύξησα
εὐχομαι	ἠύχόμην	ἠύχῆθην
αἰσθάνομαι	ἠσθάνομην	ἠσθάνθην
οἰκοδομῶ	ὠκοδόμουν	ὠκοδόμησα

Ὅσα ρήματα ἀρχίζουσι ἀπὸ φωνῆν ἢ δίφθογγον, εἰς τὸν παρατατικὸν καὶ τὸν ἀόριστον τῆς ὀριστικῆς ἐκτείνουσι τὸ βραχὺ φωνῆεν εἰς μακρόν. Τοῦτο λέγεται *χρονικὴ αὐξησης*.

Εἰς τὴν χρονικὴν αὐξησην τρέπεται τὸ α καὶ ε εἰς η καὶ τὸ ο εἰς ω. Αἱ δίφθογγοι αυ καὶ ευ ἐκτείνονται εἰς ηυ. Ἡ δίφθογγος αι εἰς η ὑπογεγραμμένον, καὶ ἡ οι εἰς φ ὑπογεγραμμένον.

Τὰ ρήματα ἔχω, ἐργάζομαι, ἐλκῶ, ἐθίζω, ἔλκω, ἔρπω, ἔπομαι τρέπουσι κατὰ τὴν αὐξησην τὸ ε εἰς ει καὶ ὄχι εἰς η· π.χ. εἶχον, εἰργαζόμεν, εἶλκον, εἶθιζον, εἶλκον, εἶρπον, εἶπόμην.

Τὸ ρῆμα ἐορτάζω αὐξάνει ἐώρταζον.

Γύμνασμα. *Νὰ γίνῃ αὐξησης τῶν παρακάτω ρημάτων: ἀγοράζω, ἐλπίζω, οἰκοδομῶ, ὁμοιάζω, αἰσθάνομαι.*

Αὐξησης συνθέτων ρημάτων:

καταγράφω	κατ-έγραφον	κατ-έγραψα
περιγράφω	περιέγραφον	περιέγραψα
προγράφω	προέγραφον	προέγραψα

Τὰ σύνθετα μετὰ προθέσεως λαμβάνουσι τὴν αὐξησην ἔσωθεν. Τὸ

τελικὸν φωνῆεν τῶν προθέσεων, μετὰ τῆ ἀύξησιν, ἀποβάλλεται, ἔκτος τῶν προθέσεων πρὸ καὶ περὶ.

Μερικὰ ρήματα σύνθετα αὐξάνουν ἔξωθεν. **Συνηθέστερα** εἶναι τὰ ἑξῆς :

ἐμποδίζω	ἠμπόδιζον	ἠμπόδισα
προξενῶ	ἐπροξένουν	ἐπροξένησα
συλλογίζομαι	ἐσυλλογίζομην	ἐσυλλογίσθην
προστατεύω	ἐπροστάτευον	ἐπροστάτευσα
συντομεύω	ἐσυντόμευον	ἐσυντόμευσα

Τὰ σύνθετα ρήματα ἐνοχλῶ, ἀνορθῶ, ἀνέχομαι καὶ ἀμφισβητῶ λαμβάνουν αὐξησην ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, π. χ. ἠνώχλουν, ἠνώρθουν, ἠνειχόμεν, ἠμφεσβήτην.

εὐαρεστῶ	εὐηρέστουν
δυσαρεστῶ	δυσηρέστουν
εὐτυχῶ	ηὐτύχουν
δυστυχῶ	ἐδυστύχουν

Τὰ σύνθετα ρήματα μὲ τὸ εὐ- (καλῶς) καὶ τὸ δυσ- (κακῶς) αὐξάνουν ἔσωθεν, ἐὰν ἀκολουθῆ βραχὺ φωνῆεν ἂν ὅμως ἀκολουθῆ σύμφωνον, αὐξάνουν ἔξωθεν.

Τὰ ρήματα θέλω καὶ δύναμαι παίρνουν χρονικὴν αὐξησην, ἂν καὶ ἀρχίζον ἀπὸ σύμφωνον : ἤθελον, ἤδυναμην.

Μερικὰ δὲ ἄλλα, ὡς τὸ ἐμπορεῦμαι, συνεδριάζω κλπ., μένουν ἀναύξητα.

Γύμνασμα. *Νὰ γίνῃ αὐξησης τῶν ἑξῆς ρημάτων :*
ἀναλαμβάνω, συναθροίζω, συνομιλῶ, ἀνοικοδομῶ, περιγράφω, συγγράφω, ὑποφέρω.

9. Ἀναδιπλασιασμός.

παιδεύομαι	πεπαιδευμένος
πείθομαι	πεπεισμένος

Πολλὰ ρήματα, πού ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνον, πλὴν τοῦ ρ, ἢ ἀπὸ δύο σύμφωνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτον εἶναι ἄφωνον (π, β, φ,

Η. Παπαδοπούλου, Γραμματικὴ Ε'—ΣΤ'

6

κ, γ, χ, τ, δ, θ) καὶ τὸ δεύτερον ὕγρον ἢ ἔνοριον, εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἐπαναλαμβάνουν τὸ ἀρχικὸν σύμφωνον μαζί με ἔν ε, αὐξάνουν δηλαδὴ κατὰ μίαν συλλαβὴν, π. χ. παι-δεύομαι, παρακειμένος πε-παι-δευ-μένος.

Ἡ ἐπανάληψις αὐτῆ τοῦ ἀρχικοῦ συμφώνου τοῦ ρήματος με ἔν ε λέγεται *ἀναδιπλασιασμός*.

Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ δασὺ σύμφωνον (χ, φ, θ), εἰς τὸν ἀναδιπλασιασμόν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τρέπουν τὸ χ εἰς κ, τὸ φ εἰς π καὶ τὸ θ εἰς τ, π. χ.

χύνομαι—κεχυμένος, φιλοῦμαι—πεφιλημένος, φυτεύομαι—πεφυτευμένος, θάπτομαι—τεθαμμένος.

Ὅλα τὰ ἄλλα ρήματα λαμβάνουν συλλαβικὴν ἢ χρονικὴν αὔξησιν, π. χ.

ρίπτομαι	—	έρριμμένος
ὀρίζομαι	—	ὠρισμένος
κτίζομαι	—	έκτισμένος
στρατεύομαι	—	έστρατευμένος
ἀδικοῦμαι	—	ἡδικημένος
ξηραίνομαι	—	έξηραμμένος

Ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν ρημάτων ἐργάζομαι καὶ ἐθίζομαι εἶναι εἰργασμένος εἶθισμένος.

Ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τοῦ ρήματος κτώμαι γίνεται κεκτημένος, τοῦ δὲ γνωρίζομαι ἐγνωσμένος.

κατοικῶ	—	κατώκημένος
κατεργάζομαι	—	κατειργασμένος.

Τὰ σύνθετα ἐκ προθέσεων ρήματα λαμβάνουν τὸν ἀναδιπλασιασμόν μεταξὺ προθέσεως καὶ ρήματος.

35. ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

Τὰ ρήματα ἔχω κ ἰ εἶμαι χρησιμεύουν διὰ τὸν σχηματισμόν τῶν περιφραστικῶν χρόνων, παρακειμένου, ὑπερσυντελικου καὶ τετελεσμένου μελλοντος, καὶ λέγονται *βοηθητικά*. Κλίνονται δὲ ὡς ἐξῆς:

Α'. Ἔχω

Ἔνεστι ὡς

Ὅριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχὴ
ἔχω	νά ἔχω	—	
ἔχεις	νά ἔχῃς	ἔχε	
ἔχει	νά ἔχη	ἄς ἔχη	ὁ ἔχων
ἔχομεν	νά ἔχωμεν	—	ἡ ἔχουσα
ἔχετε	νά ἔχητε	ἔχετε	τὸ ἔχον
ἔχουν	νά ἔχουν	ἄς ἔχουν	

Παρατατικὸς: εἶχον, εἶχες, εἶχε—εἶχομεν, εἶχετε, εἶχον.

Μέλλων διαρκῆς: θά ἔχω, θά ἔχῃς θά ἔχη—θά ἔχωμεν, θά ἔχητε, θά ἔχουν.

Β'. Εἶμαι

Ἔνεστι ὡς

Ὅριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχὴ
εἶμαι	νά εἶμαι	—	
εἶσαι	νά εἶσαι	ἄς εἶσαι	ὁ ὢν
εἶναι	νά εἶναι	ἄς εἶναι	ἡ οὖσα
εἶμεθα	νά εἶμεθα	—	τὸ ὄν
εἶσθε	νά εἶσθε	ἄς εἶσθε	
εἶναι	νά εἶναι	ἄς εἶναι	

Παρατατικὸς: ἦμην, ἦσο, ἦτο, ἦμεθα, ἦσθε, ἦσαν.

Μέλλων διαρκῆς: θά εἶμαι, θά εἶσαι, θά εἶναι, θά εἶμεθα, θά εἶσθε, θά εἶναι.

Γύμνασμα. Νά γράψετε τὸ ρῆμα εἶμαι καὶ νά προσέξετε τὸ ὀρθογραφικὸν μέρος τοῦ εἶμεθα, εἶσθε, τοῦ ἐνεσιῶτος, καὶ ἦμεθα, ἦσθε, τοῦ παρατατικοῦ.

36. ΚΛΙΣΙΣ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. ΒΑΡΥΤΟΝΑ ΦΩΝΗΝΤΟΛΗΚΤΑ

Τὰ βαρῦτονα φωνηεντόληκτα σχηματίζουν τοὺς χρόνους των καὶ κλίνονται ὡς ἑξῆς:

1. ΒΑΡΥΤΟΝΑ
 Α'. ΦΩΝΗΕΝΤΌΛΗΚΤΑ
 'Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	Όριστική	Υποτακτική	Εὐκτική	Προστακτική	Μετοχή
'Ενεστώς	λύ-ω λύ-εις λύ-ει λύ-ομεν λύ-ετε λύ-ουν	νά λύ-ω » λύ-ης » λύ-η » λύ-ωμεν » λύ-ητε » λύ-ουν	εἶθε νά λύ-ω » » λύ-ης » » λύ-η » » λύ-ωμεν » » λύ-ητε » » λύ-ουν	λύ-ε ᾄς λύ-η λύ-ετε ᾄς λύουν	ὁ λύ-ων ἡ λύ-ουσα τὸ λύ-ον
	Παυσατακτικός	ἔλυ-ον, ἔλυ-ες,	ἔλυ-ε, ἔλ-ομεν, ἔλυ-ον		
'Αόριστος	ἔλυ-σα ἔλυ-σαις ἔλυ-σε ἔλυ-σαμεν ἔλυ-σατε ἔλυ-σαν	νά λύ-σ-ο » λύ-σ-ης » λύ-σ-η » λύ-σ-ομεν » λύ-σ-ητε » λύ-σ-ωσι	εἶθε νά λύ-σω » » λύ-σ-ης » » λύ-σ-η » » λύ-σ-ομεν » » λύ-σ-ητε » » λύ-σ-ωσι	λύ-σον ᾄς λύ-σ-η λύ-σατε ᾄς λύ-σουν	ὁ λύ-σας ἡ λύ-σασα τὸ λύ-σαν
	Μέλλων Διαρκής	θὰ λύ-ω, θὰ λύ-ης,	θὰ λύ-η, θὰ λύ-ομεν, θὰ λύ-ητε, θὰ λύ-ωσι(ν) ἢ θὰ λύ-ουν		
Μέλλων Στιγμιαίος	θὰ λύ-σω, θὰ λύ-σ-ης,	θὰ λύ-σ-η, θὰ λύ-σ-ομεν, θὰ λύ-σ-ητε, θὰ λύ-σ-ωσι			
Παρακείμενος	ἔχω, ἔχεις, ἔχει ἔχομεν, ἔχετε ἔχουν	λύ-σει ἢ λελυμένον-ην-ον			
'Υπερσυντέλικος	εἶχον, εἶχες, εἶχε εἶχομεν, εἶχτε, εἶχον	λύ-σει ἢ λελυμένον-ην-ον			
Τετελεσμέν. Μέλλων	θὰ ἔχω, θὰ ἔχης, θὰ ἔχη, θὰ ἔχομεν, θὰ ἔχητε, θὰ ἔχωσι	λύ-σει ἢ λελυμένον-ην-ον			

Παρατηρήσεις: Ἡ ὑποτακτικὴ τοῦ παρακειμένου νὰ ἔχω, νὰ ἔχης, λύσῃ, κτλ. Ἡ εὐκτικὴ προσ-
 λαμβάνει καὶ τὸ μόριον εἶθε: εἶθε νὰ ἔχω, λύσῃ, κτλ.

Αἱ *καταλήξεις* τῶν χρόνων τῆς Ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν βαρυτόνων ρημάτων εἶναι αἱ ἑξῆς:

Ὀριστική.

Ἐνεστώς: -ω, -εις, -ει, -ομεν, -ετε, -ουσι (ν) ἢ -ουν.

Παρατατικός: -ον, -ές, -ε, -ομεν, -ετε, -ον.

Ἀόριστος: -σα, -σας, -σε, -σαμεν, -σατε, -σαν.

Μέλλον διαρκῆς (περιφραστικῶς): θά -ω, -ης, -η, -ωμεν, -ητε -ωσι (ν) ἢ -ουν.

Μέλλον στιγμιαῖος (περιφραστικῶς): θά -σω, -σης, -ση, -σωμεν, -σητε, -σωσι (ν) ἢ -σουν.

Ὁ *παρακείμενος*, *ὑπερσυντέλικος* καὶ *τετελεσμένος μέλλον* σχηματίζονται μὲ τὸν ἔνεστώτα, παρατατικὸν καὶ μέλλοντα διαρκῆ τοῦ ρήματος ἔχω καὶ μὲ τὸ ρῆμα ποῦ κλίνομεν καὶ τὸ ὁποῖον λαμβάνει τὴν κατάληξιν *σει* π.χ. ἔχω λύ-σει, εἶχον λύ-σει, θά ἔχω λύ-σει.

Κλίνεται εἰς τοὺς τρεῖς αὐτοὺς χρόνους μόνον τὸ ρῆμα ἔχω, ὃ δὲ εὔπος τοῦ ρήματος μένει ἀκλιτος ἢ σχηματίζονται μὲ τὸ ρῆμα ἔχω καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, ἢ ὁποῖα ἔχει τὰς καταλήξεις: -μένος, -μένη, -μένον π.χ. ἔχω λελυμένον, -ην, -ον — εἶχον λελυμένον, -ην, -ον — θά ἔχω λελυμένον, -ην, -ον κλπ.

Ὁ ἔνεστώς, παρατατικός καὶ ἀόριστος, οἱ ὁποῖοι σχηματίζονται μὲ μίαν λέξιν (λύω, ἔλουν, ἔλυσα), λέγονται *μονολεκτικοὶ χρόνοι* τοῦ ρήματος. Οἱ λοιποὶ χρόνοι, ὁ μέλλον διαρκῆς, ὁ μέλλον στιγμιαῖος, ὁ παρακείμενος, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ τετελεσμένος μέλλον, οἱ ὁποῖοι σχηματίζονται μὲ δύο ἢ τρεῖς λέξεις (θά λύω, θά λύσω, θά ἔχω λύσει κλπ.) λέγονται *περιφραστικοὶ χρόνοι* τοῦ ρήματος.

Ὁ παρατατικός καὶ ἀόριστος τῶν ρημάτων, ποῦ ἀρχίζουσι ἀπὸ σύμφωνον, λαμβάνουσι ἔμπροσθεν τοῦ θέματος ἓνα ε, τὸ ὁποῖον λέγεται συλλαβικὴ αὔξησις π.χ. ἔ-λυ-ον, ἔ-λυ-σα.

Ὑποτακτικὴ

Ἡ ὑποτακτικὴ ἔγκλισις ἔχει τρεῖς μόνον χρόνους: ἔνεστώτα, ἀόριστον καὶ παρακείμενον, οἱ ὁποῖοι εἶναι περιφραστικοί.

Ἐνεστώς: νά λύω, νά λύης, νά λύῃ κλπ. Ὁ ἔνεστώς σχηματίζεται μὲ τὸ μόριον νά (ἴνα, ἄν) καὶ τὰς καταλήξεις: -ω, -ης, -η, -ωμεν, -ητε, -ωσι.

Ἀόριστος: νά λύσω, νά λύσης, νά λύσῃ κλπ. Ὁ ἀόριστος

σηματίζεται με τὸ μόριον νά (ἴνα, ἄν) καὶ τὰς καταλήξεις: -σω, -σης, -ση, -σωμεν, -σητε, -σωσι(ν) ἢ -σουν.

Παρακείμενος: νά ἔχω λύσει, νά ἔχῃς λύσει, νά ἔχη λύσει κλπ. Ὁ παρακείμενος σηματίζεται περιφραστικῶς με τὸ μόριον νά καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ρήματος ἔχω (νά ἔχω, νά ἔχῃς, νά ἔχη κλπ.) καὶ τὸν τύπον τοῦ ρήματος ποὺ σηματίζεται ὁ παρακείμενος τῆς ὀριστικῆς.

Εὐκτικὴ

Ἡ εὐκτικὴ ἔχει τρεῖς χρόνους: ἐνεστώτα, ἀόριστον καὶ παρακείμενον, οἱ ὁποῖοι σηματίζονται περιφραστικῶς.

Ἐνεστώς: εἶθε νά λύω, εἶθε νά λύῃς, εἶθε νά λύῃ κλπ. Ὁ ἐνεστώς σηματίζεται με τὰ μόρια εἶθε νά καὶ τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνεστώτος τῆς ὑποτακτικῆς.

Ἀόριστος: εἶθε νά λύσω, εἶθε νά λύσῃς, εἶθε νά λύσῃ κλπ. Ὁ ἀόριστος σηματίζεται με τὰ μόρια εἶθε νά καὶ τὰς καταλήξεις τοῦ ἀόριστου τῆς ὑποτακτικῆς.

Παρακείμενος: εἶθε νά ἔχω λύσει, εἶθε νά ἔχῃς λύσει, εἶθε νά ἔχη λύσει κλπ. Ὁ παρακείμενος σηματίζεται με τὰ μόρια εἶθε νά καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ρήματος ἔχω καὶ τὸν τύπον τοῦ ρήματος ποὺ σηματίζεται ὁ παρακείμενος τῆς ὀριστικῆς.

Προστακτικὴ

Ἡ προστακτικὴ ἔχει δύο χρόνους: ἐνεστώτα καὶ ἀόριστον.

Οἱ χρόνοι τῆς προστακτικῆς δὲν ἔχουν πρῶτον πρόσωπον.

Καταλήξεις: **Ἐνεστώτος**: **Ἐνικός**. α' πρόσωπον—, β' πρόσωπον -ε, γ' πρόσωπον ἄς -η. **Πληθυντικός**. α' πρόσωπον—, β' πρόσωπον -ετε, γ' πρόσωπον ἄς -ωσι(ν) ἢ -ουν.

Ἀόριστου. **Ἐνικός**. α' πρόσωπον—, β' πρόσωπον -σε, γ' πρόσωπον -ση. **Πληθυντικός**. α' πρόσωπον—; β' πρόσωπον -σετε, γ' πρόσωπον ἄς -σωσι(ν) ἢ -σουν.

Μετοχὴ

Οἱ χρόνοι τῆς μετοχῆς εἶναι τρεῖς: ἐνεστώς, ἀόριστος, παρακείμενος.

Ἐνεστώς: ὁ λύων, ἡ λύουσα, τὸ λῶον

Ἀόριστος: ὁ λύσας, ἡ λύσασα, τὸ λῦσαν

Παρακείμενος: ὁ ἔχων ἡ ἔχουσα τὸ ἔχον λελυμένον

Σημ. Ἡ μετοχὴ δὲν ἔχει πρόσωπα, ἀλλὰ ὁμοιάζει καὶ κλίνεται ὡς τριγενὲς καὶ τρικατάληκτον ἐπίθετον εἰ. ὅλους τοὺς χρόνους.

Ὁ παρακείμενος σηματίζεται περιφραστικῶς.

Χρόνοι.	'Οριστική	'Υποτακτική*	Εόκτικῆ	Προστακτικῆ	Μετοχή
	λύομαι λύεσαι λύεται λύομεθα λύεσθε λύονται	νά λύομαι » λύησαι » λύηται » λυόμεθα » λύησθε » λύωνται	εἶθε νά λύομαι » » » » » » » » » »	— λύου ἄς λύεται — λύεσθε ἄς λύωνται	ὁ λυόμενος ἡ λυομένη τὸ λυόμενον
Παρο- τατικός	ἔλυ-όμην, ἔλυ-εσο, ἔλυ-ετο, ἔλυ-όμεθα, ἔλυ-εσθε, ἔλυ-οντο.				
'Αό- ριστός	ἐλύ-θη ἐλύ-θης ἐλύ-θη ἐλύ-θημεν ἐλύ-θητε ἐλύ-θησαν	νά λυ-θῶ » λυ-θῆς » λυ-θῆ » λυ-θῶμεν » λυ-θῆτε » λυ-θῶσι (ν)	εἶθε νά λυ-θῶ » » » » » » » » » »	— λύ-θητι ἄς λυθῆ — λύ-θητε ἢ λυ-θῆτε ἄς λυ-θῶσι (ν)	ὁ λυ-θείς ἡ λυ-θείσα τὸ λυ-θὲν
Μέλλον Δι ο ἴς	θά λύ-ομαι, θά λύ-ηται, θά λυ-θῶσι (ν)				
Μέλλον Στιγμ.	θά λυ-θῶ, θά λυ-θῆς, θά λυ-θῆ, θά λυ-θῶμεν, θά λυ-θῆτε, θά λυ-θῶσι (ν)				
Παρο- κειμένος	ἔχω, ἔχει, ἔχει ἔχομεν, ἔχετε, ἔχουν	λυ-θῆ — — — — —	'Υποτακτικῆ Εὐκτικῆ	Εὐκτικῆ λελυ-μένος, μένη, -μένον	Μετοχή
'Υπερ- συντέλ.	εἴχον, εἴχες, εἴχε εἴχομεν, εἴχετε, εἴχον	λυ-θῆ — — — — —			
Τετελε- σμένος Μέλλον	θά ἔχω, θά ἔχης, θά ἔχῃ θά ἔχομεν θά ἔχητε θά ἔχωσι (ν)	— — — — — —			λυ-θῆ

Αἱ καταλήξεις τῶν χρόνων τῆς παθητικῆς φωνῆς τῶν βαρυτόνων ρημάτων εἶναι αἱ ἑξῆς :

Ὅριστικὴ

Ἐνεσιῶς : -ομαι, -εσαι, -εται, -όμεθα, -εσθε, -ονται.

Παρατατικός : -όμεν, -εσο, -ετο, -όμεθα, -εσθε, -οντο.

Ἄοριστος : θην, -θης, -θη, -θημεν, -θητε, -θησαν.

Μέλλων διαρκῆς : θά -ωμαι, -εσαι, -εται, -ώμεθα, -εσθε, -ωνται.

Μέλλων στιγμιαῖος : θά -θῶ, -θῆς, -θῆ, -θῶμεν, -θῆτε, -θῶσι(ν).

Παρακείμενος : ἔχω, ἔχεις, ἔχει, ἔχομεν, ἔχετε, ἔχουν -θῆ.

Ὑπερσυντέλικος : εἶχον, εἶχες, εἶχε, εἶχομεν, εἶχετε, εἶχον-θῆ.

Ὁ ἐνεσιῶς, παρατατικός καὶ ἄοριστος εἶναι **μονολεκτικοὶ χρόνοι**. Οἱ μέλλων διαρκῆς, μέλλων στιγμιαῖος, παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος καὶ τετελεσμένος μέλλων εἶναι **περιφραστικοὶ χρόνοι**.

Ὁ **παρακείμενος** σχηματίζεται μὲ τὸν ἐνεσιῶτα τοῦ ρήματος ἔχω καὶ τὸ ρῆμα τὸ ὁποῖον κλίνεται καὶ λαμβάνει τὴν κατάληξιν ἑθῆ (ἔχω λυθῆ). Ὁ τύπος τοῦ ρήματος μένει ἄκλιτος. Ἡ μὲ τὸν ἐνεσιῶτα τοῦ ρήματος εἶμαι καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τοῦ ρήματος (εἶμαι λελυμένος).

Ὁ **ὑπερσυντέλικος** σχηματίζεται μὲ τὸν παρατατικὸν τοῦ ρήματος ἔχω καὶ τὸν τύπον τοῦ ρήματος ποὺ σχηματίζεται καὶ ὁ παρακείμενος (εἶχον λυθῆ). Ἡ μὲ τὸν παρατατικὸν τοῦ ρήματος εἶμαι καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητ. παρακειμένου τοῦ ρήματος (ἤμην λελυμένος).

Ὁ **τετελεσμένος μέλλων** σχηματίζεται μὲ τὸν μέλλοντα τοῦ ρήματος ἔχω καὶ τὸν τύπον τοῦ ρήματος, ποὺ σχηματίζεται καὶ ὁ παρακείμενος (θά ἔχω λυθῆ). Ἡ μὲ τὸν μέλλοντα τοῦ ρήματος εἶμαι καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου (θά εἶμαι λελυμένος).

Ὑποτακτικὴ

Ἐνεσιῶς : νά λύωμαι, νά λύῃσαι, νά λύῃται κλπ. Ὁ ἐνεσιῶς σχηματίζεται μὲ τὸ μόριον νά καὶ τὰς κατάληξεις : -ωμαι, -ῃσαι, -εται, -ώμεθα, -ῃσθε, -ωνται.

Ἄοριστος : νά λυθῶ, νά λυθῆς, νά λυθῆ κλπ. Ὁ ἄοριστος σχηματίζεται μὲ τὸ μόριον νά καὶ τὰς κατάληξεις : -θῶ, -θῆς, -θῆ, -θῶμεν, -θῆτε, -θῶσι ἢ -θοῦν.

Παρακείμενος : νά ἔχω λυθῆ, νά ἔχῃς λυθῆ, νά ἔχῃ λυθῆ

κλπ. Ὁ παρακείμενος σχηματίζεται περιφραστικῶς μὲ τὸ μόριον νά καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ρήματος ἔχω καὶ τὸν τύπον τοῦ ρήματος, ποὺ σχηματίζεται ὁ παρακείμενος τῆς ὀριστικῆς.

Ε Ὑ Κ Τ Ι Κ ῆ

Ἔνεστώς : εἶθε νά λύωμαι, εἶθε νά λύῃσαι, εἶθε νά λύῃται κλπ. Ὁ ἔνεστώς σχηματίζεται μὲ τὰ μόρια εἶθε νά καὶ τὰς καταλήξεις τοῦ ἔνεστώτος τῆς ὑποτακτικῆς.

Ἄοριστος : εἶθε νά λυθῶ, εἶθε νά λυθῆς, εἶθε νά λυθῆ κλπ. Ὁ ἄοριστος σχηματίζεται μὲ τὰ μόρια εἶθε νά καὶ τὰς καταλήξεις τοῦ ἄορίστου τῆς ὑποτακτικῆς.

Παρακείμενος : εἶθε νά ἔχω λυθῆ, εἶθε νά ἔχῃς λυθῆ, εἶθε νά ἔχῃ λυθῆ κλπ. Ὁ παρακείμενος σχηματίζεται μὲ τὰ μόρια εἶθε νά καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ρήματος ἔχω καὶ τὸν τύπον τοῦ ρήματος, ποὺ σχηματίζεται ὁ παρακείμενος τῆς ὀριστικῆς.

Π ρ ο σ τ α κ τ ι κ ῆ

Οἱ χρόνοι τῆς προστακτικῆς δὲν ἔχουν πρῶτον πρόσωπον.

Καταλήξεις ἔνεστώτος : Ἐνικός. α' πρόσωπον —, β' πρόσωπον -ου, γ' πρόσωπον ἄς -εται. Πληθυντικός. α' πρόσωπον —, β' πρόσωπον -εσθε, γ' πρόσωπον ἄς -ωνται.

Καταλήξεις ἄορίστου : Ἐνικός. α' πρόσωπον —, β' πρόσωπον -σου, ἢ -θητι, γ' πρόσωπον ἄς -θῆ Πληθυντικός : α' πρόσωπον —, β' πρόσωπον -θητε, γ' πρόσωπον ἄς -θῶσι ἢ -θοῦν.

Μ ε τ ο χ ῆ

Ἔνεστώς : ἄρσ. -όμενος, θηλ. -ομένη, οὐδ. -όμενον.

Ἄοριστος : » -θείς, » -θεισα, » -θέν.

Παρακείμενος : » μένος, » -μένη, » -μένον.

Β'. Βαρύτονα Συμφωνόληκτα.

Τὰ συμφωνόληκτα ρήματα διακρίνονται εἰς *οὐρανισκοφωνόληκτα*, *χειλεσφωνόληκτα*, *ὀδοντοφωνόληκτα*, *ὕγρὸληκτα* καὶ *ἐνεργὸληκτα*. Ταῦτα κλίνονται ὅπως τα φωνηεντόληκτα βαρύτονα, καὶ μόνον ὁ χαρακτήρ των πρὸ τῆς καταλήξεως σ παθαίνει μερικὰς μεταβολὰς.

α) *Οὐρανισκοφωνόληκτα.*

Οὐρανισκοφωνόληκτα λένονται ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα κ, γ, χ, π.χ. βρέξω, πλέκω, διώκω. Εἰς ταῦτα ὑπάγονται καὶ τὰ λήγοντα εἰς -ζω, π.χ. στηρίζω.

Ὡς παράδειγμα κλίσεως ἄς λάβωμεν τὸ ρῆμα πλέκω :

Ἐνεργητικὴ φωνή.

Ὀριστικὴ.

Ἐνεστώς : πλέκω, -εις, -ει, -ομεν, -ετε, -ουν ἢ -ουσι(ν).

Παρατατικός : ἐπλεκον, -ες, -ε, -ομεν, -τε, -ον.

Μέλλων διαρκῆς : θά πλέκω, -ης, -η, -ωμεν, -ητε, -ουν ἢ -ωσι(ν).

Μέλλων στιγμιαῖος : θά πλέξω, -ης, -η, -ωμεν, -ετε, -ουν ἢ -ωσι(ν).

Ἀόριστος : ἔπλεξα, -ας, -ε, -αμεν, -ατε, -αν.

Παρακείμενος : ἔχω πλέξει κλπ.

Ὑπερσυντέλικος : εἶχον πλέξει κλπ.

Εἰς τὰς λοιπὰς ἐγκλίσεις κλίνονται ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα βαρύνοντα ῥήματα.

Παθητικὴ φωνή.

Ὀριστικὴ.

Ἐνεστώς : πλέκομαι, -εσαι, -εται, -όμεθα, -εσθε, -ονται.

Παρατατικός : ἐπλεκόμην, -εσο, -ετο, -όμεθα, -εσθε, -οντο.

Μέλλων διαρκῆς : θά πλέκωμαι κλπ.

Μέλλων στιγμιαῖος : θά πλεχθῶ κλπ.

Ἀόριστος : ἐπλέχθην κλπ.

Παρακείμενος : ἔχω πλεχθῆ ἢ εἶμαι πεπλεγμένος κλπ.

Ὑπερσυντέλικος : εἶχον πλεχθῆ ἢ ἦμην πεπλεγμένος κλπ.

Εἰς τὰς λοιπὰς ἐγκλίσεις κλίνεται καθὼς τὰ φωνηεντόληκτα βαρύνοντα.

Ὁ χαρακτῆρ κ, γ, χ, πρὸ τοῦ σ τῆς καταλήξεως συγχωνεύεται μετ' αὐτοῦ εἰς ξ, π.χ. ἐπλεκ-σα=ἔπλεξα. Πρὸ τοῦ μ τρέπεται εἰς

γ, πεπλεκ-μένος=πεπλεγμένος. Πρὸ δὲ τοῦ θ τρέπεται εἰς χ, π.χ. ἐπλέκ-θην=ἐπλέχθην.

Τὰ εἰς -ττω ἢ -σσω λήγοντα ῥήματα ἔχουν δύο θέματα, ἐν λήγον εἰς ττ ἢ σσ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται ὁ ἐνεστώσ και ὁ παρατατικός. καὶ ἄλλο λήγον εἰς κ, γ ἢ χ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται οἱ ἄλλοι χρόνοι: ταράττω, ἐτάραττον (θέμα ταράττ-), τaráξω, ἐτάραξα (θέμα τaráχ-).

Γύμνασμα. Κατὰ τὸ πλέκω και πλέκομαι νὰ σχηματισθοῦν τὰ ἐξῆς ῥήματα: διώκω, διώκομαι—βρέχω, βρέχομαι—στηρίζω, στηρίζομαι.

β) Χειλοφωνόληκτα.

Χειλοφωνόληκτα λέγονται ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα π, β, φ και ὅσα λήγουν εἰς -πτω.

Τὰ χειλοφωνόληκτα κλίνονται ὅπως και τὰ οὐρανισκοφωνόληκτα.

Ὁ χαρακτῆρ τῶν χειλοφωνολήκτων π, β, φ, πρὸ τοῦ σ τῶν καταλήξεων συγχωνεύεται μετ' αὐτοῦ εἰς ψ, π.χ. ἔτριβ-σα = ἔτριψα, ἔθρεφ-σα=ἔθρεψα, ἔλειπ-σα=ἔλειψα. Πρὸ τοῦ μ τρέπεται εἰς μ, π.χ. τετριβ-μένος=τετριμμένος, και πρὸ τοῦ θ, τρέπεται εἰς φ, ἐτρίβ-θην=ἐτρίφθην.

Γύμνασμα. Νὰ σχηματισθοῦν τὰ ῥήματα: τριβῶ, αλείφω, καλύπτω.

γ) Ὀδοντοφωνόληκτα.

Ὀδοντοφωνόληκτα λέγονται ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα τ, δ, θ και τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ λήγοντα εἰς -ζω.

Ὁ χαρακτῆρ τῶν ὀδοντοφωνολήκτων θ πρὸ τοῦ σ τῶν καταλήξεων ἀποβάλλεται· π.χ. πείθω, ἀόρ. ἔπειθ-σα = ἔπεισα, πρὸ δὲ τῆς καταλήξεως τοῦ παθητικοῦ μέλλοντος, ἀορίστου και παρακειμένου τρέπεται εἰς σ, π.χ. θά πειθ-θῶ=πεισθῶ, ἐπείθ-θην=ἐπεισθην, πεπειθ-μένος = πεπεισμένος.

Ὅσα ῥήματα λήγουν εἰς -ίζω, γράφονται μετ' ι, πλὴν τῶν δανειζω, ἀθροίζω, γογγύζω, δακρύζω, ὀλολύζω, κατακλύζω. Τὸ ζ αὐτῶν πρὸ τοῦ σ τῶν καταλήξεων ἀποβάλλεται ἐπίσης, π.χ. ἐδάκρυζ-σα=ἐδάκρυσα κλπ.

Τὰ ὀδοντοφωνόληκτα κλίνονται ὅπως και τὰ λοιπὰ βιούτονα ῥήματα.

Γύμνασμα. *Νὰ σχηματισθοῦν τὰ ἐξῆς ρήματα: ἀλέθω, κλώθω, δανείζω, ἀθροίζω, ὀπλίζω, πείθομαι.*

δ) **Υγρόληκτα.**

Υγρόληκτα ρήματα λέγονται ὅσα ἔχουν χαρακτηῖρα λ ἢ ρ· π.χ. στέλλω, φθείρω.

Παρατηρήσεις. α) Τὰ υγρόληκτα κλίνονται ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ θαρύτενα ρήματα.

β) Τὰ λήγοντα εἰς -λλω υγρόληκτα ρήματα, εἰς τὸν ἔνεστῶτα καὶ παρατατικὸν γράφονται μὲ δύο λ. πλὴν τῶν ρημάτων θέλω καὶ ὀφείλω· π.χ. στέλλω, ἔστελλον. Εἰς τοὺς ἄλλους χρόνους γράφονται μὲ ἓν λ.

γ) Ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος τῶν εἰς -λλω υγρόληκτων ρημάτων σχηματίζεται ἀνευ τοῦ σ τῆς καταλήξεως καὶ ἐκτείνεται τὸ πρὸ τοῦ χαρακτηῖρος φωνῆεν ε εἰς εἰ· π.χ. στέλλω, ἔστειλα.

δ) Τὰ υγρόληκτα ρήματα ποὺ ἔχουν πρὸ τοῦ χαρακτηῖρος (λ ἢ ρ) ε ἢ εἰ εἰς τὸν παθητικὸν ἀόριστον καὶ παθητικὸν παρακείμενον τρέπουν αὐτὰ εἰς α· π.χ.

στέλλομαι — ἐστάλην — ἐσταλμένος

φθείρομαι — ἐφθάρην — ἐφθαρμένος

Γύμνασμα. *Νὰ θέσετε τὰ ἐν παρενθέσει ρήματα εἰς τὸν ἀόριστον τῆς ὀριστικῆς.*

Ὁ στρατηγὸς (ἀποστέλλω) πρέσβεις καὶ (ἀναγγέλλω) εἰς τοὺς πολιορκουμένους νὰ παραδοιοῦν καὶ ὅτι θὰ φεισθῆ τῆς ζωῆς των. Διατί (δέρω) τὸν ἀδελφόν σου; Μετὰ τὸν πόλεμον (ἀνατέλλω) καὶ δι' ἡμᾶς εὐτυχεῖς ἡμέραι.

ε) **Ἐνρινόληκτα.**

Ἐνρινόληκτα ρήματα λέγονται ὅσα ἔχουν εἰς τὸν ἔνεστῶτα χαρακτηῖρα μ ἢ ν· π.χ. μένω, μαραίνω, μολύνω.

Παρατηρήσεις. Τὰ λήγοντα εἰς -αίνω καὶ -ύνω υγρόληκτα ρήματα εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τρέπουν τὸ ν πρὸ τοῦ μ εἰς σ· π.χ. μολύνω—μεμολυσμένος, ὑφαίνω—ὑφασμένος.

Τὰ ρήματα μαραίνω καὶ πικραίνω ἀποβάλλουν τὸν χαρακτηῖρα ν πρὸ τοῦ μ, π.χ. πικραμένος, μαραμένος.

Τὸ ρῆμα ξηραίνω τρέπει τὸ ν εἰς μ' π.χ. ἐξηραμμένος.

Τὰ ρήματα κρίνω, κλίνω, πλύνω καὶ τείνω ἀποβάλλοιεν τὸ ν, ὅταν προσεθῆ κατὰληξις ἀρχίζουσα ἀπὸ σύμφωνον, π.χ. κρίνω - ἐκρίθην - κεκριμένος, κλίνω - ἐκλίθην - κεκλιμένος, τείνω - ἐτάθην - τεταμένος.

Τὰ ρήματα, ποὺ λήγουν εἰς -αίνω, γράφονται μὲ αι, ἔκτος τοῦ μένω καὶ φυλάττουν τὸ ι τῆς διφθόγγου μόνον εἰς τὸν ἐνεστώτα, παρατατικὸν καὶ μέλλοντα διαρκῆ· π.χ. ἐνεστῶς μαραίνω, παρατατικῶς ἐμάραρινον, μέλλων διαρκῆς θὰ μαραίνω.

Τὸν μέλλοντα στιγμιαίον καὶ τὸν ἀόριστον σχηματίζουν ἄνευ τοῦ ι, π.χ. λευκαίνω, μέλλων στιγμιαῖος θὰ λευκάνω, ἀόριστος ἐλεύκανα.

Γύμνασμα. 1) Νὰ σχηματισθοῦν τὰ ρήματα: μαραίνω, μένω, μολύνω. εἰς τοὺς χρόνους τῆς ὀριστικῆς. 2) Νὰ σχηματισθῆ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν ρημάτων: μαραίνομαι, ὑφαίνομαι, ξηραίνομαι, σημαίνομαι, θερμαίνομαι.

Ἄοριστοι δεῦτεροι.

α') Ἐνεργητικὸς ἀόριστος β'.

Ὀριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχὴ
ἔλαβ-ον	νά λάβ-ω	—	ὁ λαβ-ών
ἔλαβ-ες	νά λάβ-ῆς	λάβε ἢ λαβῆ	
ἔλαβ-ε	νά λάβ-ῃ	ἄς λάβ-ῃ	ἡ λαβ-ουσα
ἐλάβ-ομεν	νά λάβ-ωμεν	—	
ἐλάβ-ετε	νά λάβ-ῃτε	λάβ-ετε	τὸ λαβ-όν
ἔλαβον	νά λάβου	ἄς λάβ-ου	

Παρατηρήσεις. Ὁ ἀόριστος δεῦτερος εἰς τὴν ὀριστικὴν ἔγκλισιν ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ παρατατικοῦ καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἔγκλισεις τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνεστώτος.

Ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀορίστου β' τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν· π.χ. ὁ μαβών.

Ἡ προστακτικὴ τοῦ ἀορίστου β' τονίζεται ἐπὶ τῆς παραληγούσης π. χ. φάγε, μάθε.

Ἐξαιροῦνται ὅμως καὶ τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγούσης οἱ ἀορίστοι β' εἶπον (λέγω) εἶπέ, ἦλθον (ἔρχομαι) ἔλθέ, εὔρον (εὐρίσκω) εὔρέ, εἶδον (ὕποτ. νὰ ἴδω) ἰδέ, ὁ δὲ ἀόριστος τοῦ λαμβάνω-ἔλαβον ἔχει λάβε καὶ λαβέ.

Γύμνασμα. Νὰ σχηματισθοῦν οἱ ἀορίστοι β' τῶν ρημάτων: βάλλω (ἔβαλον), μανθάνω (ἔμαθον), βλέπω (εἶδον), ἀπογνήσκω, ἀπέθανον).

β') Παθητικὸς ἀόριστος β'.

Ὄριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Προστακτικὴ	Μετοχὴ
ἐστάλην	νὰ σταλῶ	—	ὁ σταλείς
ἐστάλης	νὰ σταλῆς	ἄς σταλῆς	ἡ σταλεῖσα.
ἐστάλη	νὰ σταλῆ	ἄς σταλῆ	—
ἐστάλημεν	νὰ σταλῶμεν	—	τὸ σταλὲν
ἐστάλητε	νὰ σταλῆτε	ἄς σταλῆτε	—
ἐστάλησαν	νὰ σταλοῦν	ἄς σταλῶσι (ν)-οῦν	—

Παρατηρήσεις. Καταλήξεις τοῦ παθ. ἀορίστου β' εἶναι -ην, -ης, -η, -ημεν, -ητε, -ησαν ἄνευ θ.

Ὅσα ρήματα ἔχουν πρὸ τοῦ χαρακτηῆρος ε· ἢ εἰ ἢ η, τρέπουν ταῦτα εἰς τὸν παθητικὸν ἀόριστον β' εἰς α' π. χ. στρέφομαι· ἐστράφην, φθείρομαι· ἐφθάρην, σήπομαι· ἐσάπην.

Ὁ παθητικὸς ἀόριστος β' τοῦ ρήματος πλήττομαι εἶναι ἐπλήγην, τοῦ δὲ ἐκπλήττομαι ἐξεπλάγην.

Γύμνασμα α'. Νὰ σχηματισθοῦν οἱ ἀορίστοι β' τῶν ρημάτων στρέφομαι (ἐστράφην), στέλλομαι (ἐστάλην), γράφομαι (ἐγράφη), ἐκπλήττομαι, σπείρομαι.

Γύμνασμα β'. Χωρίσατε μίαν σελίδα τοῦ τετραδίου σας εἰς δύο στήλας καὶ γράψατε εἰς μὲν τὴν α' τὰ ἐξῆς ρήματα, εἰς δὲ τὴν β' τοὺς ἐνεργητικὸς ἀορίστους β'.

λαμβάνω (ἔλαβον), εὐρίσκω (εὔρον), λέγω (εἶπον), ἔρχομαι (ἦλ-

θ-ν), *μανθάνω* (ἔμαθον), *ἁμαρτάνω* (ἤμαρτον), *βλέπω* (εἶδον), *ἀποθνήσκω* (ἀπέθανον), *τρῶγω* (ἔφαγον), *βάλλω* (ἔβαλλον), *λείπω* (ἔλιπον).

Γύμνασμα γ'. Νὰ σχηματίσετε τὸ α' πρόσωπον τῆς ὀριστικῆς ὄλων τῶν χρόνων τῶν ρημάτων *μανθάνω* καὶ *λαμβάνω*, ὡς ἀκολούθως :
Μανθάνω, *ἐμάνθανον*, *θὰ μανθάνω*, *θὰ μάθω*, *ἔμαθον*, *ἔχω μάθει*, *εἶχον μάθει*.

Γύμνασμα δ'. Νὰ χωρίσετε ὁμοίως, ὡς ἀνωτέρω, εἰς δύο στήλας τὰ κάτωθι ρήματα καὶ τοὺς παθητικοὺς ἀορίστους β'.

ἀρπάζομαι (ἤρπαγην), *τρέφομαι* (ἐτρέφην), *ἐκπλήττομαι* (ἔξεπλάγην), *τρέπομαι* (ἐτρέπην), *σιτέλλομαι* (ἐσάτην), *τήκομαι* (ἐτάκην), *σπείρομαι* (ἐσπάρην), *καίομαι* (ἐκάην), *γράφομαι* (ἐγράφην), *κλέπτομαι* (ἐκλάπην), *σῆπομαι* (ἐσάπην).

Γύμνασμα ε'. Νὰ σχηματίσετε τὸ α' πρόσωπον τῆς ὀριστικῆς ὄλων τῶν χρόνων τῶν ρημάτων *πνίγομαι* καὶ *στρέφομαι* ὡς ἀκολούθως :

βλάπτομαι, *ἐβλαπτόμην*, *θὰ βλάπτωμαι*, *θὰ βλαβῶ*, *ἐβλάβην*, *ἔχω βλαβῆ*, *εἶχον βλαβῆ*.

Νὰ κλιθῶσιν αἱ μετοχαὶ τῶν ἀορίστων β' τῶν ρημάτων *σιτέλλομαι*, *στρέφομαι*, *φθείρομαι*.

2. ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ Ἡ ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΑ ΦΩΝΗΝΤΟΛΗΚΤΑ

Μερικὰ φωνηεντόληκτα ρήματα, πὺ ἔχουν χαρακτῆρα α, ε ἢ ο, εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παραιοτικὸν τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς, ὅπου ἡ κατάληξις ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν, συναιροῦν τὸν χαρακτῆρα μὲ τὸ φωνῆεν τῆς καταλήξεως :

μελετῶ (μελετά-ω), *καλῶ* (καλέ-ω), *δηλῶ* (δηλό-ω).

Τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται *συνηρημένα*.

Ὅσα τελειώνουγ εἰς -ῶ καὶ τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν δέχονται πάντοτε περισπωμένην καὶ διὰ τοῦτο λέγονται *περισπώμενα*.

Συνηρημένα λέγονται καὶ τὰ παθητικὰ ρήματα. ὅταν τὸ ἐνεργητικὸν εἶναι *συνηρημένον* : *τιμῶ* (τιμά-ω) — *τιμῶμαι* (τιμά-ομαι), *καλῶ* (καλέ-ω) — *καλοῦμαι* (καλέ-ομαι), *δηλῶ* (δηλό-ω) — *δηλοῦμαι* (δηλό-ομαι).

2. ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ Ἡ ΠΕΡΙΣΠΩΜΕΝΑ

Α'. Κλίσις συνηρημένων εἰς -άω -ῶ

Ἑνεργητικὴ φωνή

Χρόνοι :	Ὀριστικὴ	Ἑποτακτικὴ	Εὐκτικὴ	Προστακτικὴ	Ἀπαρέμφ.	Μετοχὴ
Ἑνεργητικῶς	(τιμάω-ω) τιμῶ (τιμά-εις) τιμῆς (τιμά-ει) τιμῆ (τιμά-ομεν) τιμῶμεν (τιμά-ετε) τιμᾶτε (τιμά-ουσι) τιμῶσι	νά (τιμά-ω) τιμῶ » (τιμά-ης) τιμῆς » (τιμά-ῆ) τιμῆ » (τιμά-ομεν) τιμῶμεν » (τιμά-ητε) τιμᾶτε » (τιμά-ουσι) τιμῶσι	εἴθε νά τιμῶ » » τιμῆς » » τιμῆ » » τιμῶμεν » » τιμᾶτε » » τιμῶσι	— (τίμα-ε) τιμα τιμᾶ » (τιμά-ετε) τιμᾶτε » (τιμά-ουσι) τιμῶσι	— (λί3-ρη1) (λί3-ρη1)	ὄ (τιμά-ων) τιμῶν ῆ (τιμά-ουσα) τιμῶσα τό (τιμά-ον) τιμῶν
Παθηα- τικῶς	(ἔτιμα-ον) ἔτιμων, (ἔτιμα-ες) ἔτιμας, (ἔτιμα-ε) ἔτιμα, (ἔτιμά-ομεν) ἔτιμῶμεν, (ἔτιμά-ετε) ἔτιμᾶτε, (ἔτιμα-ον) ἔτιμων					
Οἱ λοιποὶ χρόνοι	Κατὰ τὰ βαρύνοντα, ἤτοι : ἔτιμησα, θὰ τιμῶ, θὰ τιμήσω, ἔχω τιμήσει, εἶχον τιμήσει, θὰ ἔχω τιμήσει.					

Γύμνασμα. Κατὰ τὸ τιμῶ νά κλιθῶν : τὰ νικῶ. ἀγαπῶ.

Παθητική φωνή

Χρόνοι	Όριστική	Υποτακτική	Εὐκτική	Προστακτική	Μετοχή
Ἐνεστώτης	(τιμά-ομαι) τιμῶμαι (τιμά-εσαι) τιμᾶσαι (τιμά-εται) τιμᾶται (τιμα-όμεθα) τιμώμεθα (τιμά-εσθε) τιμᾶσθε (τιμά-ονται) τιμῶνται	νά (τιμά-ομαι) τιμῶμαι » (τιμά-ησαι) τιμᾶσαι » (τιμά-ηται) τιμᾶται » (τιμα-όμεθα) τιμώμεθα » (τιμά-ησθε) τιμᾶσθε » (τιμά-ωνται) τιμῶνται	εἶθε νά τιμῶμαι » » τιμᾶσαι » » τιμᾶται » » τιμώμεθα » » τιμᾶσθε » » τιμῶνται	— ᾄς τιμᾶσαι ᾄς τιμᾶται — ᾄς τιμᾶσθε ᾄς τιμῶνται	ὁ (τιμα-όμενος) τιμώμενος ἡ (τιμα-ομένη) τιμωμένη τὸ (τιμα-όμενον) τιμώμενον
Παρατακτικός	(ἐτιμα-όμεν) ἐτιμώμεν, (ἐτιμά-εσο) ἐτιμᾶσο, (ἐτιμά-ετο) ἐτιμᾶτο (ἐτιμα-όμεθα) ἐτιμώμεθα, (ἐτιμά-εσθε) ἐτιμᾶσθε, (ἐτιμά-οντο) ἐτιμῶντο				
Οἱ λοιποὶ χρόνοι	Κατὰ τὰ βασύτατα ἦτοι : ἐτιμήθην, θὰ τιμῶμαι, θὰ τιμηθῶ, ἔχω τιμηθῆ, εἶχον τιμηθῆ, θὰ ἔχω τιμηθῆ.				

Γύμνασμα. Κατὰ τὸ τιμῶμαι νά κλιθῶν τά : νιῶμαι, ἀγαπῶμαι, ἰσῶμαι.

Αἱ *καταλήξεις* τῶν εἰς -άω συνηρημένων ρημάτων τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς εἶναι :

Ἐνεστώς : -ῶ, -ῆς, -ῆ, -ῶμεν, -ᾶτε, -ῶσι (-οῦν).

Παρατατικός : -ων, -ας, -α, -ῶμεν, -ᾶτε, -ων.

Τῆς παθητικῆς φωνῆς εἶναι :

Ἐνεστώς : -ῶμαι, -ᾶσαι, -ᾶται, -ῶμεθα, -ᾶσθε, -ῶνται.

Παρατατικός : -ῶμην, -ᾶσο, -ᾶτο, -ῶμεθα, -ᾶσθε, -ῶντο.

Παρατηρήσεις. Ἡ συναίρεσις τοῦ χαρακτῆρος α μετὰ τῶν καταλήξεων γίνεται ὡς ἑξῆς :

Τὸ α + ω ἢ α + ο ἢ α + ου = ω, (τιμά-ω) = ῶ, (τιμά-ομεν) = ῶμεν, (τιμά-ουσι) = τιμῶσι.

Τὸ α + ε ἢ α + η = α (τιμά-σαι - τιμά-σαι) = τιμᾶσαι.

Τὸ α + ιε ἢ α + η = α (τιμά-ει - τιμά-ει) = τιμᾶ.

Ὁ χαρακτήρ α πρὸ τῶν καταλήξεων πού ἀρχίζουσιν ἀπὸ σύμφωνον ἐκτείνεται εἰς ἡ π.χ. τιμάω, ἐτίμησα, ἐτιμήθην.

Ὅσα πρὸ τοῦ χαρακτῆρος α ἔχουσιν ρ, ι, ε, ο, ἐκτείνουσι τὸ α βραχὺ εἰς α μακρόν· π.χ. περάω—περῶ, ἐπέρασα, μειδιάω—μειδίω, ἐμειδιάσα, θεάομαι—θεῶμαι, ἐθεάθην, ἰάομαι—ἰῶμαι, ἰάθην.

Τὰ ρήματα γελῶ, χαλῶ, σπῶ φυλάττουν τὸν χαρακτήρα α βραχὺν εἰς ὅλους τοὺς χρόνους.

Κλίσις τοῦ ρήματος ζῶ.

Ἐνεστώς

<i>Ὁριστικὴ</i>	<i>Ὑποτακτικὴ</i>	<i>Προστακτικὴ</i>	<i>Μετοχὴ</i>
ζῶ	ᾶς ζῶ	—	ὁ ζῶν
ζῆς	ᾶς ζῆς	ζῆς (ζῆθι)	ἡ ζῶσα
ζῆ	ᾶς ζῆ	ᾶς ζῆ (ζήτω)	τὸ ζῶν
ζῶμεν	ᾶς ζῶμεν	—	
ζῆτε	ᾶς ζῆτε	ζῆτε	
ζῶσι	ᾶς ζῶσι	ᾶς ζῶσι	

Ἀπαρέμφατον : ζῆν.

Παρατατικός

ἔζων, ἔζης, ἔζη, ἔζῶμεν, ἔζῆτε, ἔζων.

Γόμνασμα. 1) Νὰ κλιθῶν τὰ ρήματα πεινῶ, διψῶ. 2) Νὰ κλιθῶν αἱ μετοχαί : ὁ ζῶν, ἡ ζῶσα, τὸ ζῶν, ὁ πεινῶν, ἡ πεινῶσα, τὸ πεινῶν.

Β. Κλίσις συνηρημένων εἰς -έω -ῶ
 Ἑνεργητικὴ φωνή

Χρόνοι	Ὀριστικὴ	Ὑποτακτικὴ	Εὐκτικὴ	Προστακτικὴ	Ἀπαρέμ- φατον	Μετοχή
	(ποιέ-ω) (ποιέ-εις) (ποιέ-ει) (ποιέ-ομεν) (ποιέ-ετε) (ποιέ-ουσι)	ποιῶ ποιεῖς ποιεῖ ποιούμεν ποιεῖτε ποιούσι	ποιῶ ποιῆς ποιῇ ποιώμεν ποιῆτε ποιῶσι	εἶθε νὰ ποιῶ » » ποιῆς » » ποιῇ » » ποιῶμεν » » ποιῆτε » » ποιῶσι	— (ποιέ-ειν) ποίει ἄς ποιῇ — (ποιέ-ετε) ποιεῖτε ἄς ποιῶσι	ὁ (ποιέ-ων) ποιῶν ἡ(ποιέ-ουσα) ποιούσα τὸ (ποιέ-ον) ποιούν
Παρα- τατικός	(ἐποιέ-ον) ἐποιούον, (ἐποιέ-εις) ἐποιεῖς, (ἐποιέ-ει) ἐποιεί, (ἐποιέ-ομεν) ἐποιούμεν, (ἐποιέ-ετε) ἐποιεῖτε, (ἐποιέ-ον) ἐποιούον					
Οἰλο- ποι χρόνοι	Κατὰ τὰ βαρύνοντα : ἐποίησα, θὰ ποιῶ, θὰ ποιήσω, ἔχω ποιήσει ἢ ἔχω πεποιημένον, εἶχον ποιήσει ἢ εἶχον πεποιημένον, θὰ ἔχω ποιήσει ἢ θὰ ἔχω πεποιημένον.					

Παθητική φωνή

Χρόνοι	Όριστική	Υποτακτική	Εὐκτική	Προστακτική	Απαρέμφατον	Μετοχή
	(ποιέ-ομαι) ποιούμαι (ποιέ-εσαι) ποιείσαι (ποιέ-εται) ποιείται (ποιέ-όμεθα) ποιούμεθα (ποιέ-εσθε) ποιείσθε (ποιέ-ονται) ποιούνται	νά (ποιέ-ωμαι) ποιῶμαι » (ποιέ-ησαι) ποιῆσαι » (ποιέ-ηται) ποιῆται » (ποιέ-όμεθα) ποιώμεθα » (ποιέ-ησθε) ποιήσθε » (ποιέ-ωνται) ποιώνται	εἶθε νά ποιῶμαι » » ποιῆσαι » » ποιῆται » » ποιώμεθα » » ποιήσθε » » ποιώνται	(ποιέ-ου) ποιού ἢ νά ποιῆσαι ἄς ποιῆται (ποιέ-εσθε) ποιή- ἢ νά ποιήσθε σθε ἄς ποιώνται	(ποιέ-εσθαι) ποιεῖσθαι	ὁ (ποιέ-όμε- νος) ποιού- μενος ἢ (ποιέ-ομέ- νη) ποιου- μένη τὸ (ποιέ-όμε- νον) ποιού- μενον
Παρα- τατικός	(ἐποιε-όμεν) ἐποιούμεν, (ἐποιέ-εσο) ἐποιείσο, (ἐποιέ-ετο) ἐποιείτο (ἐποιε-όμεθα) ἐποιούμεθα, (ἐποιέ-εσθε) ἐποιείσθε, (ἐποιέ-οντο) ἐποιούντο					
Οἱ λοιποὶ χρόνοι	Κατὰ τὰ βαρύτερα ἦτοι : ἐποιήθην, θὰ ποιῶμαι, θὰ ποιηθῶ, ἔχω ποιηθῆ, εἶχον ποιηθῆ, θὰ ἔχω ποιηθῆ					

Γύμνασμα. *Νὰ κλιθῶν κατὰ τὸ ποιῶ τά :* ποιῶ, προσπαθῶ, φιλονικῶ κ. ἄ.
Κατὰ τὸ ποιούμεαι τά : παύομαι, ἀδικούμαι, ὠφελοῦμαι κ. ἄ.

Αἱ καταλήξεις τῶν εἰς -έω -ῶ περισπωμένων ρημάτων τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς εἶναι :

Ἐνεστώσ : -ῶ, -εῖς, -εἶ, -οὔμεν, -εἶτε, -οὔσι (-οῦν).

Παρατατικός : -οῦν, -εις, -ει, -οὔμεν, -εἶτε, -οῦν.

Τῆς παθητικῆς φωνῆς εἶναι :

Ἐνεστώσ : -οὔμαι, -εἶσαι, -εἶται, -οόμεθα, -εἴσθε, -οῦνται.

Παρατατικός : -ούμην, -εἶσο, -εἶτο, -οόμεθα, -εἴσθε, -οῦντο.

Παρατηρήσεις. Ἡ συναίρεσις τοῦ χαρακτήρος ε μετὰ τῶν καταλήξεων γίνεται ὡς ἑξῆς :

Τὸ ε + ε ἢ ε + ει = ει, (ποιέ-ετε) ποιεῖτε, (ποιέ-ει) ποιεῖ.

Τὸ ε + η = η, (ποιέ-ητε) ποιῆτε.

Τὸ ε + η = η, (νὰ ποιέ-ης) ποιῆς.

Τὸ ε + ο = ω, (ποιέ-ω) ποιῶ.

Τὸ ε + ο ἢ ε + ου = ου, (ποιέ-ομεν) ποιοῦμεν, (ποιέ-ουσι) ποιοῦσι.

Ὁ χαρακτήρ ε πρὸ τῶν καταλήξεων ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνον ἐκτείνεται εἰς ἠ' π. χ. φιλέω — ἐφίλησα — ἐφιλήθην.

Ἐξαιροῦνται καὶ φυλάττουν παντοῦ τὸν χαρακτήρα ε τὰ ἑξῆς ῥήματα :

ἐμέω, τελέω, ἀρκέω, καλέω, ἐπαινέω, πονῶ.

Τὰ εἰς -έω δυσύλληβι πλέω, πνέω κλπ. πηραιμένουσιν ἀσυναίρετα :

π. χ. πνέω, πνέεις, πνέει, πνέομεν, πνέετε, πνέουν.

Γύμνασμα. Νὰ κλιθοῦν τὰ ῥήματα :

πωλῶ πωλοῦμαι

καλῶ καλοῦμαι

ἀδικῶ ἀδικοῦμαι

Γ'. Κλίσεις συνηρημένων εις -όω -ώ

*Ενεργητική φωνή

Χρόνοι	Όριστική	Ύποτακτική	Εύκτική	Προστακτική	Άπαρέμ- φατον	Μετοχή
	(δηλό-ω) δηλώ (δηλό-εις) δηλοῖς (δηλό-ει) δηλοῖ (δηλό-ομεν) δηλοῦμεν (δηλό-ετε) δηλοῦτε (δηλό-ουσι) δηλοῦσι	νά (δηλό-ω) δηλώ » (δηλό-ης) δηλοῖς » (δηλό-η) δηλοῖ » (δηλό-ωμεν) δηλοῦμεν » (δηλό-ητε) δηλοῦτε » (δηλό-ωσι) δηλοῦσι	εἴθε νά δηλῶ » » δηλοῖς » » δηλοῖ » » δηλοῦμεν » » δηλοῦτε » » δηλοῦσι	— (δήλο-ε) δήλου ἄς δηλοῖ — (δηλό-ετε) δηλοῦτε ἄς δηλοῦσι	(δηλό-ειν) δηλοῖν	ὄ (δηλό-ων) δηλοῶν ἦ (δηλό-ουσα) δηλοῦσα τό (δηλό-ον) δηλοῦν
Παρα- τατικός	(ἐδήλο-ον) ἐδήλου, (ἐδήλο-ες) ἐδήλους, (ἐδήλο-ε) ἐδήλου (ἐδήλό-ομεν) ἐδηλοῦμεν, (ἐδήλό-ετε) ἐδηλοῦτε, (ἐδήλο-ον) ἐδήλου.					
Οἱ λοι- ποὶ Χρόνοι	Κατὰ τὰ βαρύτερα ἦτοι: ἐδήλωσα, θὰ δηλώ, θὰ δηλώνω, ἔχω δηλώσει, εἶχον δηλώσει, θὰ ἔχω δηλώσει.					

Παρατήρησης. Κατὰ τὸ δηλῶ κλίνονται τὰ: πληρῶ, ἀξιῶ, διορθῶ, βεβαίω κ. ἄ.

Παθητική φωνή

Χρόνοι	Οριστική	Υποτακτική	Εύκτική	Προστακτική	Απαρέμφατον	Μετοχή
	(δηλό-ομαι) δηλοῦμαι (δηλό-εσσι) δηλοῦσσι (δηλό-εσσι) δηλοῦσσι (δηλό-εσσι) δηλοῦσσι (δηλό-εσσι) δηλοῦσσι (δηλό-εσσι) δηλοῦσσι	νά (δηλό-ομαι) δηλωῖμαι » (δηλό-ησαι) δηλώσῃ » (δηλό-ηται) δηλώσῃ » (δηλό-οιμαι) δηλώσῃ » (δηλό-ησθε) δηλώσθε » (δηλό-ωνται) δηλώσῃ	εἴθε νά δηλώμην » » δηλώσῃ » » δηλώσῃ » » δηλώσῃ » » δηλώσθε » » δηλώσῃ	(δηλό-ου) δηλοῦ ἢ νά δηλώσῃ ἄξ δηλώσῃ (δηλό-εσθι) δηλοῦσθε ἄξ δηλώσῃ	δηλό-εσθαι δηλοῦσθαι	ὄ (δηλο-όμενος) δηλούμενος ἢ (δηλο-ομένη) δηλούμενη τό (δηλο-όμενος) δηλούμενος
Παρατατικός	(ἐδηλο-όμην) ἐδηλούμην, (ἐδηλό-εσο) ἐδηλοῦσο, (ἐδηλό-ετο) ἐδηλοῦτο (ἐδηλο-όμεθα) ἐδηλούμεθα, (ἐδηλό-εσθε) ἐδηλοῦσθε, (ἐδηλό-οντο) ἐδηλοῦντο					
Οἱ λοιποὶ χρόνοι	Κατὰ τὰ βαρύτερα ἦτοι: ἐδηλώθην, θὰ δηλώμαι, θὰ δηλωθῶ, ἔχω δηλωθῆναι, ἔχων δηλωθῆναι, θὰ ἔχω δηλωθῆναι					

Παρατήρησις. Κατὰ τὸ δηλοῦμαι κλίνονται τὰ: πληροῦμαι, ἀξιοῦμαι, διορθοῦμαι, βεβαιοῦμαι κ. ἄ.

Αἱ *καταλήξεις* τῶν εἰς -ὦ -ῶ περισπωμένων τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς εἶναι :

Ἐνεστώς : -ῶ, -οῖς, -οῖ, -οῦμεν, -οὔτε, -οὔσι(ν) ἢ -οῦν.

Παρατατικός : -οὖν, -οὺς, -οὐ, -οὔμεν, -οὔτε, -οὖν.

Τῆς δὲ πάθητικῆς φωνῆς εἶναι :

Ἐνεστώς : -οῦμαι, -οῦσαι, οὔται, -οὔμεθα, οὔσθε, -οῦνται.

Παρατατικός : -οὔμην, -οὔσο, -οὔτο, -οὔμεθα, -οὔσθε, -οὔντο.

Παρατηρήσεις. Ἡ συναίρεσις τοῦ χαρακτῆρος ο μετὰ τῶν καταλήξεων γίνεται ὡς ἑξῆς :

Τὸ ο + ε ἢ ο + ο = ου (δηλό-ετε) δηλοῦτε, (δηλό-ομεν) δηλοῦμεν.

Τὸ ο + ει καὶ ο + η = η (δηλό-εις) δηλοῖς, νά (δηλό-η) δηλοῖ.

Τὸ ο + ω καὶ ο + η = ω (δηλό-ω) δηλῶ, νά (δηλό-ητε) δηλῶτε.

Ὁ χαρακτήρ ο εἰς πάντας τοὺς λοιποὺς χρόνους πρὸ τῶν καταλήξεων ἐκτείνεται εἰς ω π. χ. δηλώσω, — ἐδήλωσα — ἐδηλώθην, πλὴν τοῦ ρήματος ἀρόω (ὀργώνω), π. χ. ἀρόσω, ἤρσα.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

37 ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ ΛΕΞΕΙΣ

Γράφω — γραφεύς, γραφή, γραφεῖον, γράμμα.

Πολλαὶ λέξεις σχηματίζονται ἀπὸ ἓν ἀρχικὸν θέμα, μὲ τὴν προσθήκην καταλήξεων· π.χ. γράφω, θέμα γράφ-, πόλις θέμα πόλ-.

Αἱ λέξεις αὗται λέγονται *πρωτότυποι*.

Αἱ λέξεις γραφεύς, γραφή, γραφεῖον, γράμμα παρήχθησαν ὅλαι ἀπὸ τὸ ἀρχικὸν θέμα γράφ-.

Αἱ λέξεις ποὺ παραγίνονται ἐξ ἄλλων λέξεων λέγονται *παράγωγοι*.

Αἱ καταλήξεις ποὺ προστίθενται εἰς τὸ θέμα τῶν πρωτοτύπων λέξεων λέγονται *παραγωγικαὶ καταλήξεις*· π.χ. (δίκη) δικάζω, δικαστής.

Αἱ *παράγωγοι λέξεις* εἶναι *οὐσιαστικά, ἐπίθετα, ῥήματα καὶ ἐπιρρήματα*.

1. ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Τὰ οὐσιαστικά παράγονται ἀπὸ ἄλλα *οὐσιαστικά*, ἀπὸ *ἐπίθετα* καὶ *ῥήματα*.

Α΄. Οὐσιαστικά ἀπὸ οὐσιαστικά.

Αὐτὰ εἶναι :

α) Ὑποκοριστικά, τὰ ὁποῖα φανερώνουν *σμίκρυνσιν* ἢ *περιφρόνησιν* προσώπου ἢ πράγματος καὶ λαμβάνουν τὰς ἐξῆς καταλήξεις :
α) -ίσκος, -ίσκη, -ίχνη, -ίς γεν. -ίδος. β) -άριον, -άκιον, -ύλλιον, -ύφιον, -ύδριον, -ιον, -ίδιον· π.χ.

α) χιτῶν—χιτωνίσκος
παῖς — παιδίσκη
πόλις—πολίχνη
θύρα — θυρίς

β) κῆπος — κηπάριον
ρύαξ — ρυάκιον
δένδρον—δενδρύλλιον
ζῶον — ζωύφιον
νέφος — νεφύδριον
πίναξ — πινάκιον
νῆσος — νησιδιον

Γύμνασμα. *Νὰ σχηματίσετε υποκοριστικά ἐκ τῶν κατωτέρω οὐσιαστικῶν: ἄνθρωπος, παῖς, ρύαξ, οἶκος, λόφος, θνηγάτηρ, δάσος, κύων, δεσποινίς, ὄν.*

β) **Μεγεθθυντικά**, τὰ ὅποια φανερώνουν *μεγέθυνσι* τῆς ἐννοίας τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ λήγουν εἰς -ων καὶ -ίας· π.χ. χεῖλος—χείλων, μέτωπον—μετωπίας.

γ) **Πατρωνυμικά**, τὰ ὅποια φανερώνουν τὸν υἱὸν ἢ τὸν ἀπόγονόν τινος καὶ λήγουν εἰς -ίδης, -ιάδης, -άδης, -είδης, -πουλος κλπ.· π.χ.

Χρηστος—Χρηστίδης, Γεώργιος—Γεωργιάδης
Ἑρακλῆς—Ἑρακλείδης, Πέτρος—Πετρόπουλος

Γύμνασμα. *Νὰ σχηματισθοῦν τὰ πατρωνυμικά ἀπὸ τὰ ἐξῆς οὐσιαστικά: Ἀθανάσιος, Βασίλειος, Μιχαήλ, Παῦλος, Συμεών, Ἀτρεῦς, Φώτιος, Κωνσταντῖνος.*

δ) **Ἐθνικά ἢ Τοπωνυμικά**, τὰ ὅποια φανερώνουν τὸ ἔθνος ἢ τὸν ὅποιον κατάγεται τις ἢ τὸν τόπον εἰς τὸν ὅποιον κατοικεῖ τις καὶ λήγουν :

1) εἰς -εύς, -ιος, -εῖος, -αῖος· π.χ. Μέγαρα—Μεγαρεύς, Κόρινθος—Κορινθ-ιος, Ἄργος—Ἄργ-εῖος, Ἀθηναί—Αθην-αῖος.

2) εἰς -της, -άτης, -ιάτης· π.χ. Τεγέα—Τεγε-άτης, Μάνη—Μαν-ιάτης.

3) εἰς -ήτης, -ίτης, -ώτης· π.χ. Αἴγινα—Αἰγιν-ήτης, Ἑπειρος—Ἑπειρ-ώτης.

4) εἰς -ος, -ανος, -ινός· π.χ. Γαλλία—Γάλλ-ος, Ἀμερικῆ—Ἀμερικ-ανός, Καλάβρυτα—Καλαβρυτ-ινός.

Γύμνασμα. *Νὰ σχηματισθοῦν τὰ ἔθνικά τῶν ἐξῆς:*

Σέρραι, Σμόρνη, Πάτραι, Ἄργος, Λάρισα, Βόλος, Χαλκίς, Ἐθρώπη, Γερμανία, Ἑλλάς, Ἑλβετία.

ε) **Περιεκτικά**, τὰ ὅποια φανερώνουν τὸν τόπον ὅστις περιέχει πολλὰ ὅμοια καὶ λήγουν εἰς -ων καὶ -ιά· π.χ. ἔλαια—ἐλαι-ών, μύρμηξ—μυρμηκ-ιά.

στ) **Τοπικά**, τὰ ὅποια φανερώνουν τὸν τόπον, ὅπου ἐργάζεται τις καὶ λήγουν εἰς -ειον καὶ -ιον· π.χ. βιβλιοπώλης—βιβλιοπωλ-εῖον, φύλαξ—φυλάκ-ιον.

Γύμνασμα. *Νὰ σχηματισθοῦν: 1) Περιεκτικά ἀπὸ τὰ ἐξῆς:*

στρατός, ἄμπελος, πεύκη, δάφνη καὶ 2) **Τοπικά** ἀπὸ τὰ διδάσκαλος, ἰατρός, κροεπώλης, νοσοκόμος, ταχυδρόμος.

Β'. Οὐσιαστικά ἀπὸ ἐπίθετα

σοφός — σοφία	βαθὺς — βάθος
ἀληθής — ἀλήθεια	ταχύς — ταχύτης
εὖνους — εὖνοια	λαμπρὸς — λαμπρότης
δίκαιος — δικαιοσύνη	ἐλεήμων — ἐλεημοσύνη
καλὸς — καλωσύνη	εὐδαίμων — εὐδαιμονία

Τὰ οὐσιαστικά παράγωγα ἀπὸ ἐπίθετα εἶναι ἀφηρημένα καὶ σημαίνουν τὴν σχετικὴν πρὸς τὸ ἐπίθετον ιδιότητα καὶ λαμβάνουν τὰς ἐξῆς καταλήξεις :

·ία, -εἶα, -οἶα, -οσύνη ἢ -ωσύνη (ἂν ἢ πρὸ τῆς καταλήξεως συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα), -ος, -της.

Γύμνασμα. *Νὰ σχηματισθοῦν οὐσιαστικά ἀπὸ τὰ ἐξῆς ἐπίθετα :*
καλός, ἀληθής, εὐπλοῦς, σώφρων, ἀσεβής, ἴσος, γυμνός, ἀγνώμων, εὐθύς, ψυχρός, ἅγιος, εὐρύς.

Γ'. Οὐσιαστικά ἀπὸ ρήματα

Τὰ οὐσιαστικά πού παράγονται ἀπὸ ρήματα λήγουν :

- α) εἰς -εὺς· π.χ. γράφω — γραφ-εὺς
β) εἰς -ος· π.χ. τρέφω — τροφ-ός
γ) εἰς -της· π.χ. μαθάνω — μαθη-τής, μαθη-τρια
δ) εἰς -τήρ καὶ -τῶρ· π.χ. σώζω — σωτ-ήρ, διδάσκω — διδάκ-τωρ
ε) εἰς -εἶα· π.χ. παιδεύω — παιδ-εἶα
στ) εἰς -μῶν· π.χ. ἡγοῦμαι — ἡγε-μῶν
ζ) εἰς -τρον, -τρα, -θρον· π.χ. ἀρώ — ἄρο-τρον, ξύω — ξύ-στρα, βαίνω — βᾶθρον
η) εἰς -α ἢ -η, -ια, -εἶα· π.χ. μεταφέρω — μεταφορ-ά, γράφω — γραφ-ή, ἐπιθυμῶ — ἐπιθυμ-ια, ἀσθενῶ — ἀσθέν-εἶα
θ) εἰς -μα, -μή, -μός· π.χ. πηδῶ — πήδη-μα, πληρώνω — πληρω-μή, στολίζω — στολισμός
ι) εἰς -σις, -σια· π.χ. θέλω — θέλη-σις, φαντάζομαι — φαντα-σία
ια) εἰς -τήριον, -εῖον· π.χ. διδάσκω — διδακ-τήριον, κουρεύω — κουρ-εῖον.
ιβ) εἰς -ίς (γεν. -ίδος)· π.χ. γράφω — γραφ-ίς.

Γύμνασμα. *Νὰ σχηματισθοῦν οὐσιαστικά ἀπὸ τὰ κάτωθι ρήματα:*
σπείρω, βόσκω, δεινίζω, εἰσπράττω, διδάσκω, ἐργάζομαι, κω-
βερνώ, ὀφείλω, ἀσθενῶ, ἀλείφω, ραντίζω, ποτίζω, κλαθεύω, γράφω.

2. ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Τὰ παράγωγα ἐπίθετα γίνονται ἀπὸ ὀνόματα **οὐσιαστικά, ρή-
ματα** καὶ **ἐπιρρήματα**.

Α'. Επίθετα ἀπὸ οὐσιαστικά.

α) Ὅσα ἐπίθετα γίνονται ἀπὸ οὐσιαστικά καὶ φανερόνουν ἐκεῖνον,
ὅστις ἀνήκει ἢ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀνόματος ἀπὸ τὸ ὅποιον
παράγονται, λήγουν εἰς -ιος, -εἰος, -οῖος, -αῖος, -ικός.

π.χ. οὐρανός — οὐράνιος   ἀγορά — ἀγορ-αῖος
          γυνή — γυναικ-εἰος   φύσις — φυσικός
          γέλως — γελ οῖος

β) Μερικὰ ὀνόματα φανερόνουν τὴν ὕλην ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶναι
κατασκευασμένα ἢ τὴν ἐποχὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν καὶ λήγουν
εἰς -οῦς, -ινός, -αῖος καὶ -ήσιος.

π.χ. χρυσός — χρυσ-οῦς   ἑσπέρα — ἑσπερ-ινός
          λίθος — λίθ-ινος   στιγμή — στιγμι-αῖος
          θέρος — θερ-ινός   ἡμέρα — ἡμερ-ήσιος

γ) Μερικὰ ὀνόματα φανερόνουν τὴν πλησμονὴν ἢ ἀφθονίαν
ἐκείνου ποὺ φανερῶνει τὸ πρωτότυπον καὶ λήγουν εἰς: -λέος, -όεις,
-εινός, -λός, -ώδης, -ερός, -ήρός, -εινός, -ρός.

π.χ. πείνα — πεινα-λέος   ἄμμος — ἀμμ-ώδης
          ἀστήρ — ἀστερ-όεις   σκιά — σκι-ερός
          ὄρος — ὄρ-εινός   ἄνθος — ἀνθ-ήρός
          ἁμαρτία — ἁμαρτω-λός   σκότος — σκοτ-εινός

δ) Μερικὰ λήγοντα εἰς -λος καὶ -ρός φανερόνουν καὶ κλίσιν
πρὸς τὴν π.χ.

ἀπατη-λός (ὁ ἔχων κλίσιν εἰς τὴν ἀπάτην)
μελετη-ρός (ὁ ἔχων κλίσιν εἰς τὴν μελέτην)

Γύμνασμα. *Νὰ σχηματίσετε ἐπίθετα ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά: θά-
λασσα, χάρτης, ἄργυρος, δάσος, ξύλον, ἀστήρ, θέρος, ἰσχύς, σκιά,
ὄρος, δίψα.*

Β'. Επίθετα από ρήματα.

Τὰ ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα παράγονται ἀπὸ ρήματα, λαμβάνουν τὰς ἐξῆς καταλήξεις: -ικός, -ιμος, -τήριος, -άς, -νός, -ρός, -μών, -λός, -τός, -τέος π.χ.

ἄρχω	—	ἀρχ-ικός
μάχομαι	—	μάχ-ιμος (ὁ ἐπιτήδειος εἰς τὸ μάχεσθαι)
σωτήρ	—	σω-τήριος (ὁ ἱκανὸς εἰς τὸ σῶζειν)
φεύγω	—	φυγ-άς
τέρπω	—	τερπ-νός
λάμπω	—	λαμπε-ρός
οἰκτεῖρω	—	οἰκτιρ-μων
ἀπατῶ	—	ἀπατη-λός
ἐπαινῶ	—	ἐπαινε-τός (ὁ ὁποῖος ἀξίζει νὰ ἐπαινεθῆ)
ἀφαιρῶ	—	ἀφαιρε-τέος (αὐτὸς ποὺ πρέπει νὰ ἀφαιρεθῆ)

Γ'. Επίθετα ἀπὸ ἐπιρρήματα.

Τὰ ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα παράγονται ἀπὸ ἐπιρρήματα, φανερώουν τὸν ἢ χρόνον καὶ λήγουν εἰς: -νός, -ανός, -ιμος, -ιος, -αός π.χ.

πρωῖ	—	πρωῖ-νός	ὀπισθεν	—	ὀπίσθιος
αὔριον	—	αὔρι-ανός	μάτην	—	μάτ-αιος
πρωῖ	—	πρῶ-ῖμος			

Γύμνασμα. Νὰ σχηματίσετε ἐπίθετα ἀπὸ τὰ ἐξῆς ρήματα καὶ ἐπιρρήματα:

ποτίζω, στολίζω, μειώνω, σώζω, προσθέτω.
πέρνοι, χθές, ἐφέτος, μακράν.

3. ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΡΗΜΑΤΑ

Ρήματα παράγονται ἀπὸ ὀνόματα (οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα), ἐπιρρήματα καὶ ἐπιφωνήματα.

α) Ρήματα ἀπὸ ὀνόματα.

τιμῆ	—	τιμᾶω (τιμῶ)	βασιλεὺς	—	βασιλεύω
πόνος	—	πονέω (πονῶ)	παχὺς	—	παχαίνω
δοῦλος	—	δουλόω (δουλῶ)	δόξα	—	δοξάζω
φύλαξ	—	φυλάσσω	ποιμὴν	—	ποιμαίνω

καθαρός—καθαίρω
δάκρυον—δακρύζω
εύκολος—εύκολύνω

γῆρας —γηράσκω
ἄγγελος —ἀγγέλλω
λευκός —λευκαίνω

Τὰ παράγωγα ρήματα ἀπὸ ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα λήγουν εἰς: -έω -ῶ, -έω -ῶ, -όω -ῶ, -σσω, -αίρω, -ύζω, -ύνω, -εύω, -αίνω, -άζω, -άσκω, -λλω.

β) Ρήματα ἀπὸ ἐπιρρήματα καὶ ἐπιφωνήματα.

ἐγγύς —ἐγγίζω   συχνά—συχνάζω
πλησίον—πλησιάζω   χωρίς —χωρίζω
οἶμοι —οἰμώζω

Γύμνασμα. Νὰ σχηματίσετε ρήματα ἀπὸ τὰς κατωτέρω λέξεις: *τόλμη, δάκρυ, στολή, δόξα, ἰππεύς, γαβ, σχολεῖον, θαῦμα, ὑγίης, πόλεμος.*

4. ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

Τὰ ἐπιρρήματα παράγονται ἀπὸ ὀνόματα, ἀντωνυμίας, ρήματα, μετοχὰς καὶ ἀπὸ ἄλλα ἐπιρρήματα καὶ εἶναι τεσσάρων εἰδῶν:

α) **Τροπικά** καὶ λήγουν εἰς -οι, -θι, -σι καὶ φανερόνουν στάσιν εἰς ἓνα τόπον· π.χ. οἴκοι, αὐτόθι, Ἀθήνησι· ἢ εἰς -θεν καὶ φανερόνουν κίνησιν ἀπὸ ἓνα τόπον· π.χ. ἄλλοθεν.

β) **Τροπικά** καὶ λήγουν κυρίως εἰς -ως, ἔχουν ὅμως καὶ διαφόρους ἄλλας καταλήξεις.

Τὰ τροπικά εἰς -ως ἐπιρρήματα γίνονται ἀπὸ τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπιθέτων, μετοχῶν καὶ ἀντωνυμιῶν μὲ τροπὴν τοῦ ν εἰς ς· π.χ.

δίκαιος —δικαίων —δικαίως
ὁμολογούμενος —ὁμολογουμένων —ὁμολογουμένως
ἄλλος —ἄλλων —ἄλλως.

Μερικὰ λήγουν εἰς -δόν, -δην, -ί, -τί καὶ -ιστί, π.χ. κρουνηδ-όν, βᾶδ-ην, ἀμισθί, ὀνομαστ-ί, ἑλλην-ιστί.

Τὰ περισσότερα τροπικά ἐπιρρήματα παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα.

γ) **Χρονικά**, τὰ ὁποῖα παράγονται μόνον ἀπὸ ἀντωνυμίας καὶ λήγουν εἰς -τε· π.χ. ἄλλο-τε, πάντο-τε.

δ) *Ποσοτικά*, τὰ ὁποῖα λήγουν εἰς -άκις· π. χ. δεκ-άκις, πολ-
λ-άκις.

Γύμνασμα. *Νὰ σχηματίσετε ἐπιρρήματα ἀπὸ τὰς κατωτέρω λέξεις:*
ἐπιμελής, δίκαιος, πάμπνηφος πανταχοῦ, ὀνομάζω, ἐκατόν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

38. ΣΥΝΘΕΣΙΣ

ΣΥΝΘΕΤΟΙ ΛΕΞΕΙΣ

Ἡ λέξις, ποὺ παράγεται ἀπὸ τὴν ἔνωσιν δύο ἀπλῶν λέξεων, λέ-
γεται *σύνθετος λέξις*· π. χ. μαῦρος — πίναξ = μαυροπίναξ.

Τὰ μέρη τῆς συνθέτου λέξεως εἶναι κλιτὰ ἢ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου.

Τὸ πρῶτον μέρος λέγεται *πρῶτον συνθετικόν* καὶ τὸ δεύτερον
μέρος λέγεται *δεύτερον συνθετικόν*.

Ὅταν μία λέξις παράγεται ἀπὸ σύνθετον λέξιν λέγεται *παρα*
σύνθετος· π. χ. βιβλιοπώλης — βιβλιοπωλεῖον.

Πρῶτον συνθετικόν

Τὸ πρῶτον συνθετικόν δύναται νὰ εἶναι : α) ὄνομα οὐσιαστικόν ἢ
ἐπίθετον· β) ῥῆμα καὶ γ) ἄκλιτον.

α) Ὅνομα ὡς πρῶτον συνθετικόν.

νίκη — φέρω = νικηφόρος

λόγος — γράφω = λογογράφος

ἄστυ — φύλαξ = ἀστυφύλαξ

φωνή — γράφω = φωνογράφος

λόγχη — φέρω = λογχοφόρος.

Τὰ οὐσιαστικά καὶ τῶν τριῶν κλίσεων ὡς πρῶτον συνθετικόν φυ-
λάτουν τὸ θέμα ἢ τὸ τρ πουν εἰς ο.

Μερικὰ τὸ τρέπουν εἰς η· π. χ. θάνατος — φέρω = θανατηφόρος.

Τὸ ὄνομα ὕδωρ γίνεται ὕδρο ἢ ὕδατ· π. χ. ὑδρόμυλος, ὕδατο-
φράκτης.

Τὸ ὄνομα γῆ (γέ-α) ἔχει δύο θέματα γη καὶ γεω ἢ γαιο· π. χ.
γῆπεδον, γεωπόνος, γαιοκτήμων.

Τὰ ἐπίθετα καλὸς καὶ ἄρτιος γίνονται καλλι, ἀρτι· π χ καλ-
λιγράφος, ἀρτιμελής.

Τὸ ἐπίθετον πᾶς γίνεται παν ἢ παντο' π.χ. πανσέληνος, πανιοκράτωρ.

β) Ῥῆμα ὡς πρῶτον συνθετικόν.

Τὸ ρῆμα ὡς πρῶτον συνθετικὸν λαμβάνει τὸ θέμα του, ὅταν τὸ δεύτερον συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν' π.χ. φθίνω—φθινόπωρον.

Ὅταν τὸ δεύτερον συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ σύμφωνον προσλαμβάνει ἔν ἀπὸ τὰ φωνήεντα ε, ι, ο' π.χ. χαίρω, χαιρ-έ-κακος, ἄρχω, ἀρχ-ι-τέκτων, φεύγω, φυ-γ-όπωνος.

Τὰ ἀριθμητικὰ εἶς, δύο, τρεῖς καὶ τέσσαρες ὡς πρῶτα συνθετικὰ γίνονται: μονο, δι, τρι ἢ τρισ, τετρα, π.χ. μονό-ξυλον, δι-σύλλαβος, τρι-μηγία, τρι-ένδοξος, τετρά-φωνος κ. ἄ.

γ) Ἄκλιτα ὡς πρῶτον συνθετικόν.

Ἀπὸ τὰ ἄκλιτα ὡς πρῶτον συνθετικὸν χρησιμοποιοῦνται ἐπιρρήματα, προθέσεις καὶ τὰ ἀχώριστα μόρια, τὰ ὅποια οὐδέποτε χρησιμοποιοῦνται μόνα των' π.χ. ἀρτι-γέννητος, ἀει-κίνητος, ἀνα-βαίνω, ἄ-γνωστος.

Δεύτερον συνθετικόν.

Ὡς δεύτερον συνθετικὸν δύναται νὰ εἶναι ὄνομα, ρῆμα ἢ ἄκλιτον.

α) Ὄνομα ὡς δεύτερον συνθετικόν.

λάχανα — ἀγορά = λαχαναγορά.

κλίνη — ἄμαξα = κλινάμαξα.

Ὅταν τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι δεύτερον συνθετικὸν συνήθως μένει ἀμετάβλητον, ὅταν καὶ τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶναι οὐσιαστικόν.

φίλος — πατρίς = φιλόπατρις

χεῖρ — τέχνη = χειροτέχνης

πλοῖον — ἀρχή = πλοίαρχος

ἐπὶ — οὐρανός = ἐπουράνιος

Ὅταν τὸ ὄλον σύνθετον γίνεται ἐπίθετον, τότε ἢ μένει ἀμετάβλητον ἢ μεταβάλλεται διὰ τῆς προσλήψεως τῶν καταλήξεων ης, -ος, -ιος. Τὰ ὀνόματα ὀδύνη, ὄνομα, ὀρυχεῖον, ὄροφος, ὄλεθρος ὡς

δεύτερον συνθετικὸν τρέπουν τὸ σ εἰς ω' π.χ. ἀν-ώδυνος, συν-ώνυμος, χρυσ-ωρυχεῖον, δι-ώροφος, παν-ωλεθρία.

πᾶν — σοφός = πάνσοφος

δυσ — βατός = δύσβατος

εὐ — πιστός = εὐπιστος.

Τὸ ἐπίθετον ὡς δεύτερον συνθετικὸν μένει συνήθως ἀμετάβλητον.

Τὸ ἐπίθετον ὁμαλὸς ὡς δεύτερον συνθετικὸν τρέπει το σ εἰς ω' π.χ. ἀν-ώμαλος.

β'. Ρῆμα ὡς δεύτερον συνθετικόν.

διὰ + γράφω = διαγράφω, παρὰ + βαίνω = παραβαίνω.

Τὸ ρῆμα ὡς δεύτερον συνθετικὸν μένει ἀμετάβλητον, ὅταν τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶναι πρόθεσις.

Θεός + τίκτω = Θεοτόκος, λόγος + γράφω = λογογράφος
βιβλίον + πωλῶ = βιβλιοπώλης, πρὸ + δίδω = προδότης

Εἰς πάσας τὰς ἄλλας περιπτώσεις τὸ ρῆμα, ὡς δεύτερον συνθετικόν, γίνεται ὄνομα μὲ τὰς καταλήξεις -ος, -ης, -της.

Σημ. Ὅσαι λέξεις ἀρχίζουν ἀπὸ ρ εἰς τὴν σύνθεσιν διπλασιάζουν τὸ ρ, ἔταν τὸ πρῶτον συνθετικὸν τελειώνῃ εἰς βραχὺ φωνῆεν π.χ.

ἀπὸ + ρίπτω = ἀπορρίπτω, ἐπὶ + ρῆμα = ἐπίρρημα

Γύμνασμα. α) Νὰ συντεθοῦν τὰ ἐπόμενα: ἀγγελία + φέρω, στρατός + ἄγω, ὄνος + ἐλαύνω, λαμπάς + φέρω, χορτον + τρώγω, γέφυρα + ποιῶ, ἄρχω + ναύαρχος, κρύπτω + τοῦς, λείπω + βάρος, χεῖρ + τέχνη, μόνος + ἄρχω, καλή + γραφή, ἰσχυρός + γνώμη.

β) Νὰ ἀναλυθοῦν τὰ ἐπόμενα: βιβλιοπωλεῖον, ἀνιγράφω, καλλιγράφος, σπώννυμος, ἐπιρρίπτω, χορτοφάγος, εὐπιστος.

γ'. Τὰ ἄκλιτα ὡς δεύτερον συνθετικόν.

Ταῦτα μένουں ἀμετάβλητα π.χ. ἐκ + πάλαι = ἐκπαλαι, ἐκ + τότε = ἐκτοτε.

Ἀνάλυσις μετοχῶν

- α) Ὁ ἐργαζόμενος μαθητῆς ἀμείβεται.
- β) Μελετήσας πολὺ χθές, ἐκουράσθην.
- γ) Ἐρχόμενος εἰς τὸ σχολεῖον, σὲ εἶδον.
- δ) Τρέχων ταχέως, θὰ προφθάσῃς.
- ε) Καὶ κοπιάζων, ἀμείβεσαι ὁμῶς.

Αἱ ἄνωτέρω μετοχαὶ (ὁ ἐργαζόμενος, μελετήσας, ἐρχόμενος, τρέχων, κοπιάζων) ἀναλύονται καὶ γίνονται προτάσεις μὲ ῥῆμα καὶ προσδιορισμὸν· π.χ.

- α) Ὁ μαθητῆς ὁ ὅποῖος ἐργάζεται (ἀναφορικὴ μετοχή) ἀμοίβεται.
- β) Ἐπειδὴ ἐμελέτησα πολὺ, ἐκουράσθην (αἰτιολογικὴ μετοχή).
- γ) Ὅταν ἤρχόμην ἐκ τοῦ σχολείου, σὲ εἶδον (χρονικὴ μετοχή).
- δ) Ἐὰν τρέχῃς ταχέως θὰ προφθάσῃς (ὑποθετικὴ μετοχή).
- ε) Ἄν καὶ κοπιάζεις, δὲν ἀμείβεσαι ὁμῶς (ἐναντιωματικὴ μετοχή).

Αἱ μετοχαί, πού φανερόνουν τρόπον καὶ δὲν ἀναλύονται, λέγονται *τροπικαί*· π.χ. ὁ Πέτρος ἔρχεται τρέχων (= πῶς ἔρχεται; τρέχων).

Αἱ μετοχαὶ πού ἀναλύονται μὲ ἀναφορικὴν ἄνωθυμίαν, λέγονται *ἀναφορικαί*.

Αἱ μετοχαί, ἀναλόγως τοῦ συνδέσμου μὲ τὸν ὅποιον ἀναλύονται, λέγονται *αἰτιολογικαί*, *χρονικαί*, *ὑποθετικαί*, *ἐναντιωματικαί*, *τελικαί* καὶ *εἰδικαί*.

Γύμνασμα. Νὰ ἀναλυθοῦν αἱ ἐξῆς μετοχαί: Ὁ Γεώργιος κτυπήσας τὸν ἀδελφόν του, ἐτιμωρήθη παρὰ τοῦ πατρός του. Ὁ λάμπων ἥλιος μᾶς θεομαίρει. Μελετῶν δύνασαι γὰ μάλῃς. Ὁ ἀγαπῶν καὶ σεβόμενος τοὺς γονεῖς του εἶναι ἀγαθὸς υἱός.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

39. ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΙΣ

'Ο μαθητῆς γράφει.

'Η 'Ελένη παίζει.

'Η ἔκφρασις μιᾶς τελείας σκέψεώς μας λέγεται *πρότασις*.

"Οροι τῆς προτάσεως.

<i>ὑποκείμενον</i>	<i>συνδετικόν</i>	<i>κατηγορούμενον</i>
'Ο Θεός	εἶναι	δίκαιος
'Η ἀγγελία	εἶναι	ὠφέλιμος
'Ο κήπος	εἶναι	ἀνθηρὸς

Αἱ λέξεις Θεός, ἀγγελία, κήπος μᾶς φανερῶνουν τὸ πρόσωπον, τὸ ζῖον καὶ τὸ πρᾶγμα, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλοῦμεν εἰς τὰς ἀνωτέρω προτάσεις καὶ λέγονται *ὑποκείμενα*.

Αἱ λέξεις δίκαιος, ὠφέλιμος, ἀνθηρὸς, ποὺ μᾶς φανερῶνουν τὴν ποιότητα ἢ ἰδιότητα τοῦ ὑποκειμένου, δηλ. τί λογῆς εἶναι τὸ ὑποκείμενον, λέγονται *κατηγορούμενα*.

Τὸ ὑποκείμενον συνδέεται μὲ τὸ κατηγορούμενον μὲ τὸ ρῆμα εἶμαι, τὸ ὁποῖον λέγεται *συνδετικόν*.

Σημ. Ὡς συνδετικόν ρῆμα ἔκτος ἀπὸ τὸ εἶμαι χρησιμεύουν καὶ τὰ ρήματα γίνομαι, φαίνομαι, μένω κ. ἄ. π.χ. γίνομαι χριστιανός, φαίνομαι ὠραῖος, μένω ἥσυχος.

Γύμνασμα. *Νά σχηματισθοῦν τρεῖς προτάσεις μὲ ὑποκείμενον, συνδετικόν καὶ κατηγορούμενον*

Ρῆμα - Ἐντικείμενον

'Ο ἵππος *σύρει* τὴν *ἄμαξαν*

'Ο Πέτρος *ἐτιμωρήθη*

'Η λέξις (σύρει, ἐτιμωρήθη), ποὺ φανερῶνει τὴν ἐνέργειαν ἢ τὸ πάθος τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται *ρῆμα*.

*Η λέξις, ἣ ὁποία φανερῶνει τοῦ μεταβαίνει ἢ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται *ἀντικείμενον* (τὴν ἄμαξαν).

Τὸ ἀντικείμενον συνήθως τίθεται κατὰ πτώσιν αἰτιατικῆν.

*Ἡ πρότασις πού ἔχει ἐνεργητικὸν ρῆμα λέγεται *ἐνεργητικὴ* καὶ ἡ πρότασις πού ἔχει παθητικὸν ρῆμα λέγεται *παθητικὴ*.

Γύμνασμα. *Νὰ γραφοῦν εἰς ἰδίαν στήλην τὸ ὑποκείμενον, τὸ ρῆμα καὶ τὸ ἀντικείμενον τῶν ἐξῆς προτάσεων :*

Ὁ γεωργὸς καλλιεργεῖ τὸν κῆπον. Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Ἱταλοὺς. Οἱ βόες σύρουν τὸ ἄροτρον. Ὁ κτίστης κτίζει τὴν οἰκίαν.

Συμφωνία ὑποκειμένου
πρὸς τὸ ρῆμα καὶ τὸ κατηγορούμενον.

ἐγὼ γράφω, σὺ γράφεις, αὐτὸς γράφει
ἡμεῖς τρώγομεν, σεῖς παίζετε, αὐτοὶ γράφουν

Τὸ ὑποκείμενον συμφωνεῖ πρὸς τὸ ρῆμα κατὰ πρόσωπον καὶ ἀριθμόν.

Ὁ Σωκράτης ἦτο σοφὸς

Ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὄρος

Τὸ ὑποκείμενον συμφωνεῖ μὲ τὸ κατηγορούμενον κατὰ γένος, ἀριθμόν καὶ πτώσιν.

Γύμνασμα. *Νὰ γράψετε ἀπὸ τὸ ἀγαγιστικόν σας : α) 10 προτάσεις, πού νὰ συμφωνῇ τὸ ὑποκείμενον μὲ τὸ ρῆμα. β) 10 προτάσεις πού νὰ συμφωνῇ τὸ ὑποκείμενον μὲ τὸ κατηγορούμενον,*

Παθητικὴ πρότασις. Ποιητικὸν αἶτιον.

Ὁ λέων ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν κυνηγῶν (ἢ ἀπὸ τοὺς κυνηγοὺς).

Ὁ ἀσθενὴς ἐθεραπεύθη ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ (ἢ ἀπὸ τὸν ἱατρόν).

Τὸ ρῆμα (ἐφονεύθη, ἐθεραπεύθη), τὸ ὁποῖον φανερῶνει τί παθαίνει τὸ ὑποκείμενον ἀπὸ κάποιον ἄλλον, λέγεται *παθητικόν*.

Ἡ πρότασις πού ἔχει παθητικὸν ρῆμα λέγεται *παθητικὴ*.

Αἱ λέξεις, πού εἶναι ἢ αἰτία (τὸ αἶτιον) τοῦ παθήματος τοῦ ὑποκειμένου, λέγονται *ποιητικὸν αἶτιον*.

Τὸ *ποιητικὸν αἶτιον* ἐκφέρεται μὲ τὴν πρόθεσιν ὑπὸ καὶ πτώσιν γενικὴν ἢ τὴν πρόθεσιν ἀπὸ καὶ πτώσιν αἰτιατικῆν.

Γύμνασμα. *Νὰ γράψετε προτάσεις παθητικὰς μὲ ποιητικὸν αἶτιον*

Τροπή ἐνεργητικῶν προτάσεων εἰς παθητικάς.

Ἐνεργητικὴ πρότασις

Παθητικὴ πρότασις

Ἐὸ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητάς.

Οἱ μαθηταὶ διδάσκονται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου

Ἐὸ ἥλιος φωτίζει τὴν γῆν

Ἡ γῆ φωτίζεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου

Ἐὸ ἵππος σύρει τὴν ἄμαξα

Ἡ ἄμαξα σύρεται ὑπὸ τοῦ ἵππου.

Μία ἐνεργητικὴ πρότασις (μὲ ἐνεργητικὸν ῥῆμα) τρέπεται εἰς παθητικὴν, χωρὶς νὰ πάθῃ μεταβολὴν τὸ νόημά της.

Τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐνεργητικῆς προτάσεως γίνεται ὑποκείμενον τῆς παθητικῆς, τὸ ῥῆμα τῆς ἐνεργητικῆς προτάσεως γίνεται παθητικὸν καὶ τὸ ὑποκείμενον τῆς ἐνεργητικῆς γίνεται ποιητικὸν αἷτιον τῆς παθητικῆς.

Γύμνασμα. Νὰ τρέψετε τὰς παρακάτω ἐνεργητικὰς προτάσεις εἰς παθητικάς: Ἐὸ Ἀχιλλεὺς ἐφόρευσε τὸν Ἑκτορα. Ἐὸ ἐπιστάτης καθαρίζει τὸ σχολεῖον. Ἐὸ κτίστης κτίζει τὴν οἰκίαν. Ἐὸ ἄλιεὺς ἀλιεύει οὐς ἰχθῦς. Ἐὸ διδάσκαλος ἐτιμώρησε τὸν Πέτρον.

40. ΣΥΝΘΕΤΟΣ ΠΡΟΤΑΣΙΣ

Ἐὸ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελὴς καὶ καθαρὸς

Ἐὸ Πέτρος καὶ ὁ Γεώργιος μελετοῦν.

Ἐὸ Ἀριστείδης ἦτο τίμιος καὶ δίκαιος.

Ἐὸ οὐρανὸς βρέχει, βροντᾶ καὶ ἀστράπτει.

Ἡ πρότασις, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἢ περισσότερα ὑποκείμενα, ῥήματα καὶ κατηγορούμενα, λέγεται *σύνθετος πρότασις*.

Κύριοι ὄροι ἐκάστης προτάσεως εἶναι τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ῥῆμα ἢ τὸ ὑποκείμενον, τὸ συνδετικὸν καὶ τὸ κατηγορούμενον

Αἱ κύριαι προτάσεις ἐκφράζουν μόναι τὼν τελείαν σκέψιν μας.

Γύμνασμα. Γράψατε 5 συνθέτους προτάσεις ἀπὸ τὸ σημερινὸν μάθημα τῆς ἀναγνώσεως.

41. ΠΕΠΛΑΤΥΣΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΙΣ

Ἐὸ Πέτρος, ὁ Νίκος καὶ ὁ Μηνᾶς παίζουν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου.

Ἐὸ Πέτρος γράφει ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς γονεῖς του.

Ἡ πρότασις, πὸν ἔχει ἔκτος τῶν κυρίων ὄρων καὶ ἄλλας λέξεις λέγεται *πεπλατυσμένη*.

Ὅλαι αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι συμπληρῶνουν καὶ προσδιορίζουν καλύτερον τὴν ἔννοιαν τῶν κυρίων ὄρων τῆς προτάσεως, λέγονται *προσδιορισμοὶ ἢ δευτερεύοντες ὄροι* τῆς προτάσεως.

Οἱ προσδιορισμοὶ δύναται νὰ εἶναι :

1) *Ὄνόματα* καὶ λέγονται *ὀνοματικοὶ* προσδιορισμοί· π.χ. Ἡ Κόρινθος εἶναι πλουσία πόλις. Ὁ ἐπιμελὴς μαθητὴς ἔγραψε.

2) *Ἐπιρρήματα* καὶ λέγονται *ἐπιρρηματικοὶ* προσδιορισμοί· π.χ. Ὁ Πέτρος ἔφυγε χθές.

3) *Ἐμπρόθετοι ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοί*. Πολλάκις γίνονται ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ μὲ πιαγίας πτώσεις ὀνομάτων καὶ μὲ πρόθεσιν ἔμπρὸς· π.χ. Πηγαίνω πρὸς τὸ σχολεῖον.

Σημ. Οἱ ἐπιρρηματικοὶ καὶ ἔμπρόθετοι προσδιορισμοὶ προσδιορίζουν τὰ ῥήματα κατὰ τόπον, χρόνον, τρόπον καὶ ποσόν.

Γύμνασμα. *Νὰ εὐρεθῇ εἰς τὰς κατωτέρω προτάσεις, ποῖοι προσδιορισμοὶ εἶναι χρονικοί, ποῖοι τοπικοί, ποῖοι τροπικοὶ καὶ ποῖοι ποσοτικοί :*

Ἡ ἄμαξα ἔβαινε ταχέως. Ὁ Πέτρος ἔφθασε χθές. Ἐδῶ εἶναι ὁ τάφος τοῦ Θεμιστοκλέους. Ἐργάζομαι πολὺ. Αὐτὸ συνέβη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀθωνος. Τὸν ἤκουσε μετὰ προσοχῆς. Μετέβησαν περὶ τοὺς πεντακοσίους στρατιῶται.

42. ΣΥΝΔΕΣΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

α'. Κατὰ παράταξιν

Ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν γῆν καὶ θερμαίνει αὐτήν.

Οἱ μαθηταὶ τῆς μὲν πρώτης τάξεως ἐγυμνάζοντο, τῆς δὲ τρίτης καὶ τετάρτης ἔγραφον.

Ὅταν δύο προτάσεις εὐρίσκωνται ἢ μία πλησίον τῆς ἄλλης καὶ συνδέωνται μὲ ἓνα σύνδεσμον, χωρὶς νὰ ἔξαρθᾶται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, τότε ἡ σύνδεσις αὐτὴ λέγεται σύνδεσις *κατὰ παράταξιν*.

Γύμνασμα. Γράψατε ἐκ τοῦ σημερινοῦ μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως : 1) Τὰς προτάσεις, αἷτινες συνδέονται κατὰ παράταξιν. 2) Νὰ

γράφετε τὰς κατωτέρω προτάσεις καὶ τὰ χωρίζετε ποῖα εἶναι συνδεδεμένα μεταξὺ των καὶ ποῖα εἶναι ἀσύνδετοι :

Ὁ ἐπιμελής μαθητὴς οὐδέποτε ἐνοχλεῖ τοὺς συμμαθητὰς του, ἐπομένως οὐδέποτε τιμωρεῖται.

Ἀγαπῶ πολὺ τὴν καθαριότητα καὶ συναναστρέφομαι πάντοτε τοὺς καθαρὸς μαθητὰς.

Οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου παίζουν, πηδοῦν, φωνάζουν.

Ὁ μὲν παιῆς μου ἐργάζεται εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον, ἡ δὲ μήτηρ μου εἰς τὴν οἰκίαν.

β'. Σύνδεσις καθ' ὑπόταξιν.

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐνδύεται καλῶς, ἵνα μὴ κρυώνῃ. Βλάπτει τὴν κοινωνίαν, ὅστις δὲν τιμωρεῖ τοὺς κακοῦς.

Αἱ ἄνωτέρω προτάσεις (ἵνα μὴ κρυώνῃ — Ὅστις δὲν τιμωρεῖ τοὺς κακοῦς) δὲν ἐκφράζουν μόναι των πλήρες νόημα, ἂν δὲν συνδεθῶν μὲ τὰς πρώτας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξαρτῶνται.

Ἡ πρότασις, ἡ ὁποία δὲν εἶναι αὐτοτελής, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἄλλην λέγεται *ἐξηρητημένη πρότασις*.

Ἡ σύνδεσις αὐτῆ των κυρίων προτάσεων μὲ τὰς ἐξηρητημένας λέγεται *σύνδεσις καθ' ὑπόταξιν*.

Αἱ ἐξηρητημένα προτάσεις συνδέονται μὲ τὴν κυρίαν πρότασιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτῶνται, μὲ ἓνα σύνδεσμον χρονικόν, αἰτιολογικόν, ὑποθετικόν, τελικόν, εἰδικόν καὶ ἄλλους συνδέσμους, ὡς καὶ δι' ἀναφορικῶν καὶ ἐρωτηματικῶν ἀντωνυμιῶν.

Γύμνασμα. Νὰ γραφοῦν, ἐκ τοῦ μαθήματος τῆς ἀναγνώσεως, πᾶσαι αἱ καθ' ὑπόταξιν προτάσεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α'—ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ

	Σελ.
Λόγος — Πρότασις — Λέξεις — Συλλαβαί — Φθόγγοι —	3
Γράμματα	4
Διαίρεσις φωνηέντων—συμφώνων	5—8
Δίφθογγοι—Συλλαβαί—Συλλαβισμός—Μακροί και βρα- χεῖαι συλλαβαί.	9—11
Τόνοι—Κανόνες τονισμοῦ—Ἄτονοι λέξεις—Πνεύματα.	11—13
Πάθη φθόγγων : Ἐκθλιψις—Κραῖσις—Συναίρεσις .	13—14
Σημεῖα στίξεως	

ΜΕΡΟΣ Β'—ΤΥΠΙΚΟΝ

Μέρη τοῦ λόγου—Ἄκλιτα—Κλιτὰ—Οὐσιαστικά. . .	15—20
Ἄρθρα—Γένη—Πτώσεις—Κλίσεις	20—21
Κλίσις ὀνομάτων :	
Πρώτη κλίσις	23—25
Δευτέρα κλίσις.	29—32
Τρίτη κλίσις	33—48
Ἐπίθετα—Κλίσις αὐτῶν—Μετοχαί	48—63
Ἄριθμητικά	63—66
Ἄντωνυμῖαι	66—73
Ἐγκλιτικά λέξεις.	73—74
Ρήματα—Κλίσεις.	74—104

ΜΕΡΟΣ Γ'—ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

Πρωτότυποι και παράγωγοι λέξεις.	105—111
Σύνθεσις.	111—114

ΜΕΡΟΣ Δ'—ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

Προτάσεις.	115—118
Σύνδεσις προτάσεων	118—119

024000025349

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Δ/ΣΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Αριθ. Πρωτ. 53016

Αθήναι τῆ 19 Ἰουνίου 1950

ΠΡΟΣ ΤΟΝ κ.
ΠΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΝ

ΕΝΤΑΥΘΑ

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 52994/1950 ἀποφάσεως τοῦ Ἑπουργείου μετὰ σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἐνεκρίθη ὅπως χρησιμοποιηθῆ ὡς βοηθητικὸν βιβλίον τοῦ μαθήματος τῆς Γραμματικῆς διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΗΣ βιβλίον ὑμῶν ἐπὶ μίαν τριετίαν.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως μεριμνήσητε διὰ τὴν ἔγκαιρον ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου συμμορφούμενος πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανονισμόν ἐκδόσεων βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Κοινοποιήσις
Κ.Γ.Δ.Σ.Ε.

Ἐντολῆ Ἑπουργοῦ
Ὁ Διευθυντῆς
Χ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ